

Jeesmies hengittää jotain muuta

LAURI MATTILA

OHJAUKSEN KOULUTUSOHJELMA

Jeesmies hengittää
jotain muuta

LAURI MATTILA

TIIVISTELMÄ

Päiväys: 31.3.2015

TEKIJÄ Lauri Mattila	KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Ohjauksen koulutusohjelma		
KIRJALLISEN OSION / TUTKIELMAN NIMI Jeesmies hengittää – jotain muuta	KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (SIS. LIITTEET) Esim. 139 s.		
<p>TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI <i>YHÄ! – uudeksi tulemisen ilta</i> (työryhmä: Geoffrey Erista, Turkka Inkilä, Katriina Kettunen, Olli Kontulainen (TeaK), Joonas Lampi, Riikka Metsäpeura, Sari Paljakka, Kristian Palmu, Laura Pietiläinen (vier.), Gesa Piper (TeaK), Katja Sallinen (TeaK), Into Virtanen. Ohjaus: Lauri Mattila (TeaK). Ensi-ilta 30.4.2014 Ylioppilasteatteri.) Taiteellinen osio on suoritettu TeaKissa ☐ Taiteellinen osio on suoritettu muualla (tekijänoikeuksista on sovittu) ☒</p>			
Kirjallisen osion/tutkielman saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐	Opinnäytteen tiivistelmän saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐
<p>Suurimpia omaa taidettani määrittäviä kysymyksiä tuntuvat olevan kysymys luottamisesta ja yhdessä olon kysymykset. Miten rakentaa luottamusta? Miten mahdollistaa yhdessä oloa? Minulle teatteri on mahdollisuus ja tekosyy yhdessä oloon, lähekkäin oloon. Yhteen kokoontuminen on sinällään valtava asia.</p> <p>Taide on suurta, teatteri on suurta, kummallakin on mahdollisuus avautua johonkin ihmistä suurempaan, iäiseen ja pyhään. Esityksen tekeminen on tunnun seuraamista, intuition ja vaiston varaista toimintaa. Kytkeytymistä sanomattomaan, tuntemattomaan, sitä vasten oloa, sitä liki oloa, kuulolla oloa, kuuntelua. Se on kerrosten läpi menemistä, uppoutumista tai antautumista. On päästettävä irti, päästettävä määritelmistä, tietämisestä aina uudelleen. Aina uudelleen heittäydettävä. Taide on enemmän alttiiksi asettumista, valmistautumista, virittymistä, tilan tekemistä ja virittämistä jollekin tulla, mikä on tuloillaan, kuin keksimistä. Se suhdetta johonkin, mikä ei ole ihmisestä. Sen suhteen vaalimista. Sille avautumista ja antautumista.</p> <p>Mikä tuntuu tärkeältä, on tietty naivius, älyvapaus ja ei-tietäminen tekemisessä samalla tosissaan ollen. Anarkistinen asenne, jossa ei anna kenenkään kävellä ylitseen, alentaa. Tekemisen kaavojen, vanhojen tottumusten ja sovinnaisuuksien vastainen asenne, niitä kysyvä, uusille alueille etsittyvä tekeminen. Kai siksi tunnen nykyiselläni asettuvani teatterin ja esitystaiteen välimaastoon. Teatterin kieli tuntuu lukiulta, konventioiden kovettamalta ja luuduttamalta jo tunnetulta alueelta, jossa toimintaa voidaan arvioida vertaamalla sitä normiin. Minua kiinnostaa kohtaaminen noiden rakenteiden pettäessä, noiden rakenteiden varjossa, alla, salaa, huolimatta, varkain. Välitön, ei normitettu kohtaaminen.</p> <p>Oman työskentelyn ytimessä on esiintyjän ja katsoja-kokijan vuorovaikutus. Kaltaistuminen, tapahtuminen, herkiminen. Esitys tapahtuu katsoja-kokijan ruumiilla, ruumis-mielessä tai yleisön muodostaman kollektiivin ruumiissa, ruumis-mielessä.</p> <p>Virittyneet, vakuttuvat, hengittävät ja huokoiset esiintyjät.</p> <p>Ilmavuus ja keveys.</p> <p>Iskevyyys.</p> <p>Ajan ja tilan tekeminen.</p> <p>Kysymyksinä: Miten voisi elää yhdessä ja sovussa? Miten tehdä tiloja, joissa ihmiset voisivat olla toisilleen, luottaa, olla hauraina, olla kontaktissa, sietää toisiaan?</p> <p>Lopputyö sen artikuloitumisena, mitä on tuloillaan taiteessa, elämässä, koulussa, toimijuudessa. Auttaa esiin, auttaa kasvamaan, auttaa pariin. Auttaa asennetta, auttaa avoimuutta, auttaa liittoutumista, auttaa toimijuutta, auttaa työtapoja. Elävä, virtaava, vahva, verevä, voimakas, raivokas, hullu, tinkimätön, kirkas, rohkea, suuri, ennennäkemätön, -kokematon, inspiroiva, tajunnanräjäyttävä, taide kenttää ja mannerlaattoja liikuttava, väkevä, liikkeelle paneva, rakkauden täyteinen, hellä ja ankara teksti.</p>			
<p>ASIASANAT</p> <p>koulu, maailmankaikkeus, vastaukset kaikkiin kysymyksiin, avaruus, ekologia, asuttaminen, taide, taiteen tekeminen, taitellisuus, ohjaaminen, etiikka, viritys, virittäminen, merkityksellisyys, toipuminen, utopia, haaveilu, radikaali taide, avantgarde, aistillisuus, aistivoimaisuus, herkkyys, energia, kapitalismi, vallankumous, identiteetti, kasvu, osallisuus, nykyisyys, koulutus, todellisuus, aistit, luonto, ajallisuus, yhteisöllisyys, orgaanisuus, turkka, avautuminen, tilan tekeminen, hykerrys, höveli, yhteiselo, riittäminen, tärkeys, pyhä, harjoittelu, usko, luopuminen, paljastuminen, uudeksi tuleminen</p>			

*Jotain muuta kuin suorittaa.
Jotain muuta kuin painetta.
Jotain muuta kuin että pitää.
Jotain muuta.*

*Tärkeimpinä rauha, keveys, kirkkaus, kytköksissä olo,
aamupalapöydässä rupattelu
ja pihan vänkyrät puut,
hömelöt otukset,
hömelö maailma
ja hykerrys sen edessä.*

Teille tämä on omistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	13
<i>Vaatimus kattavaan muutokseen</i>	13
<i>Heikoilla jäillä</i>	14
<i>Pelkään keskinkertaisuutta</i>	14
<i>Yritys paikantaa itse</i>	15
<i>Työn rakenteesta</i>	16
<i>1. Taiteesta</i>	16
<i>2. Oma tekijyys</i>	16
<i>3. Taiteen merkityksestä</i>	17
<i>4. Toiveita</i>	17
<i>5. Esitysten tekemisestä</i>	18
<i>Huomautus lukijalle</i>	18
<hr/>	
I. TAITEESTA	20
<i>Taide on kohtaamistapahtumaa</i>	20
<i>Tekemisen, kokemisen ja kohtaamisen luonteesta</i>	25
<i>Esitys kohtaamisen, kytkeytymisen ja vaikuttumisen paikkana</i>	27
<i>Haaste jonka kohtaaminen asettaa</i>	30
<hr/>	
II. OMASTA TEKIJYYDESTÄ	31
<i>Asenne</i>	31
<i>Alkamista</i>	32
<i>Kokonaisvaltaista olemista</i>	33
<i>Oma tekemisen suunta</i>	35
<hr/>	
KOULUSTA	36
TAHRIINTUMISESTA	39
KAIPAUSTA, HELPOTUSTA	44
<i>Vuorelle nousemista</i>	45
<hr/>	
ITSELLE TÄRKEÄÄ TEKEMISESSÄ	46
<i><u>YHÄ!</u> ja <u>Valentin</u></i>	46
<i>Kunnioitus ja kohtaaminen</i>	47
<i>Harjoittelun rakentuminen</i>	47

<i>Pyhittäminen</i>	48
<i>Tuntematon ja henkisyys taiteessa</i>	49
<i>Turhautuminen</i>	50
<i>Oikeaa tapaa ei ole (ohjaaminen voisi olla)</i>	50
<i>Harjoittelusta asuttamisena</i>	51
<i>Sisältäkäsien kuroutuva dramaturgia</i>	52
<i>Alun raskaus</i>	53
<i>Ohjaajan tehtävä</i>	54
<i>Yhteiselon käytännöt ja harjoittaminen</i>	54
<i>Uudeksi tulemisesta</i>	55
<i>Esiintyjältä vaaditaan</i>	58
<hr/>	
KOHTAAMISEN TILASTA JA ETIIKASTA	60
<i>Miten kohtaamisen tila pysyy avoimena esitystä tehtäessä?</i>	60
<i>Kysymyksiä kohtaamisen suhteen</i>	63
<hr/>	
RIITTÄMISESTÄ	64
<i>Lakata näyttelemästä</i>	64
<i>Antautua</i>	65
<i>Avautua</i>	66
<i>Paljastua</i>	66
<i>Kohdata katsoja</i>	66
<i>”Niin kuin ei koskaan ennen”</i>	69
<i>Sisäsyntyinen tekeminen</i>	69
<i>Ihminen paljaaltaan</i>	70
<i>Ihminen tyhjän päällä</i>	70
<i>Maskin takaa</i>	71
<i>Vapautuva ihminen</i>	71
<i>Turvassa</i>	72
<i>Taiteen tapahtuma</i>	72
<i>Mikä riittää?</i>	73
<i>Maailmasuhteesta</i>	74
<i>Luottamisesta</i>	75
<i>Välihuudahdus:</i>	75
<i>Tulevaisuudessa:</i>	76
<hr/>	
III. TAITEEN MERKITYKSESTÄ	78

<i>Taiteen tilasta</i>	78
<i>Taide ei palvele, taide ei tottele</i>	80
<i>Taiteen mahdollisuuksista</i>	81
<i>Vallaton taide</i>	82
<i>Ylijäämäinen taide</i>	84
<i>Taiteesta on pidettävä huolta</i>	85
<i>Ulos omista ympyröistä</i>	87
<i>Miksi ei vaadita, haasteta, koetella?</i>	87
<i>Voimme toimia aktiivisesti</i>	88
<i>Me irtisanoudumme</i>	92
<i>Kuka tarvitsee kuollutta teatteria?</i>	95
<i>Etiikan koettelu</i>	104
<i>Aistista ja esteettistä erontekoa</i>	107
<hr/>	
IV. TOIVOISIN	112
V. ESITYSTEN TEKEMISESTÄ	115
<i>1. Esityksen tekemistä voi ajatella tunnun seuraamisena</i>	115
<i>2. Esityksen tekemistä voi ajatella yhteen kokoontumisena</i>	118
<i>3. Esityksen tekemistä voi ajatella virittämisenä</i>	119
<i>4. Esityksen tekemistä voi ajatella osallistumisena</i>	121
<i>5. Esitys ja sen tekeminen heterotopiana, toispaikkaisuutena, vallattomuudet ja toisin olemiset mahdollistavana tilana</i>	122
<i>6. Epilogi: Esityksen tekeminen ihmisenä olon ja maailmassa olon (maailmasuhteen) harjoittamisena</i>	124
<i>7. 126</i>	
<hr/>	
LÄHTEET:	128
LIITTEET	131
<i>YHÄ! palautteita Facebookissa</i>	131
<i>Esityksestä – KESKUSTELU MESTARIN KANSSA</i>	132
<i>Teatteristani, muistiinpanoista 7.10.2014</i>	138

JOHDANTO

”All artists are alike. They dream of doing something that's more social, more collaborative, and more real than art.”

Dan Graham

Vaatimus kattavaan muutokseen

Aloitin käsittelyni taiteesta, mistä se laajenee koskemaan koko elämää, kokonaisvaltaisen toimijuuden ja taiteilijuuden ajatuksia, elämän ja kulttuurin täysipainoiseksi osaksi tulevan taiteen mahdollisuuksia, ja kirjoittaudun kohti yhdessä oloa ja eloa sekä omia lähestymiskulmiani esityksen valmistamiseen.

Koko kirjoittamista läpileikkaavaksi elementiksi hahmottuu vaatimus kattavaan muutokseen taiteen tekemisen ja ajattelun tavoissa. Käsillä olevan kriisin (ekologisen kriisin niin sosiaalisella, mentaalisella, yhteiskunnallisella kuin ympäristönkin tasoilla), koko länsimaista elämäntapaa ja elämänmuotoa koskevan kriisin takia taiteen on kasvettava laajemmaksi, lakattava tyytymästä ja ruvettava hurjasti ajattelemaan. Lähden siis siitä, että taide voi olla osana rakentamassa muutosta. (Että kaikki, koko kosmos on jatkuvassa muutoksen virrassa.) Ja lähden siitä, että taiteen yhteiskunnallinen arvostus, painoarvo ja vaikuttavuus voisivat olla paljon nykyistä suurempia.

Toiseksi läpileikkaavaksi aiheikoksi tai tarkoitustoksi hahmottuvat omaa taiteen tekemistäni ohjaavat asiat: suorilta kohtaaminen, kirkkaus, keveys, tilan tekeminen, rauha ja avaruus, virittyminen ja kytköksissä oleminen, jatkuva niihin palaaminen, niiden jatkuva täsmentäminen ja kirkastaminen, toistaminen ja yhä uudelleen kirjaaminen.¹

¹ Tulokulmani taiteen tekemiseen on teatterin ja esitystaiteen näkökulma, mutta vapaasti sovellettavissa muuhunkin taiteeseen.

Heikoilla jäillä

Tiedän liikkuvani heikoilla jäillä. Kirjoittamisen ote on epäpyhästi ja opinnäytteen aikuiseen luonteeseen sopimattomasti osallistuva, innostuva, affirmatiivinen ja vaikuttava. Haluan kirjoittaa niin, että kirjoittaminen innostuu, vaikuttuu, tuntuu; aistii tukaluutta, vaikeutta, suuruutta, epävarmuutta, kohotusta, kirkkautta, valtaisuutta, tilaa, ilmavuutta.

Haluan kirjoittaa kokonaisvaltaisesti, sydämestä, koko ruumiin ja hengen voimalla. Niin että teksti on aistivaa ja aistivoimaista ja aistimiseen herkistävää, henkistävää, virittävää, virkistävää.

Haluan, että kirjoitus tartuttaa, sytyttää, hykerryttää, vaivaannuttaa, ärsyttää, että se tuntuu, että siinä on latausta, energiaa, että se kutsuu mukaan, osaksi, innostamassa, katalysoimassa ajatuksia ja toimintaa, tekee tilaa ja villitsee, haastaa, yllyttää suuruuteen, kytkeytyy ja kietoutuu orgaaniseksi osaksi elämää. Tärkeintä on henki, tärkeintä on energia. (Tärkeimmät asiat tulevat toistumaan useaan kertaan.)

Pelkään keskinkertaisuutta

Pelkään keskinkertaisuutta, pelkään epäonnistumista, naurettavuutta ja pelkään yksin jäämistä.

Tiedostan valitsemaani valtaisaan sarkaan, isoihin aiheisiin, vaatimiseen ja käsittelyn tapaan liittyvät valtavat haasteet ja sudenkuopat. Vaarana on, että käsittely jää liian laveaksi tai ylimalkaiseksi, että työ massiivisuudellaan ja pituudellaan jyrää joko minut tai lukijan tai molemmat, karkaa kokonaisuutena lapasesta; tai että vaatimiset ja vastakkainasettelut näyttäytyvät lapsellisina ja tökeröinä, tosikkomaisina, tärkeilevinä tai totalisoivina.

Toivoisin, että voisin paljastua omassa tökerydessäni ja karkeudessa. Tiedostan opinnäytteisiin sisältyvät identiteettipoliittiset pyrkimykset, manööverin kirjoittautua jonkin näköiseksi ja oloiseksi, tykätyksi, pidetyksi

ohjaajaksi (ulossulkevaa järjestelmää ja erottelua ylläpitävän pyrkimyksen kirjautua systeemin sisäpuolisiin, onnellisiin ja armoitettuihin teatterin ammattilaisiin) ja voin vilpittömästi todeta ja tunnustaa, että haluaisin olla osallinen, olla pidetty, tunnustettu, juhlistettu, suosittu, haluttu, että haluaisin olla kuuluisa, haluaisin olla suurin, paras ja virtuoottinen nero.

En ole nostamieni kysymysten ja vaatimusten ulko- tai yläpuolella. Koen että ne koskettavat meitä kaikkia.

Yritys paikantaa itse

Kirjoittaminen on pyrkimystä paikantaa itse. Yhtenä kirjoittamisen lähtökohtana on ollut oman toiminnan kontekstin määrittäminen, mihin sijoitun suhteessa elämään, suhteessa taiteeseen, miten paikannun nykytaiteen kentällä.²

Kysymys kuuluu, mihin yhteisöihin tai perinteisiin tahdon aktiivisesti kuulua. Liityn avantgarden jatkumoon, Artaud'n, Turkan ja Kirkkopellon perään.

Oma viitekehykseni löytyy kuvataiteesta, historiallisesta avantgardesta, Kaprovista ja happeningista, situationisteilta, Beuysistä ja sosiaalisesta veistotaiteesta, tai ajankohtaisesti osallistavan taiteen tai ekologisten meininkien viitekehuksesta. Liityn osaksi Todellisuuden tutkimuskeskuksesta, Julius Elost, Kaisa Illukasta, AIBista (Art In Between Structures -ryhmä), Ami Karvosesta, Akse Petterssonista, Toisissa Tiloissa -ryhmästä, NTNA (Näyttelijäntaide ja nykyaika) -tutkimushankkeesta, Zodiakista, nykyteatterista, nykytaiteesta ja milloin mistäkin inspiroituvaa viitekehysten rihmastoa – jossain siellä välissä toimin.

Kattavina aiheina asuttamisen, yhteisön ja ekologian, osallisuuden, yhdessä olon ja elon kysymykset, taiteen ja todellisuuden välinen suhde, taiteen

² Miksi konteksti on tärkeä? Konteksti liittyy tähtäykseen, mahdollisuuteen osua. Konteksti on hila, rihla, suodatin, jonka läpi katsoa, jonka läpi suodattaa maailmallista ainesta. Se määrittelee, mikä on relevanttia, ajankohtaista, välttämätöntä, tärkeää, mahdollista. Se on tajua suhteista, mihin viittaa, mihin liittyy, kytkeytyy, minkä varaan rakentuu. Se on itsen sijoittamista kartalle, itsen positiointia, missä toimin, keiden/minkä kanssa, mitä/ketä vastaan. Konteksti (on kartta, joka) auttaa suunnistamisessa.

tuleminen osaksi elämää ja elämään kytkeytyminen, kokonaisvaltainen ote suhteessa omaan toimijuuteen, taiteilijuuteen, taide reittinä parempiin, sallivampiin, rikkaampiin, täydempiin, kokonaisvaltaisempiin, aistiherkempiin, moninaisempiin elämän käytäntöihin.

Teksti on sen hahmottelua mistä tulen, mikä minulle on nyt tärkeää. Tärkeimpinä keskustelukumppaneina matkalla toimivat Bracha L. Ettinger, Julius Elo ja Mika Hannula – ja Laura Pietiläinen, jonka kanssa käymistäni keskusteluista monet tämän tekstin aiheet kumpuavat. En avaa tekijyyteni kehystä tarkemmin, se olisi vaatinut oman työnsä – valmiita, oikein hyviä ja parempia koonteja mainituista viitekehyksistä on jo saatavilla.³

Omasta aktivistitaustastani huolimatta rajaan oman taiteellisen toimijuuteni irti aktivismista. Sillä lopultakin se missä oma taide tuntuna sykkii ja tapahtuu on jyrkästi eri lajin ja alan toimintaa ja tapahtumaa kuin yhteiskunnallinen aktivismi. Taide ei toteudu, enkä minä toteudu taiteilijana aktivistiprojekteissa.

Työn rakenteesta

1. Taiteesta

Työn ensimmäisessä osassa lähdän liikkeelle taiteesta. Miten ymmärrän ja käsitän taiteen – ja mikä siten muodostaa tekemiseni ytimen, mihin tekemiseni on aina suhteessa?

2. Oma tekijyys

Työn toinen osa on oman toimijuuden paikallistamista. Mistä tulen?

Että tulen Tuusulasta Rusutjärven kylästä, maalta, metsistä, ojista ja pelloilta, että vahvimmat varhaiset esityskokemukseni ovat äidin johtamat

³ Yhteisötaiteen kehyksestä Lea Kantosen kokoama Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua, ekologisista kysymyksen asetteluista mm. Kaisa Illukka omissa opinnäytteissään, osallistavasta taiteesta kattavasti Claire Bishop 2012.

eväsretket pimeässä kotitalossa taskulampun valossa ja seurakunnan kesäleirit huipentaneet metsään rakennetut seikkailuradat. Että harrastin kansantanssia ja kuvataidetta. Että kävin Hyrylän lukion ystävien kanssa performoiden, osallistuen näytelmäkerhoon, filosofiakerhoon, Platonin Akademia -tapahtuman järjestämiseen ja rannalla aikaa viettäen. Että opiskelin filosofiaa Helsingin yliopistolla. Ja että Teatterikorkeakoulu synkensi tämän kaiken.

Miten se määrittää sitä, mitä ja miten teen tai ajattelen?

Toisen osan alakappaleissa kirjoitan kouluun liittyvästä tahriintumisen ja ryvettymisen kokemuksesta, sillä sen kanssa minun on oltava, sitä siedettävä, ymmärrettävä, se hyväksyttävä.

Kirjoitan siitä, mikä mikä minulle on tekemisessä tärkeää, tekemisen ja harjoittelun käytännöistä Ylioppilasteatterille keväällä 2014 ohjaamani taiteellisen opinnäytteen, *YHÄ! - uudeksi tulemisen ilta*, ja syksyllä 2014 ohjaamaani monologin, *Valentin, herkkä peto – 50 km:n monologi*, kautta.

Ja kirjoitan omasta tekijyydestä, minkä äärelle haluan taiteessani asettua, miten haluan taidetta tehdä, ja miten se mahdollistuu. Kirjoitan siitä, missä olen, riittämisen, kytkeytymisen ja luottamisen kysymyksistä. Käytän kirjoittamista itsenäistymiseen ja eron tekoon turmeltumisen jälkeen.

3. Taiteen merkityksestä

Kolmannessa osassa kirjoitan taiteen mahdollisuuksista: miten taide voisi olla merkityksellistä ja merkittävää tässä ajassa, jota planetaarisen olemassaolomme ehtoja uhkaavat kriisit kehystävät. Kirjoitan muutoksen välttämättömyydestä ja siitä, mitä se vaatii.

4. Toiveita

Neljännessä osassa kirjoitan toiveistani.

5. Esitysten tekemisestä

Kuudennessa osassa summaan omia tulokulmiani esityksen tekemiseen.

Huomautus lukijalle

Kirjoitus on summa tästä hetkestä, ajanjaksosta. Tähän hetkeen, tähän kevääseen ja talveen kokoontuneista tunnuista ja kokemuksista, virtauksista, mikä on pinnassa, mikä tuntuu tärkeältä, ajankohtaiselta.

Kirjoitan tilanteesta, jossa kaikki on vielä auki. Tekijänä olen kaiken alussa. Tulevaisuus on tästä keväästä eteenpäin utua, töitä tai varmuutta sen suhteen ei ole.

Kirjoitus on tarkoitettu luettavaksi ja käytettäväksi affirmatiivisessa hengessä, vaikuttuen, kiittäen, ylistäen ja fanittaen, lainaten, varastaen, kopioiden, kierrättäen ja omaksi tehden. Tämä on avaus ja heitto samanmielisille, toimijoille ja taiteilijoille jotka jakavat samoja huolia, tunteja, kokemuksia, haluja ja haaveita, ennemmin kuin vastaväitettäväksi. Sitä ei ole siinä mielessä kivetetty, koeteltu tai valmistettu.

Olkoon käsitykseni ja ajatukseni uusi tai vanha,
typerä tai keskeneräinen,
umpimielinen tai vanhentunut,
minun on se sanottava,
sillä näistä haluaisin
keskusteltavan.

Haluan kirjoittaa ikkunoita, aukkoja, joista avautuu näkymiä, tuntumia.
Haluan kirjoittaa paikkoja, lauseita, joiden kanssa on hyvä viettää aikaa.

Haluan kirjoittaa aluksia, ajatuksia joilla pääsee kauas.

Haluan kirjoittaa ilmaa, tilaa ja keveyttä.

Haluan kirjoittaa kirkkautta.

Haluan kirjoittaa voimaa.⁴

⁴ Uskon yksinkertaisuuteen ja oman kokemuksen, oman eletyn ja tunnetun totuuden ensisijaisuuteen, sen arvoon, sen artikuloinnin tärkeyteen ja oman kielen tärkeyteen.

Haluan kirjoittaa läheltä elämää ja kokemusta. Tämä on jotain toista kuin ulossulkeva, eroa tekevä ja tajuntaa kaventava akateeminen viitekehys.

I. TAITEESTA

Minun taiteeni ei kasvata sosiaalista pääomaa.

Minun taiteeni on hyödytöntä.

Minä en tee teoksia.

Modernin aika on jo mennyt.

Minun taiteeni ei ole realistista.

Minun taiteeni ei kuvaakaan.

Minun taiteeni tekee.

Minun taiteeni toteutuu.

Minun taiteeni ei keksi.

Minun taiteeni ei luo.

Minä en luo.

(Toisin kuin Jumala.)

Minä en usko taiteeseen, joka ei usko.

Minä uskon.

Kun minä teen taidetta, minä uskon.

Minun taiteeni

mikä minun taiteeni

mikä minun

Taidetta ei voi omistaa

(Minun taiteeni, muistiinpanoista 7.10.2014)

Taide on kohtaamistapahtumaa

Kirjoitan taiteesta, jotta voisin saattaa näkyväksi ne lähtökohdat, periaatteet, reunaehdot, joita taiteen tekeminen mielestäni vaatii tai edellyttää.

Taide on kohtaamistapahtumaa. Taide tapahtuu kokemuksessa. Tehdessä se on ohjaavaa tuntua, voimaa, yhteyttä ja yhteyden kokemusta, jotain joka jää kätköön, jotain tuntematonta joka kuitenkin näyttää suuntaa.

Taide on osallisuutta, se tapahtuu välissä, ihmisten välissä, esityksen ja kokijan välissä, kohtaamisena kokijan ja kosmoksen välissä. Kosketuksessa. Kosketuksissa.

”Mutta tämä on fysiikkaa.

Sielun ilmeinen elämä alkaa komplekseista

ja konflikteista. Kun ne

laukeavat, astut suureen huoneeseen

niin tyhjään, että voisit vaikka kulkea seinien läpi.

Tämä on lopullisen tyhjän eteinen.

Laukeamisen asteesta riippuu, onko elämys

mieluisa vai ei, eikä sillä ole merkitystä,

joka tapauksessa olet vasta täällä kokonainen ja ehyt,

yhtä ehyt kuin lapsena, jolloin kaikki oli osittamatonta

ja esineet näyttivät läpäisevän toisensa

ja virtaavan. Tässä virtaamisessa on salaisuus,

ehkä elämä itse.”⁵

Taide on tyhjän toimittamista. Tilan tekemistä, muodon antamista tyhjyydelle toimia, tyhjyyden toimintaa minussa ja kauttani (tyhjyyden sijaan voisi yhtä hyvin puhua Absoluutista, Jumaluudesta, Rakkaudesta, Kosmoksesta tai Hengestä) – ja siten jotain muuta kuin ihmissuhteet ja kompleksit, jotain paljon käsittämättömämpää ja hämäämpää – tunnun seuraamista.

Minulle taiteen tekeminen on hakeutumista kohti eheyttä, halua olla yhdessä, olla riittävä. Taiteen ytimessä on (yleisön ja esityksen välinen) vuorovaikutus, yhteisen tilan avaaminen on kaikkein tärkeintä. Taide on

⁵ Manner, Eeva-Liisa: *Kromaattisen tasot (fragmentteja)*. Kirjasta: Stewen 1989.

kolmannessa tilassa⁶ tapahtuva kokemus, kohtaaminen, sielullisen kohtaamisen tila, kietoutuminen, kurotus yhteyteen, omasta halusta ja tunnusta ja palosta lähtevä avautuminen selittämättömälle.

*”Se lakkaa niin pian kuin alkaa jäsentyminen
ja jäykistyminen sen myötä. Tuo
jäsentyminen tekee sinut ihmiseksi
mutta mitä enemmän ihmiseksi tulet, mitä
enemmän saat osuuksia yleiseen ihmisenä oloon
sitä enemmän menetät osuuttasi yhteiseen salaisuuteen,
sanottakoon sitä miksi hyväksi, jotkut sanovat sitä Jumalaksi,
mutta kaikkivaltias se ei ainakaan ole.
Sillä niin pian kuin jäsennymme menetämme salaisuutta
joka hetki ja sanoudumme irti Jumalasta.
Siksi kaikki opit ovat turhia ja ne pitäisi karistaa päästä pois.
Kaikki tieto on niin turhaa, että Jumala on enää
vain puissa.”*

⁶ Kolmannen tilan käsite palautuu Homi K. Bhabhan post-kolonialistiseen sosiolingvistiseen teoriaan, jossa jokaisen persoonan, toimijan, tilan tai kontekstin käsitetään muodostuvan erilajisten aineiden summana ja neuvottelun tuloksena, ainutlaatuisena hybridinä. Kolmas tila on yhteentulemisen paikka.

Oman käsitteen käyttöni rajautuu keskusteluun Mika Hannulan kanssa. Hannula määrittelee kolmannen tilan seuraavasti:

”Eli mitä varsinaisesti haluan tarkoittaa ja kartoittaa käsitteellä kolmas tila? Viime kädessä se viittaa siihen tilaan, tapahtumaan ja tilanteeseen, jossa muodostuu suhde eri osapuolten välillä. Ja se on suhde, hyvin utooppinen, romanttinenkin suhde, joka on vuorovaikutteinen, molemmille yhtä aikaa kuuluva. - - Se on suhde, maailmassa olemisen yhdessä, ei erikseen. Kohdaten, ei kavahtaen. Peläten mutta ei vihaten.” (Hannula 2001, 8)

”Kolmas tila on alue, jossa sisällöstä ja representaatiosta kiistellään ja neuvotellaan.” (Hannula 2001, 9)

Yhteiskuntatieteiden piirissä termiä on käsitteellistännyt mm. Edward W. Soja, joka yhdistää käsitteen Henri Lefebvren ajatukseen avaruudellisesta kolminaisuudesta, Michel Foucault'n heterotopian käsitteeseen ja postkolonialististen ajattelijoiden, kuten Homi K. Bhabhan ja Gayatri Chakravorty Spivakin, bell hooksin ja Edward Saidin työhön. Hän viittaa Bhabhaan sanoessaan kaikkien kulttuurin muotojen olevan jatkuvassa hybridien tuottamisen prosessissa, mikä taas tekee tilaa jollekin toiselle, uudelle ja tunnistamattomalle, uudelle merkityksen ja representaation neuvottelun alueelle. (Lähde: Wikipedia: *Edward Soja*. *Thidspace*. 23.3.2015)

Taiteen tekeminen/tapahtuminen on eriä kuin väittäminen, eriä kuin tietäminen. Enemmän se on ei-tietämistä, lapseksi palaamista, palaamista määrittelyjä edeltävään, sääntöjä edeltävään, nimeämättömään.

Se pohjaa lumovoimaan ja myötätuntemiseen; ihmisen kykyyn lumoutua ja kaltaistua – niin kuin lapsi pyrkii lumoamaan äidin, ja äiti kaltaistuu, tuntee myötä ja lumoutuu lapsesta.

Se perustuu aistivoimaan ja aistillisuuteen, kaltaistumiseen ihmisen aistisena kykyinä, ja on näin eettistä *edeltävää*. Tässä on taiteen tapahtumisen ja mahdollisuuden *aistinen*, esteettinen perusta.⁷

Sen suhteen tieto on turhaa, välitön kokemus ja kokeminen, puiden kohina tietoa tärkeämpää.

*”Mutta tämä ei ole tärkeitä. En
ota vakavasti itseäni, otan vakavasti Tyhjän.
Se on subjekti. Minä olen verbi:*

*Tyhjä on kenties niin olennainen,
että tuo muu ei merkitse mitään.
Tyhjä on kenties olevainen itse.*

*Tyhjyys on pudottaja,
ja jos sinulla on runoilijan tahtoa,
”se pudottaa sinut runoon,*

⁷ Esteettinen merkityksessä *aisthesis*, *aistisena*, aisteihin ja aistillisuuteen liittyvänä, autonomisena logiikkaan, järkeen tai moraaliin palautumattomana kokemisen alueena. Myötätunteminen edeltää etiikkaa, on sen ehtona. Sitä voidaan lähestyä aistisena, esteettisenä ilmiönä, joka perustuu kykyyn kaltaistua ja jota lumovoima rakentaa. (Nauha 2008)

*kunnes tuokin tahto lakkaa,
ja putoat ikuisesti,”*

Antaudun tunnuille, havainnoille, koskettumisille. Asetun alttiiksi, virtaan. Näyttämöllä ja tekemisessä tärkeintä on vaikuttuminen, jos en vaikutu, tuntuu, että yhtä hyvin voisin olla kuollut. Vaikuttuessa ja innostuessa, yhteisen tilan, hetken, tilanteen syttyessä, herätessä eloon tunnen olevani universumin keskipisteessä, täytydessä, rakkaudessa, kosketuksissa. Nautin, olen ylpeä ja kiitollinen samaan aikaan. Että saan olla osa semmoisesta. Tahtoisi vain syleillä esiintyjä, tilaa, maailmaa, kun teatteri on hienoin asia maailmassa.

Taide on jotakin kiellettyä. Se on kokemuksena samankaltainen kuin katsoisi, näkisi jotain kiellettyä mistä ei saa irti silmiään.

Se on tyhjyyden toimintaa, siihen liittymistä, osallistumista. Elämän runoutumista, punoutumista runoon.

Se on Pudottautumista, antautumista, *asettumista varaan*. Varassa (ja vaarassa) olemista.

Kaipuuta yhteyteen, keveyteen, kirkkauteen, lämpöön,

välikappaleena värähtelyä.

Putoamista, jatkuvaa liikettä,

ilmassa oloa,

lentämistä.

sillä todellista ei ole paino eikä putoava kivi.

Vain putoaminen on todellista.”

(fragmentteja Eeva-Liisa Mannerin kromaattiset tasot runosta)

Tekemisen, kokemisen ja kohtaamisen luonteesta

1.

Ihminen voidaan ymmärtää matriisina.⁸

Taiteen tapahtuma, esitys, voidaan ymmärtää matriisina.

Värähtelyn tilana, lomittaisina, toisiaan leikkaavina ja läpäisevinä, toisiinsa vaikuttavina värähtely kenttinä. Värähtelyn virittämisenä, virittäytymisenä⁹.

Värähtely on kaltaistuvaa ja eriytyvää, oman etäisyyden, läheisyyden ja erillisyyden neuvottelua.

Se on myötätuntevaa ja se on vaikuttuvaa.

2.

Mielen liikkeet tapahtuvat elimistön osasten välisten suhteiden muutoksina. (Ajattelu ja tunteminen kytkeytyvät taas suolen toimintaa niin kuin Nietzsche!)
 Tietoisuus energia- tai hermoverkostona laajenee koko ihon rajoittamaan elimistöön ja sen ulkopuolelle. Peilisolujen kautta nenät kytkeytyvät toisiinsa neniin, polvet toisiin polviin, polvien kollektiiviin.

Tietoisuus on tuo elimistö.

⁸ Tuomas Laitinen kirjoittaa vuonna 2011 julkaistussa Todellisuuden tutkimuskeskuksen Kokeva keho -kirjassa lääketieteen ja biologian paradigman muutoksesta, jossa sen käsityksen rinnalle, että ihminen on biokemiallinen, aineenvaihdunnallinen järjestelmä, on tullut tapa ymmärtää ihmistä energettisenä informaatiojärjestelmänä, tai värähtelykenttänä, so. matriisina. Fysiikassa näkemys materiasta värähtelevänä kenttänä on ollut käytössä jo pitkään:

”elimistössä täytyy olla nopea kommunikaatiojärjestelmä, joka ei ole hermosto. Sen sijaan se on koko kehon alueelle ulottuva energettinen kommunikaatiojärjestelmä, joka sisältää hermoston, verenkierron ja immuunijärjestelmän sekä kaikki muut kehon järjestelmät. Tätä järjestelmien järjestelmää kutsutaan eläväksi matriisiksi.”
 (Oschmann 2003, 57–58)

”Ihmisen elimistöä ei voida enää nähdä erillisten elinten kokoelmana vaan se on lukemattomien päällekkäisten värähtelyiden kokonaisuus ja niiden välisten suhteiden muutoksen prosessi” (Laitinen 2011, 29)

⁹ Tulen myöhemmin useaan otteeseen puhumaan virittämisestä, virittäytymisestä ja vireisyydestä. Nykynäyttelijän taide –kirjassa *virittäminen* määritellään seuraavasti: ”Viritys on psykofyysinen (mielen)liike tai liikesarja, jolla herätetään ja otetaan käyttöön ruumiin psykofyysisiä voimavaroja ja avataan aistikenttiä. Virittäminen on viritysten keksimistä ja tekemistä.” (Silde 2011, 211)

Ja vain pieni osa sen toiminnasta on tiedostettua.

Ihminen aistii ja kokee koko elimistöllään, koko olemuksellaan, sielullaan, hengellään, ja laajemminkin – koko kollektiivin voimin.

Kaikessa kytkeytyneisyydessään.¹⁰

3.

”...organismi-ympäristö on yhtenäinen käyttäytymisjärjestelmä samaan tapaan kuin kenttä fysiikassa – se ei ole interaktiota, vaan transaktiota.”¹¹

Taiteen kokeminen voidaan ymmärtää ajattelun ja passiivisen vastaanottamisen sijaan suorana ja välittömänä (elimistöllisenä/matriisisenä) sielullisena kohtaamisena, resonointina.¹²

4.

Katsoja pannaan ajatustöihin. Mitään valmista ei ole, (näytelmää ei ole ratkaistu!). Katsojan (ruumiillis-hengellinen) läsnäolo, ajatus, kokemus tekevät esityksen. Esitys rakentuu katsojan kokemuksessa, katsojan todistuksesta ja (kun esitystä katsotaan, koetaan yhdessä, ryhmänä) jaettuna, yhteisenä, osin kollektiivisena kokemuksena.

5.

”...[O]n ilmiselvää, että teos katsoo minua takaisin.”¹³

”Taide vaatii osallistumaan.”¹⁴

¹⁰ Niin kuin evoluutiobiologiassa käsitetään, että ihmistä ei voida käsitellä irrallaan elinympäristöstään, jonka säilyminen on ihmisen elinehto, ihminen on riippuvainen osa, eriytymättömästi, kietoutuneesti, limittyvästi ja leikkaavasti osallinen yhteisestä verkostosta.

¹¹ (Watts 1977, 46)

¹² Tuomas Laitisen ohella matriisisen käsitettä käyttää myös psykoanalyttikko-filosofi-kuvataiteilija Bracha L. Ettinger. Hänelle matriisinen merkitsee sielullisen kohtaamisen tilaa, jonka metaforisena lähtökohtana on kohtu (*matrix*) resonoivana yhdessätuotannon tai yhteistuotannon tilana.

¹³ (Hannula 2001, 10)

¹⁴ *”Paitsi että kukin kokija on kokonaisvaltaisesti henkilöivä elimistö, eivät nämä elimistöt ole rajattavissa erillisiksi yksiköikseen vaan limittyvät toisiinsa jatkuvasti. – – Esitykset eivät ole (vain)*

6.

Taide avaa ambivalentin, selittämättömän, häiritsevän, purkautumattoman. Horjuttaa ja asettaa vasten tuntematonta, tiputtaa pois omasta, totutusta, asettaa neuvotteluun.

7.

Taide on avauma, railo, lovi, tuntematon syvyys, viipyminen, joka kutsuu astumaan kynnyksen yli.

Se ei ole jotain jo valmiina olevaa, vaan syntyy, avautuu kohtaamisen hetkellä, hetkeen.

8.

Se on tila joka toisaalta paikantaa minut ja samalla vaatii minua asettumaan ja osallistumaan epävarmuuteen, vaatii asettumista horjutettavaksi.

Esitys kohtaamisen, kytkeytymisen ja vaikuttumisen paikkana

”Matriisissa kohtaaminen tapahtuu yhdessä-esiin-tulevan minän ja tuntemattoman ei-minän välillä. Kumpikaan ei sulaudu toiseen tai hylkää toista, eikä heidän energiansa koostu sen enempää yhdistymisestä kuin torjunnasta vaan jatkuvasta etäisyyksien uudelleensäätelystä, jatkuvasta erillisyyden neuvottelusta ja etäisyydestä yhteisyyden ja läheisyyden sisällä. Matriisi on kaikkein intiimeimmän ja kaikkein etäisimmän tuntemattoman kohtaamisen vyöhyke. Sen kaikkein sisäisin on ulkoinen raja, ja rajat itsessään ovat joustavia ja muuttuvia. Ne ovat mahdollisia ja virtuaalisia kynnyksiä.”¹⁵

–Bracha L. Ettinger

vuorovaikutteisia, vaan läpivaikutteisia. Kun jokainen elimistö tai esine on värähtelykenttä, ei sillä ole selvää rajaa.” (Laitinen 2011, 34)

¹⁵ (Ettinger 2006, 13)

Esityksen lähtökohtana on kanssatodistaminen ja kyky vastavuoroisuuteen.¹⁶ Tilaan osallistuminen on aina tilan tuottamiseen osallistumista ja merkitsee aina myös itsen muuttumista, muokkautumista.

Haaveilen esityksistä välittömän kohtaamisen mahdollistavina tiloina, tiloina jotka voivat olla toipumista, jälleen yhdistämistä, yhdistymisen kokemusta. Kyse on virittymisestä kohti, virittymisestä toiseen, virittymisestä kanssa!¹⁷

Esitys, sen tapahtuminen, sen yhteinen valmistuminen, rakentuminen sallivan, paljaan kohtaamisen tilassa, voidaan käsittää yhteistuotantona.

Kohtaamistapahtuma, esitystapahtuma on eräänlainen muodonmuutos, osallistujat uutena synnyttävä metamorfoosi, joka samaan aikaan sekä edeltää että vaatii tietoisuutta omasta positiosta, itsen kantamista, kykyä suhteutua asioihin – eli tietyyntyyppistä selväjärkisyyttä, itseluottamusta ja avarakatseisuutta.¹⁸

Yhteistuotanto, todistaminen ja näkeminen vaativat kykyä vaikuttua toisesta ja toisen lumovoimasta.

Tämä on kohtaamista kodittomuudessa, vastasyntyneisydessä, jaetun määrittämättömyyden ja nimeämättömyyden tilassa, ei-vallatussa, ei-

¹⁶ Todistamisesta. Kohtaamistapahtuman tai esitystapahtuman arvo ei ole vain kaltaistumisessa, vaan yhtälailla tuon kaltaistumisen samanaikaisessa todistamisessa, sille yleisönä olossa. Tapahtumaan siis liittyy *esiintyvä* elementti ja yhtä erottamattomana ja tärkeänä *yleisö*. Tämä todistaminen on luonteeltaan aina osallistuvaa ja myötätuntevaa: ”se on yleisönä oloa jollekin itsessä tapahtuvalle, jaetussa yhdessä luodussa ja eletyssä tila-ajassa tapahtuvalle, ei-ulkoiselle. Olla kosketuksissa yhteiseen rajaan.” (Nauha 2008)

¹⁷ ”Kanssatuottaminen edellyttää katsojan, teoksen ja tekijän välille avautuvaa matruisista rajatilaa, jossa minä ja ei-minä ilmenevät yhdessä ilman torjuntaa tai symbioosia, myötätunnon kannattimina erillisyytensä ja itsenäisyytensä säilyttäen.” (Nauha 2008)

¹⁸ Kanssatodistaja tarjoaa toisenlaisen todistuksen: affirmatiivisen, haltioituneen, lumoutuneen, mukana olevan, kytkeytyvän, sallivan, osallistuvan. Osallistumisen tavan ja asenteen kuulee palautteessa. Parasta on jos esitys onnistuu pudottamaan katsojan tornistaan, riisumaan varauksistaan ja varusteistaan, ja nykäisemään mukaansa, että katsoja saattaa kevetä esitykselle, antautua esitykselle, asettua sen varaan.

haltuunotetussa tilassa. Kohtaamisen luonne on välitön, yllätyksenomainen, virittynyt. Kysyä ei tarvitse, ollaan jo siinä, yhteydessä, luottamuksessa.¹⁹

Se edellyttää toisen toiseuden ja erillisyyden myöntämistä.²⁰Alttiiksi
asettumista, omasta positiosta luopumista,
luopumista määritelmistä,
varaana ja vasten asettumista,
kohtaamiseen, kosketukseen, haparointiin, väärinymmärrykseen
tarjoutumista.

Se on itsen antamista yhteyteen, yhdessä kerrotuksi.

Uskoa ja luottamista.

Se edellyttää omalta turvalliselta alueelta poisastumista,
hallinnasta ja tietämisestä irtipäästämistä,
että voisi kohdata.

Se on sameudessa luovimista ja kirkastumista.

Jaettu tila. Kolmas tila.

Yhdessä todistettu.

Yhteinen epämääräisyys.

¹⁹ Lainausta Ettingeriltä: *"Lumovoima on vastarinnan 'koti'. Se määrittää omat rajansa ja herättää myötätunnon, jonka avulla proto-eettinen saa uuden mahdollisuuden kehittyä. Kauneus on siis tiineenä esi-eettisen mahdollisuuksista."* (Nauha 2008)

Esityksen tila on paluu johonkin normia edeltävään, yhteisempään ja jaetumpaan tilaan, ja siinä mielessä utooppinen, haaveenomainen todellisuus.

²⁰ Toinen ihminen on aina peruuttamattomasti eri, erillinen – eri kuin ajatukseni hänestä, kuin mitä kuvittelen hänen olevan. En koskaan pääse hänestä perille, koskaan pysty täysin asettumaan hänen asemaansa, hänen kokemukseensa, tietämään miltä hänestä tuntuu.

Haaste jonka kohtaaminen asettaa

Esitys hengittää maailmaa sisään ja ulos. Sen tila muodostuu samanaikaisesti olemassa olostamme ja keskinäisistä suhteistamme. Mitään varsinaista rajaa esityksen tilan ja sen ulkopuolisen elämän välillä ei ole. Esitys tarjoaa positioita, ehdottaa olemisen tapoja, kohtaamisen tapoja. Moninaisuuden tilana se nostaa esiin kysymyksen, kuinka me (ihmiset ja ei-ihmiset) aiomme elää yhdessä.

Esityksen asettamat haasteet ja kysymykset kohtaamisen suhteen laajenevat koskemaan kaikkea elämää, miten olemme suhteessa toisiimme, miten olemme suhteessa ympäristöömme.

II. OMASTA TEKIJYYDESTÄ

A s e n n e

Tärkeintä on

Olla kuulolla, olla elossa, olla auki.

Kaikessa tekemisessä

Kaikessa tekemisessä säilyttää lapsenmieli ja kirkkaus, ilo, haltioituminen, asioiden löytäminen uutena. Kulkea metsissä, kulkea ojissa, kulkea pelloilla. Kokeilla kumisaappaan varren mittaa. Aina seikkailla ja olla utelias.

Tärkeintä on omasta aukinaisuudesta huolehtiminen.

Kulkea uusia polkuja, valita intuitiivisesti, kuulostella ympäristöään, kysyä, puhua, laulaa, nauraa yksin. Kaikki on käsillä. Koskaan ei ole yksin. Tämä hetki on jo täysi. Täynnä tapahtumaa.

Antagonismi

Aina uskaltaa luopua varmuuksista, hypätä, pudota, lentää. Julistaa anarkiaa, olla kaikkia luutuneita rakenteita vastaan, kaikkia hierarkkisia, eriarvostavia, nujertavia, ulossulkevia, alentavia, alistavia rakenteita vastaan.

Alkamista

”Minulle henkinen kriisi on aina jotakin, minkä kautta voi tervehtyä. Henkinen kriisi on yritys löytää itsensä, löytää uusi usko. Henkisen kriisin tila on kaikkien niiden osa, jotka ottavat henkisiä kysymyksiä ratkaistavakseen.” (Tarkovski 1989, 235)

Mistä oma tekijyys, oma taiteellinen toimijuus, taiteilijuus rakentuu? Mistä se alkaa? Mitkä ovat sen osatekijät?

Itselleni taiteen tekeminen on elämään suhtautumista ja suuntautumista, kytkeytymistä, yhteyttä todellisuuteen ja ympäröiviin asioihin, hereillä oloa, maailmassa oloa, todellisuuden uutena näkemistä ja löytämistä, totuttujen määritelmien sulamista, uteliaisuutta ja ihmettelyä.

Se alkaa siitä, kun ennen kouluikää ja vähän sen jälkeenkin ajattelin, että minusta tulee isona kuvataiteilija. Olin hyvä piirtämisessä. Asuimme omakotitalossa Rusutjärvellä, -maaseudulla, lähellä järveä. Ympäristöön kuului metsä, peltoja, oja, kahlaamista, mutaa, savea, pajukkoja, hämäriä naftalta tuoksuvia, tahraisia latoja, latojen alusia, vinttejä täynnä kiinnostavaa romua ja henkiä, mustuutta henkiviä kellareita, navetan tuoksua, pelottavia kuiluja, talojen ja latojen takusia, kiipeilypuita, keinuntaa, polkupyöräilyä, traktorin kyytiin pellolle liftaamista, mummolan tila moninaisine ympäristöineen ja soppineen, äidin pyörittämä yhteisöllinen äitien ja lasten toiminta, Nuorisoseurantalo näyttämöineen, organisoitu tanhuharrastus ja kuvataideharrastus ja vähemmän organisoitua seikkailua, salaisten paikkojen löytämistä, puissa kiipeilyä, majan rakentamista.

Erilaiset esitykset olivat integraalinen osa elämää: serkkutyttöjen pimpin näyttö -esitykset, retket metsään hevosen haudalle, äidin johdattamat

eväsretket taskulampun valossa pimeässä Ollin-kotitalossa, seurakunnan kesäleirien iltaohjelmat nuotion ääressä sketseineen ja Özi-esityksineen, ja viimeisten iltojen metsään sijoitetut fantasiaseikkailuradat rasteineen ja takaa-ajo kohtauksineen.

Toimijuus oli vapaata ja monipuolista, lähinnä ikävään suuntaan sitä määritteli sadistinen isovelji. Ala-aste aikana mukaan tulivat heimot, itseorganisoitu järjestelmällinen majanrakennus- (heinästä ja risuista), sota- ja vakoilutoiminta sekä lisääntyvä tv:n ja playstationin ääressä vietetty aika. Laulaminen itsekseen, kaikkialla, on tapa olla maailmassa.

Kirjoitan lapsuudesta, koska ennen koulu-aikaa hahmotus maailmasta oli holistinen ja olemisen kokonaisvaltaista. Jotain mitä kohti olen taas kulkemassa. Miten antaa tilaa elämälle, omalle kokemukselle, oman tunnun, oman tiedon, perityn ja syntyneen tiedon arvostamiselle? Palaan itseä kiinnostavan olemisen varjoissa lymyilevän ja kujeilevan, herkän ja hersyvän hövelin, huokoisen olemisen pariin ja koulua edeltävien asioiden ja kiinnostuksen kohteiden äärelle.

Oma toimijuus hahmottuu kokonaisuutena, maailmaan kytkeytymisenä, jolle kaikki on materiaalia. Taiteen tekeminen on oman olemisen ja maailmasuhteen jäsentämistä ja artikuloimista, uuden ja tuntemattoman maailman artikuloimista itselle ymmärrettävään muotoon; havainnolle, kokemukselle muodon antamista, kiinnittämistä muotoon.²¹

Kokonaisvaltaista olemista

Kokonaisvaltaisessa olemisessä ja toimijuudessa ei erotella työroolia ja siviiliroolia, raja porvarillisen yksityisen ja julkisen väliltä häviää²²: kaikessa kytkeydytään, kaikki on jaettavissa, yhteistä; *harjoittelu palautuu elämisen*

²¹ *Mimemis* jäljittelynä, jäljen jättämisenä, jäljentämisenä, jäljen jäämisenä itseen, kaltaistumisena. Ruumiini kaltaistuu maisemaan, jonka osa olen; maisema toistuu mielessäni, ruumiissani. Lumihanki tallentaa ja toistaa kuvan kasvoistani, kun painan ne lumeen. Hankeen jää jäljennös.

²² Tai porvarillisuudenhan voidaan ylipäänsä ajatella syntyneen privaatin ja julkisen elämänpiirin/-sfäärin rajana; näiden välisenä erontekona.

taitoon: Etsitään haltioituvaa, haavoittuvaa, naavoittuvaa, vaikuttuvaa maailmasuhdetta. Etsitään kirkkautta ja rauhaa ja juhlia arkeen. Etsitään hienouksia ja rituaaleja siitä, mihin on tylsistytty ja totuttu. Etsitään reittejä ruumiilliseen maailmassa oloon ja ruumiilla ajatteluun, avaraan ja aina avartuvaan tajuntaan. Pois turrasta, pois tottumuksesta!

Tekemiseen tämä kokonaisuus tulee antautumisena, luopumisena ja luottamisen opetteluksi. Opetella luottamaan maailmaan, ihmisten hyvyyteen, itseensä, että se mitä tapahtuu, tapahtuu. Se tarkoittaa ei-keksimistä, ei-tietämistä, ei-osaamista, ei-ymmärtämistä, ei-pätevyyttä.

Se tarkoittaa aina uutena ihmettelyä ja lapsen kaltaista vaikuttuvaa ja kysyvää suhdetta maailmaan. Se tarkoittaa rajojen yli kurottumista, niin että kysyy, onkohan tämä sallittua?

Se tarkoittaa hallinnasta luopumista, että ei ole vallassa, asioiden päällä kontrollissa, vaan osana, mukana virrassa.

Se tarkoittaa suhteessa olemista toisiin, ihmisiin, maailmaan ja ympäristön asioihin, materiaalisiin ja henkisiin. Se tarkoittaa kapitalistisen kulttuurin luomista suoritus- ja menestyspaineista, mitoista ja standardeista luopumista. Se tarkoittaa luopumista valmiista malleista ja havainnon kategorioista ajattelussa ja toiminnassa.²³

Se tarkoittaa elämää, tässä ja nyt. Se tarkoittaa hulluttelua, huolettomuutta ja älyvapautta; miksi ei voisi ottaa kevyemmin? miksi rypistellä otsaa? Se tarkoittaa järkiselityksistä (ja analyysi edellä asenteesta) luopumista, kun on huomattu, että päätökset tehdään intuitiolla ilman selityksiä ja miksi kysymykset ja perustelut tulevat aina vasta jälkikäteen, kun on huomattu, että kriittinen asenne suhteessa luomiseen on usein tuhoisaa.

²³ Vanhat, koulusta saadut teknistävät ja välineellistävät opit, analyttisyys ja kriittisyys on jätettävä. Ne osoittautuivat käyttökelvottomiksi ja elämälle tuhoisiksi. Vähintäänkin ne on ympärikäännettävä otettaessa omaan käyttöön.

Oma tekemisen suunta

Oma tekemiseni suuntautuu raja-alueille, oudon, ei-tiedetyn, ei-ratkaistun äärelle. Sinne, missä ei ole vielä vakiintunutta säännöstöä, kieltä tai toimintatapoja, missä asiat ovat enemmän uusia, kysyttäviä, ratkaisematta, ei sanoitettuja, missä asiat ovat vasta tuloillaan, artikuloituminen vasta tapahtumassa, missä kieli on keksittävä itse, missä ymmärrys kasvaa toiminnasta ja kokemuksen kautta, ennen kuin edeltää tekemistä vakiintuneina osattavina, tiedettävänä, sanomattomina sääntöinä – ilman oppia siitä, mitä pitäisi.

KOULUSTA

Ei ole yhdentekevää, missä ja miten opiskelemme, mikä on yhteen kokoontumisen muoto, vire ja taju.

Yliopistolla opiskellessani oma kokonaisvaltainen toimijuus oli alkanut hahmottua. Jos järjestöissä (Dilemmassa tai Helsingin yliopiston Attacissa) toimijuus rakentui osana yhteisöä ja pääsiäisbakkanaaleille ohjaamani ja kirjoittamani näytelmä oli yhteisön kiitoksella ja hurrauksella vastaan ottama lahja, TeaKissa tunnuin putoavan tyhjiöön: itsenäisyyden ja vapauden riiston myötä TeaK katkaisi suhteen omaan kokonaisvaltaiseen toimijuuteen.

Omaa toimijuutta alkoi leimata katkos ja kiinnittymättömyys: Tekeminen ei enää rakentunut kytköksistä ja kytkeytymiseen yhteisöön (sille kodin antavaa, sen maailmaan ja merkityksiin sitovaa yhteisöä ei löytynyt). Oma tekeminen ei paikantunut, tai merkityksellistynyt, vaan jäi ilmaan killumaan.

Alkuun, kandidaiheessa, löytyi erillisiä opintoja, kursseja, produktioita. Toiminta tuntui tapahtuvan irrallaan muusta – ilman, että kurssit kytkeytyisivät toisiinsa, rakentaisivat jatkumoa tai pohjaa työskentelylle tai rakentuisivat kohti jonkinlaisia käytäntöjä, elämää tai taiteilijuutta.

Tunsin itseni vieraaksi ja ulkopuoliseksi. Ennemmin kuin kokonaisvaltainen ihmisuus, toimijuus, taiteilijuus tai puhe taiteesta ja arvoista, tekemistä tuntui määrittävän itsetehostus, yliviritys ja teennäisyys (tehty ja esitetty positiivisuus, into – kukaan ei ole sitä miltä näyttää). Emme olleet kontaktissa, kohdanneet ihmisinä. Elämä tuntui olevan toisaalla, koulussa näyteltiin roolia.

Toiminta tuntui oleva vailla pohjaa ja perustaa, johon asiat voisivat kytkeytyä. Ei ollut artikuloitua ja yhteistä puhetta taiteesta, teatterista, taiteilijuudesta tässä ajassa. Mitään eetosta tekemiseen tai arvoja sen takana ei ensimmäisen vuoden ohjaamisen perusteet kurssin lisäksi etsitty, esitetty tai pyritty määrittelemään. Emme kytkeytyneet mihinkään, olleet suhteessa

toisiimme tai todellisuuteen ympärillämme, perustaneet toimintaamme havaintoon siitä. Seurauksena tästä oli koko touhusta vieraantuminen ja jonkin sortin masennus.²⁴

Tulin teatterimaailman ulkopuolelta ja koin että kokemukseni, tulokulmani tai taustani eivät olleet arvokkaita tai relevantteja teatterin yhteydessä. Opetettu käsitys teatterista tuntui olevan hyvin rajattu ja fiksattu, eikä kukaan ohjannut muiden taiteiden pariin.²⁵

Nyt kun miettii, tuntuu, että sekä minä itse että koulutus ovat olleet samaan aikaan lapsen kengissä. Aloittaessani opetus TETA-laitoksella oli umpioituneen takapajuista. Se rakentui fragmenteista, taidoista kokonaisvaltaisen taiteilijuuden sijaan. Ketään ei tuntunut kiinnostavan mitä minä kokonaisvaltaisesti olen, mistä tulen, mitä ajattelen taiteesta tai muusta, mistä toimijuuteni koostuu. Sisällöistä ei puhuttu, unelmista ei puhuttu, uusista muodoista ei puhuttu. Oma tekijyys ei löytänyt resonointipintaa.

Olisiko joku voinut auttaa minua löytämään uomia ja paikkoja, joista olisin voinut löytää itselle mielekästä meininkiä, ilmaisua ja taidetta, joka olisi resonoinut? Miksi jäin vaikeilemaan? Miksi en lähtenyt menemään? Miten en

²⁴Taiteilijan tehtäväksi voisi ajatella kätkeytyjen/alla lepäävien valtarakenteiden paljastamisen, asumansa yhteisön kipupisteiden sörkkimisen tai Tarkovskia mukaillen toiminnan suhteessa absoluuttiseen henkeen ja totuuteen, sen teosten kautta välittämisen, siinä suhteessa/palvelijudessa harjaantumisen.

Teatterikorkeakoulussa kumpikaan näistä ei toteudu: Koulutus ei sisällä henkistä valmentautumista, uskossa oppimista tai ajatusta kirkastuvasta, syvenevästä tietoisuudesta. Opiskelijan valmiiksi katettu positio koulutuksen asiakkaana ei rohkaise yhteiskunnalliseen toimeliaisuuteen, osallisuuteen, vastuunkantoon tai tiedostamiseen (koulun tai muidenkaan) ylläpitävien rakenteiden suhteen – saati kriittis-affirmatiiviseen toimintaan niiden muuttamiseksi.

Suhtautuminen opiskelijoiden tekemään taiteeseen on lähinnä ylimielisen lempeä, onhan se vasta opettelua, itse asian harjoittelua, siis harrastelua. Tuntuu, ettei sen sisällölliseen/taiteelliseen kompetenssiin uskottaisi. Sanon tämän sillä, että siitä ei tunnuta olevan kovinkaan kiinnostuneita, mitä opiskelijoiden duunit käsittelevät. Ainakaan itse en ole törmännyt sisällölliseen/taidekeskusteluun opiskelijoiden töitä koskien. Se mitä tehdään käsitetään jotenkin irrallaan yhteiskunnallisesta todellisuudesta – ja sitä kautta jääkin pelkäksi näpertelyksi kuplassa/tyhjiössä. Ekologisesti (elämää kokonaisvaltaisena käsittävästä) orientoituneesta teatterikorkeakoulutuksesta Illukka 2014.

²⁵Tuntui, että koulutukseen sisältyi ajatus jostain draamaan ja laitosteatteriin juurtuvasta fakkiteatterista, teatterista jo tuttuna, tiedettynä ja siten opetettavissa olevana. (Kandiopintojen päätteeksi kokemukseni oli, että olin epäonnistunut tai epäkelpo, kun en ole oppinut oikeaa tapaa.) Esitystapahtuma, esitys tapahtumana tai tilanteena, tilaisuutena ei kuulunut koulutuksen sanavarastoon.

osannut tehdä mitään, sanoa mitään, tai kapinoida, tehdä vastaan? Miksei kukaan kertonut, avannut, että konteksti saattaisi hiertää, että on muutakin?

Koulutuksen perspektiivi oli kouluttaa teatteriohjaajaksi, ei taiteilijaksi tai nykytaiteen kentälle laajemmin. Jokaisen opiskelijan ilmaisuvälineen ajateltiin automaattisesti olevan teatteri, ilman kysymysmerkkejä, varauksia tai määrittelyjä siitä, mitä tuolla teatterilla tarkoitettiin, tai mitä se voisi olla.²⁶

Tuntuisi tärkeältä, että korkeakoulu antaisi ajantasaiset eväät siitä, missä nykytaiteen kentällä mennään Suomessa ja kansainvälisesti. Se, mitkä asiat ovat koulutuksen piirissä määrittää kuitenkin suurelta osin myös sitä, minkä asioiden (ja minkä kielen) varaan yhteinen ajattelu rakentuu, mitkä asiat ovat yhteisen ajattelun piirissä – tai millä tasolla ja mistä keskustellaan, ajatellaan, mihin kytkeydytään, mikä saa tilaa, mikä katsotaan tärkeäksi, relevantiksi. Kaikkeen liittyy valta.

²⁶Tietysti tähän kaikkeen suuresti liittyy minkä ikäisenä ja millaisessa elämäntilanteessa koulun aloitin. Sivuutan sen tarkoituksella. Ongelmien biografisointi ei poista niiden rakenteellista puolta.

TAHRIINTUMISESTA

”Miten meistä tulee toimijoita, miten kykenemme osallistumaan ja olemaan mukana, vaikuttamassa omilla kehoillamme, omista lähtökohdistamme käsin?” (Hannula 2001, 90)

Koulussa oloon ja kandidivaiheen opintoihin liittyy tahriintumisen kokemus.²⁷ Se on itselle kaikkein vaikeimpia ja eniten pahoinvointia aiheuttaneita asioita koko kouluun liittyen. Etenkin ohjaajalle se on ikävä ja hankala asia: leimautua ohjaajaksi, joka tekee tahraisia prosesseja, jonka jutuissa on raskasta ja vaikeaa. Tahra leimaa jo prosessiin liikkeelle lähtöä varauksina, asenteina, ennakkoluuloina.

Maisterivaiheen opintojen etäisyyden otto kouluun, ajan kulu, oma kasvu, kokemus, perspektiivi ja ihmisten vaihtuminen ovat helpottaneet suhdetta tahraan. Edellisen kerran se tuli vastaan Ylioppilasteatterilla kun valmistelin *YHÄ!*:ä.

Koulussa ei ainakaan omana aikanaani vielä opetettu, että mitä sitten, kun olemme eri mieltä. Pitäisikö selvittää puhtain paperein? Vai saada avoimesti ja yhdessä miettiä ja opetella, että miten me kaikki selviämme, kun kenenkään paperit eivät taida olla puhtaita?

²⁷ Lainaan tahrin käsitteen Lea Kantoselta, joka puolestaan lainaa ja kääntää sen Ray Langenbachin *smudge*-käsitteestä. ”Tahra on liukumaa sekä hallitsevan ja alisteisten että keskenään rinnakkaisten alisteisten merkitystasojen välillä. Se on jälki alisteisesta merkityksen kerroksesta jonka hallitseva merkityskerros häidin tuskin pystyy peittämään ja joka itsepintaisesti viittaa oman muotoutumisensa prosessiin. Se häiritsee taideteoksen yhtä ja ainoaa selkeää ja koherenttia lukutapaa tai viestiä. Sitä ei voi myöhemmin pyyhkiä pois prosessin esityksestä.” (Kantonen 2007, 62)

Usein konflikteista, jotka eivät kunnolla ratkaistu tai purkaudu jää jokin hiertämisen, vaivaavuuden kokemus. Suhde ikään kuin karstoittuu, eikä siitä osata puhua.

Valta-asetat määrittelevät keskustelun ehdot. Ohjaaja on yleensä hierarkian yläpäässä, ja heikompi osapuoli ei edes osaa välttämättä sanoa, mistä asioista on eri mieltä – tai onko kyse edes erimielisyydestä vai vaan siitä, että puhutaan ristiin, tarkoitetaan eri asioita, ymmärretään eri tavalla, että kuvitellaan väistämättä eri tavalla – siksi koskaan ei voi olla liian konkreettinen ja havainnollistava. Heikomman osapuolen asemaa saattaa leimata epämääräinen epäoikeudenmukaisuuden tunne, kun kieli, kielenkäytöntapa ja työtilanteen etenemisen tapa ovat vallitsevan diskurssin (so. ohjaajan mukanaan tuoman käytännön) määrittelemiä.²⁸

Tärkeää on tunne, että tulee kuulluksi, tunne että tulee nähdyksi, tunne että tulee otetuksi todesta. Tunne että tulee huomioituksi, että tulee kohdelluksi tasavertaisena, että saa tilaa ja vastuuta taiteilijana.

(Että voi tuntea olevansa turvassa, että saa puhua omalla kielellään, että tietää että kaikesta ei tarvitse luopua.)

Että ei jää yksin.

Ohjaajana minulle on tärkeää, etten joudu tekemään kompromisseja taiteellisten ratkaisujen suhteen. Että voin seurata intuitiota, tuntua, sanoa ääneen mikä tuntuu hyvältä ja mikä ei.

(Että se mitä näyttämölle päätyy, ei ole kompromissi, puolivillainen ja laimea välimuoto pyöritellyistä vaihtoehdoista.)

²⁸Jos riita on tilanne, jossa epäoikeudenmukaisuuden tunteelle ei löydy ilmaisua, tahra on häilyntää ilmaisun ja ilmaisevamattomuuden välillä.” (Kantonen 2007, 62)q2

Paraikaa valmistelemani ohjauksen suunnittelujakson ensimmäisen viikon lopulla pöydälle jäänyt kysymys hakkeesta osana tilaratkaisua nousee jälleen pöydälle seuraavan viikon alussa. Hetken keskustelun jälkeen kysymys jätetään hautumaan. Suunnittelu jatkuu, mutta aistin lavastajan epävarmuutta ja tilanteen kireyttä (epämukavuutta ja varpaillaan oloa, ikään kuin varautumista siihen, että saattaa tulla jyrätyksi.)

Ratkaisematta jäänyt kysymys jännittää ja varvistaa koko työtilannetta. Juttuja kerrotaan mutta nauru on vähän vaimeampaa, vaisumpaa – kaikki tuntuu tapahtuvan tuon alla lepäävän konfliktin päällä, siitä tietoisena. Olen turhautunut. En tiedä miten suhtautuisin tähän tyytymättömyyteen ja ratkaisemattomuuteen, en tiedä miten sitä purkaa. Illemmalla päätän soittaa lavastajalle, olen purkanut asiaa mielessäni, koko konflikti ja kitkaisuus tuntuvat turhalta, aiemmin hake-elementti on tuntunut molemmista hyvältä, missä on menty solmuun, lähdetty ajattelemaan eri reittejä. Puhelimessa molemminpuoliset sekaannukset tuntuvat selviävän.

Miksi koemme epäoikeudenmukaisuuden tunnetta?

Miksi koemme nihkeyttä, kitkaa, hyhmää, karstaa?

Missä määrin näitä tunteita on syytä purkaa ammattilaisprosessissa, missä määrin vain kestää, suhteuttaa ja sulatella? Missä määrin niille on syytä olla herkillä, ottaa ne todesta, nostaa esiin? Missä määrin on syytä olla olematta liian herkkä?

Mistä ne kielivät, mitä ne paljastavat?

Onko konflikti ja tunne elimellinen osa jokaista prosessia, vai liittyykö se purkamattomiin, artikuloimattomiin, kätköön tai hahmottumatta jääviin valtasuhteisiin?

Prosessi näkyy lopputuloksessa ja usein juuri kaikkein kirkkaimmin.

Esitys kantaa mukanaan tuntua, jälkeä, miltä prosessi on enimmäkseen tuntunut.

Monasti juuri kätkeytydessään, ongelmallisuudessaan (siihen ei osata suhtautua vaikka kaikki sen näkevät ja havaitsevat), monasti juuri kouluesityksissä, kun ihmiset vasta opettelevat asioita, esityksen voimakkaimmaksi (esityksen lukua ohjaavaksi) merkitystasoksi nousee juuri sen tahra, sanomaton tyytymättömyys, ratkaisematta jäänyt konflikti, jokin joka paistaa alta. Tulee tuntu epäaitoudesta ja teeskentelystä, että minulle ei kerrota mistä todella on kyse.

Herää kysymyksiä: millainen prosessi näillä on ollut? Mitä on tapahtunut?²⁹

Tahra viestii osattomuudesta, osaamattomuudesta ja kyvyttömyydestä ilmaista. Se tuntu vieraantuneisuutena ja erillisyytenä, irtoamisena, putoamisena väliin, merkityksettömyyteen.

Toisin kuin yhteisötaidetta tehdessä, esittävän taiteen ammattilaisten tai tulevien ammattilaisten puheen ei mielestäni voi ajatella samalla tavalla olevan vallasta osattomaksi jääneiden ihmisten puhetta. Voi olettaa, että esitystä valmistavassa, ammattilaisista koostuvassa työryhmässä, jokaisella taiteilijalla on kyky, valmius, yhtäläinen velvollisuus ja vastuu artikuloida eriävä mielipiteensä, tunnistaa ja sanallistaa konfliktitilanne, oma olo ja ottaa vaikeudet puhuttaviksi ja kehittää ratkaisuehdotuksia.

Kenenkään ei lähtökohtaisesti pitäisi olla vähemmän osallinen, vähemmän vastuussa, alistettuna tai alakynnessä. Kenelläkään ei pitäisi olla varaa itsen uhriuttamiseen, uhriutumiseen – tai syytä toisen tahraamiseen.³⁰

²⁹ Tahran taso on pelon taso. Se on salattujen, puhumattomien pelkojemme elämää esityksessä – epäonnistuminen, onnettomuus, mustelma, kipeä kohta. Tahrojen kautta paljastumme pienuudessamme, pyrkyryydessämme, pelkuruudessamme – sosiaalisessa konformismissamme, hyväksytyksitulemishalussamme. Tahra muistuttaa prosessin valtasuhteista, purkamatta jääneistä, puhumatta jääneistä konflikteista. Mutta jos tahroja ei näy, mistä se kertoo? Ammattimaisuudesta, kovapintaisuudesta?

³⁰ Kohtalo on kohteluiden summa. Leimaamme toisiamme pysyäksemme itse puhtaana. Jokaisella on vastuu siitä, mitä puhuu, missä puhuu ja miten puhuu. Ja pitäisi ammattilaisena olla kyky erotella oma vastuunsa ja osansa ongelmasta – mikä on vain minun ongelmani, mutta ei ryhmän ongelma. Tahraamisessa on aina myös jotain tavattoman julmaa. Se on leiman lyömistä, stigman jättämistä suhteessa elettyyn, jaettuun sosiaaliseen piiriin – ja se tapahtuu suurelta osin tahratun tietämättä, puheissa selän takana.

Taiteen, etenkin esittävän taiteen tekeminen on vahvasti yhteisöönsä (toimintaympäristöön) ja sosiaaliseen toimijuuteen sidottua. Tahdomme säilyttää kasvomme, tahdomme olla osa, olla tykättyjä, tulla hyväksytyiksi. Vaikealta tuntuu ajatus, että voisi tulla hyväksytyksi tahroineen.

Tahtoisimme olla tahrattomia, säilyä tahrattomina, puhtaina, kukapa ei, tehdä tahratonta ja puhdasta taidetta. Taidetta joka ei tahraa tekijöitään tai kokijoitaan. Mutta eikö tässä puhtausfetississä ja tahriintumiskammossa ole jotain kertakaikkisen epäilyttävää, epäinhimillistä, fasistista? Mitä se kertoo yhteisömme normeista?

Tahriintuminen on osa elämää. Vuorovaikutus jättää jälkiä, myös epämiellyttäviä sellaisia, tahraa, likaa.

Miten voisimme tulla toimeen oman ja toistemme tahraisuuden kanssa, tulla tietoisiksi tahroistamme ja tahraavista käytännöistä, olla armollisempia, sietää ja hyväksyä toisemme tahroinemme?

Voitaisiinko tahroista ja tahraantumisesta puhua? Voitaisiinko vaikka vuosittain tehdä jonkinlainen perinpohjainen puhdistautumisrituaali, että pääsisi niistä karstoista ja tahroista, stigmoista ja määritelmistä, joita kuviteltuina mielessään tai todellisina ruumiissaan ja toisten katseissa kantaa?³¹

³¹”Tahrat voivat saada sekä yhteistyön osapuolet että myöhemmin yleisön pohtimaan sitä, oliko kaikki prosessissa ja sen esityksessä aivan oikein ja kohdallaan ja edelleen sitä, onko tämä epäilyksen herättäminen tahatonta vai tarkoituksellista. Tahrojen huomaaminen, kommentoiminen ja analysoiminen antaa mahdollisuuden kehittää [yhteisö]taiteellista yhteistyötä lempeän kriittiseen ja itsereflektiiviseen suuntaan.” (Kantonen 2007, 62)

KAIPAUSTA, HELPOTUSTA

Kaipaus orgaanisen äärelle

Minä kaipaen orgaanisen äärelle, orgaanisen pariin.

Haluan orgaanista tekstiä, haluan lämpöä, kudosta,

kosketusta, aistimellista maastoa, maisemaa,

tuntua, rönsyä, pesää, lähelle tulemista,

etäisyyden tuntua. Haluan tuntea.

Haluan sellaista mikä tuntuu elävältä,

eloperäiseltä eikä ihan kuolleelta.

Maisterivaiheessa koulunkäynti helpotti, omat valinnat saivat tilaa, opiskelu sai ilmaa ja oma, yhteisöstä lähtevä toimijuus ja tekijyys alkoivat pikkuhiljaa löytää reittejä myös kouluun ja kouluproduktioihin. Taide rakenteiden välissä pilottiprojektista ja nykyteatteriopinnoista löytyi koti. Yleisökontaktikurssin Jossakin – look-a-like-show – monologiesitys (TeaK 2013) rakentui alusta loppuun yhdessä näyttelijä Alina Tomnikovin kanssa. Tajunnalliset työkalut – kurssi avasi näkökulmia itseen ja esitykseen. UN BREAK MY <3 (TeaK 2013) kirkasti suhdetta omaan luokkaan ja draamaan, ja auttoi hahmottamaan, mikä itselle on todella tärkeää.

Ohjatessa esiin nousee oma hullu puoli, intuitiivinen ja epäanalyttinen, taiteen tekemisestä vapautuva ja häröilystä itsensä löytävä, tanssiva, esiintyvä, arvaamaton, ruumiillinen, riemullinen, riehakas, villi, suuri, hurja, hävytön, pitelemätön ja anarkistinen itse. Se alkaa korvata tiukkapipoista, analyttistä ja kontrolliin pyrkivää suorittajaa, omaa kilttiä kouluroolia, joka ei uskalla koetella, koska pelkää torjuntaa, eikä uskalla päästää irti. Ruumis saa tarpeekseen pahoinvointia ja elämää arvostamatonta puhetta tuottavasta koulusta, eikä enää halua mennä sinne.

Tarkoituksella ei-kutsuvan ja ei-minusta-kiinnostuneen kouluympäristön ulkopuolelle tehty taiteellinen opinnäyte *YHÄ! - uudeksi tulemisen ilta* Ylioppilasteatterilla viittaa 90-luvun alun Elvytystä esitykseen, Mikset tänä iltana mene ylioppilasteatteriin? -produktiossa (Ylioppilasteatteri, 2008) opittuun ja Dilemman pääsisäisbakkanaaliesityksiin, Turkkaan ja Artaud'hon, zeniin ja Simbergiin. Se hylkää koulussa opetetun epävarmuuden ja ilottomuuden teatterin ja oikeintekemisen tavan ja kurottaa kohti uutta, yhteisöllistä, asuttamisesta ja yhdessä olosta lähtevää, orgaanista ja omaehtoista tekemisentapaa.

Se on irtiotto koulusta ja ensimmäinen tosi kurkotus omaan kokonaisvaltaiseen toimijuuteen ohjaajana, omaan tekemisen tapaan ja siitä nousevaan etiikkaan ja estetiikkaan ja siihen, millaisia esityksiä haluan tehdä.

Vuorelle nousemista

Omassa tekijyydessäni haluan liikkua sääntöjen rajamailla, haluan horjuttaa totunnaisuuksia ja tavanomaisuuksia, murtaa (tekemistä ja elämää koskevia) sovinnaisuuksia, venyttää olemassa olevia, totunnaisia raameja ja rajoja, astua esityksen ja leikin mukana tuntemattomille alueille, ei vielä selville, määrittelemättömille, sameille ja hämärille poluille.

Esitys ja taide voi parhaimmillaan olla koettelemus, johon liittyy vaaran tuntu³². Se vertautuu vuorelle nousemiseen. Kokemus, joka vavisuttaa, muuttaa ihmistä.

Esitys voi toimia oppaana johonkin sellaiseen, jonka tapahtumia ei voi ennalta tietää. Ei voi tietää, miten tapahtumat itseän vaikuttavat. Huimaus, ravisuttavuus, hyytävyys, on itsensä ja elämän kohtaamista.

Taidetta ei voi irrottaa elämästä, se tapahtuu elettyinä kokemuksena, kohtaamisen kokemuksena, jossa kokemuksen herättämän ymmärryksen myötä *kokija itse muuttuu*.³³

³² (Foreman 1999, 148)

³³ (Luoto 2002, 67)

ITSELLE TÄRKEÄÄ TEKEMISESSÄ

(Tekemisen ja kohtaamisen tilasta ja etiikasta)

YHÄ! ja Valentin

Itselle tärkeintä tekemisessä:

rauha, keveys,

kirkkaus

kytköksissä olo,

luottamus

että on luotto itseen, luottamus työryhmään ja
kytköksissä ja yhteydessä todellisuuteen ympärillä.

Tarkoittaen, että tuntee ja tietää, voi kokea
olevansa osa, yhtä kaikkeuden kanssa, sen
palveluksessa.

Tärkeää on varauksettomuus ja suoruus,
että puhutaan suoraan ilman lastensuojelullisia
epäilyjä siitä, kestääkö tai ymmärtääkö toinen,
että asioita ei kasaudu karstaksi ihmisten väliin,
että ei tarvitse pelätä, eikä olla varuillaan,
että voi olla auki ja aidosti ja suuresti omassa
suuruudessaan, että voi luottaa, ettei tule tuomituksi,
että pyrkimys on ajatella hyvää muista
työryhmän jäsenistä, että voi uskaltaa, että voi antaa itsensä, että voi
vilpittömästi innostua ja
näyttää innostuksensa, että voi olla naiivi.

Tärkeää on halu heittäytyä

Tärkeää on halu tehdä

Tärkeää on aukinaisuus,

rohkeus, pelottomuus

Kunnioitus ja kohtaaminen

Tärkeää on keskinäinen kunnioitus ja kohtaaminen ihmisenä. Tärkeää on vastuun kantaminen yhdessä,

että jokainen työryhmän jäsen on yhtäläillä

vastuussa työskentelystä, sen vireestä, sujumisesta,

hauskasta, vapautumisesta. Että ohjaajan

tehtävä on mahdollistaa tila, jossa jokainen työryhmän

jäsen voi kantaa vastuun omasta toimijuudestaan,

omasta vapautumisestaan, omasta taiteilijuudestaan.

Että jokainen työryhmän jäsen voi toimia täysi-ikäisenä

ja täysivaltaisena taiteilijana ryhmässä oman etiikkansa

tuntien, sen mukaan ja siitä kiinni pitäen ja tehdä

itsenäisiä taiteellisia ratkaisuja.

Harjoittelun rakentuminen

Yhä tärkeämmäksi on muodostunut harjoittelun

rakentumisesta huolehtiminen, harjoittelun virittäminen

ja ritualisointi ja harjoittelua kehystävät käytännöt.

YHÄ!:ssä harjoituksia pohjusti luurankomaskin tekeminen,

tilojen puhdistaminen ja harjoitustilan lattian peseminen, 15

minuutin istumameditaatio ja kappaleen tai kahden mittainen

*tuuletus*³⁴. *Valentin, herkkä peto* -esitystä harjoiteltaessa,

³⁴ Taiteellisessa opinnäytteessä *YHÄ!*:ssä, harjoitteluun virittäytyminen, harjoittelua edeltävistä ja kehystävistä, harjoitteluun valmistavista rutiineista kiinni pitäminen ja niiden tinkimätön suorittaminen, oli ainoa josta kannoin huolta/stressasin. Ennen jokaista harjoitusta maalasimme luurankomaskit, siivosimme ja valmistimme tilan (salin, käytävän, keittiön ja vessat), kokoontuimme äänimerkistä saliin istumameditaatioon (15min) ja *tuuletimme* parin biisin verran. Vaikka rakenne oli

jokainen harjoitus alkoi samanlaisena toistuvalla YouTube-videolta poimituilla kävelyyn valmistavien harjoitteiden sarjalla, mitä seurasi kelloitettu pikakävely kaksi kierrosta Töölönlahden ympäri.

Samana toistuvat rutiinit virittävät harjoittelun ja kulloinkin harjoiteltavan biisin vaatimaan ruumiilliseen ja tajunnalliseen alttiustilaan. Ne auttavat luopumaan muusta, stressistä, kiireestä, ja laskeutumaan harjoittelun ja työskentelyn tilaan, kontaktiin ja kytkeytyneisyyteen, hetkessä tapahtuvan ja käsillä olevan äärelle. Samalla rutiineilla voidaan ritualisoida harjoittelua, pyhittää ja valmistaa tilaa, jollekin suuremmalle tulla. Virittäminen on siis mahdollisuuden vaalimista ja avaamista.

Pyhittäminen

Pyhittäminen tarkoittaa itselle oman pyhä suhteen avaamista ja vaalimista. Harjoittelun tila on eri kuin arki. Taiteen tapahtuminen vaatii keskittymistä ja keskittyneisyyttä.

Pyhittäminen voi tapahtua arkitoiminnon, kuten siivoamisen peseytymisen tai pukeutumisen ritualisoinnilla. Se liittyy usein tilaan ja tilan valmistamiseen. Tunnistan taipumuksen huolimattomuuteen ja välinpitämättömyyteen. Kiireellä asioiden suorittamiseen, nopeaan toimittamiseen, jonkin korjattavan asian ohittamiseen, ylenkatseeseen ja siihen, että en muista antaa arvoa asioille ympärilläni.

Ylioppilasteatterilla *YHÄ!*-esitystä tehdessä tuli aika ajoin kouriintuntuva ja konkreettinen tarve pyhittää tila. Ymmärsimme sillä erityistä huolenpitoa,

kaikille sama, jokainen teki siitä oman sovelluksensa, otti sen käyttöön omalla tavallaan ja kehitti oman henkilökohtaisen rutiininsa. Joudun tunnustamaan, että lopulta tärkeää ei ole miten, vaan virityksen toimivuus ja lopputulos. *Tuuletus* oli yhden tai kahden biisin mittainen vedätys, joka sisälsi kuin viimeistä päivää tanssimista, painia, möyhäämistä, oman olon purkamista, iloittamista, yhteisen tai oman tilan, sielun tai ruumiin tilan tuulettamista ja ilmavoittamista.

hoitavaa ja auraattista kosketusta. Asioiden herättämistä eloon kosketuksella, niihin hengen puhaltamista rakkaudellisella huomiolla.

Ritualisointi on alkujen ja loppujen merkkäämistä, se on prosessin tarkkaa ja eroteltua artikuloimista. Kiireetöntä, hetkeen keskittyvää, keskittyntä ja läsnäolevaan suorittamista. Toisaalta pyhittäminen voi tapahtua rukouksella, kiittäen tai meditaatiolla hiljaisuudessa olemassaolon tapahtumista todistaen ja läsnä olevaan kytkeytyen. Tai se voi tapahtua harjoitteen ja oman pyhäkön perustamisen kautta.

Tässä harjoitteessa tilasta, omalta tai toisen ruumiilta valitaan intuitiivisesti paikka, joka järjestetään pyhäköksi, jossa tai jonka ääressä saatetaan hiljentyä. Harjoitteessa pyhittäminen voi olla toisen ruumiin pyhittämistä, hoidolla, pesemisellä, pukemisella, tuoksulla, koristamisella, valaisemisella. Se voi olla toisen näkemistä pyhänä, pyhäkön järjestämistä, pyhimykselle, niin kuin *YHÄ!*:ssä teimme.

Tunteeton ja henkisyys taiteessa

Taide jää pieneksi sen jäädessä käsittämään vain tunnettua, totuttua, tuttua todellisuutta tai sen lähtiessä vain ihmisestä ja sekulaarista teknis-materialistisesta tietoisuudesta. Jos maailma on valmis ja tiedetty tai todellisuus rajattu materiaaliseen ulottuvuuteen, taide jää laajenematta henkeen, tahtoon, kirkkauteen ja rakkauteen, elämän syttymiseen ja sammumiseen, salaisuuksiin, sumuihin ja virtoihin, laajenemiseen, supistumiseen, hengitykseen ja kosketukseen,

Taiteen kokemuksen äärellä avautuu syvyys, kuilu. Se ei ole rajan ylitystä vaan loputonta tarkentamista rajattomaan rajaan, väliin, loveen, fraktaalisiin, joka jatkaa avautumistaan ja laajentumistaan *ad infinitum*. Taiteen tekeminen on läpimenevää ja päätöksetöntä rajaan menemistä, sen artikuloimista, asumista, muodon antamista, selvittämistä, erottelua.

Se on rajaseudun asumista, selittämätöntä, järjetöntä, hullua, hauskaa ja mielenvikaista puuhastelua ei-ymmärryksen eteisessä ja äärellä, kädet syvällä

rajassa, koko ruumis rajassa, vain käsittävä ja järkeistävä pää pinnalla ja tällä puolen. Se saa kimmokkeensa ties mistä.

Turhautuminen

Kun kokemus siitä, mitä taide on, on tämä, turhautuminen ihmiskeskeiseen, porvarillisen tylsän ja kuolleen elämän ja arjen pikkumaisten kysymysten ympärillä pyörivään draamaan lienee ymmärrettävää. Eikä draaman ohjaaminen eroa tästä: sen porvarillista elämistä jäljittelevät säännöt, oikeaoppisuudet, rajoittaminen, mielikuvituksettomuus, ruumiittomuus ja kuolettava tympeys, tylsämielisyys ja totisuus, joka on aistittavissa myös ennalta-arvattavissa ja säännönmukaisissa, jo tuttua – kieltä, havaintoa, maailmaa – toistavissa lopputuloksista.

Esitys on tapahtuma. Esitys tapahtuu, esityksessä tapahtuu, ei siitä tarvitse huolehtia. Esitystä ei tarvitse täyttää, sen aikaa ei tarvitse ratkaista, sen aikaa ei tarvitse täyttää.³⁵

Oikeaa tapaa ei ole (ohjaaminen voisi olla)

Mitään oikeaa tapaa ei kuitenkaa ole, on vain tahtoa ja halua tehdä, yhteistä pyrkimystä kohti yhteistä päämäärää, avoimuutta ja vilpittömyyttä ja yritystä ymmärtää mitä on käsillä – jos lähtökohdat ovat vilpittömät ja kunnioitusta ryhmän jäsenten kesken löytyy. (Ja toisaalla on pelokkuutta, haluttomuutta ja epäkunnioitusta, pienuutta, asenteellisuutta, turvallisuushakuisuutta ja takertumista pikkumaisuuksiin.)³⁶

³⁵ Samoin teksti tapahtuu esityksessä, se on osa esitystä. Teksti ja sen puhuminen, ruumiillistaminen, lihallistaminen, näyttämöllistäminen, näyttelemineen ovat osa esitystapahtumaa. Teksti on osallinen ja esillä, teksti tulee lihaksi, teksti esiintyy. Se on näyttämön elävää ainesta.

³⁶ Miten voimme olla riittävän vahvoja, epävarmuutta sietäviä, mutta silti koossa, toimintakykyisinä pysyviä yksilöitä – yhdessä eläviä yksilöitä? – Kun välillä tuntuu siltä, että jopa säätila saattaa murskata tai nujertaa minut.

Miten pysyä kirikkaana? Pysyä rohkeana? Säilyttää fokus ja mieli? Mihin me katoamme ja miksi me katoamme, kun katoamme merkityksettömyyteen? Miten huolehtia, että tekeminen säilyy yhteisenä

Ei ohjaamisen tarvitse olla tylsää tai puristamista. Se voi olla intuitiivista, lapsenmielistä, leikkiä, naurua, täysin ulkopuolisille sopimatonta – tässä ongelma ohjaavalle opetukselle.

Ohjaaminen voi seurata kokemusta ja sisäistä tuntua, hylätä oppikirjat ja samalla kulkea kohti kirkkautta, tinkimättömyyttä, artikulaatiota.³⁷ Olla ankaraa, tarkkaa ja vaativaa. Miksei ohjaaminen voisi olla luottamaan opettelua, luottamuksen tilojen rakentamista? Miksei ohjaaminen voisi olla rakkauden ja huolenpidon käytäntöjä ja rakkaudellisen ja yhdessä olon tilan mahdollistamista?

Miksei ohjaaminen voisi olla kieltä yhdessä etsivää, keksivää vuorovaikutusta? Miksei ohjaaminen voisi olla ennen kaikkea kontaktia, kuuntelua ja luottamusta?

Luopumista, ennen kuin keksimistä, ratkaisemista? Pysäyttävän hetken löytämistä ja siihen pysähtymistä? Yhdessä hetkessä oloa, löydetyn artikuloimista, vaalimista, hengissä pitämistä ja yhteiselön järjestämistä?

Harjoittelusta asuttamisena

Haaveilen harjoittelusta ja tekemisestä asuttamisena, totaalisisena, kokopäiväisenä ja kokonaisvaltaisena elämisenä ja asuttamisena – tähän asti se on ollut asuttamista päivästä rajatun harjoitusajan puitteissa (vaikka oma elämä jonkin esityksen valmistamisen aikaan kiertyykin täysin esityksen ympärille).

Asuttaminen olisi yhteiseloä saman katon alla. Se olisi elämisen käytäntöjen yhdessä jakamista, opettelemista ja kehittämistä ja sitä kautta myös yhdessä olon, yhteiselön etiikan jatkuvaa kysymistä ja koettelua. Se korostaisi osallisten sitoutumista ja omistautumista. Se olisi kokonaisvaltaisesti suhtautumista harjoitteluun ja tekemiseen, harjoittelu elämisenä, harjoittelu asumisena. Konkreettisesti se tarkoittaisi ajan käyttämistä ja varaamista

ja avoimena – että jokainen osapuoli voi toteuttaa taiteessaan, tehdä taiteellista työtään, toteuttaa taitelijana? Ja kenen tehtävä olisi ollut potkia perseelle, haastaa, huomata, vaatia, jos tuntuu että kukaan ei ole tehnyt taiteellista työtään, tehnyt kykyjensä mukaan? Mihin me vähennemme, pienennemme? Mistä tulee sellainen olo, että tämä riittää? Milloin riittää?

³⁷ Ilahduttaa ajatella artikulaatiota niveltymisenä, jäsentymisenä!

yhteiseen huolenpitoon, kuunteluun ja hoivaan, puhdistamiseen, puhdistautumiseen ja tilasta (sekä omasta, että harjoitustilasta) huolehtimiseen. Se tarkoittaisi ajan käyttämistä levosta huolehtimiseen ja yhdessä syömiseen.

Sisältäkäsien kuroutuva dramaturgia

Esityksen tai harjoittelun asuttaminen on yhteiseloä paikalla olevien, tilasta löytyvien ja siihen tuotavien materiaalien kanssa ja kesken. Se on mukana olevien materiaalien valintaa, paimentamista ja elämää, elämää materiaalien kanssa.

Esityksen materiaalisuus ja dramaturgia rakentuvat elämään kytkeytyen sattumanvaraisesti ja summittain, dramaturgia rakentuu elämisestä: *YHÄ!*:ssä esitystilän ulkopuolella kohdatut, löydetyt ja kohdalle osuneet materiaalit päätyvät esitystilaan: Voidaan ottaa projekti siitä että tuodaan yksi kivi ja yksi keppi jokaiseen harjoitukseen, pidetään istutustalkoot, joissa tila puhdistetaan, pyhitetään ja siihen perustetaan puutarhoja, syödään tilassa ja yhdessä syöminen päättyy lopulta osaksi esitystä, joku haluaa käyttää jotain tiettyä esinettä ja materiaalia juuri tietyssä kohtaa.

Väliin pysähdytään summaamaan kasassa oleva kohtaamateriaali ja hahmottelemaan sitä isolle paperille johonkin järjestykseen, samalla yritetään artikuloida kohtausten tai osioiden erityislaatua, juuri tietylle kohtaaukselle ominaista materiaalisuutta, tapahtumista, laatua, mitä siinä on käsillä, mikä siinä on erityistä, ainutlaatuista, kirkastettavaa, miten se toimii.

Valentin, herkkä peto -esitys sai ensimmäisen dramaturgisen runkonsa tai alustansa näyttelijä Matti Pajulahden harjoituksiin tuomasta Oshon dynaamisen meditaation CD-levystä, joka sai toimia ensimmäisen läpimenon soundtrackina ja samalla dramaturgisena aluksena, alustana ja jäsennyksenä.

Materiaalin kanssa eletään ja siitä tehdään havaintoja. Tekstiä koeteltiin ja tunnusteltiin näyttämöllä ja ruumiissa. Tehtiin havainto teennäisyydestä ja ohipuhumisesta. Päätettiin nostaa näitä ominaisuuksia ja putsata muu,

saattaa jaarittelu jaaritteluna esiin: Kononen vain puhuu ja kävelee näyttämöllä eestaas. Tilanteessa syntyy intuitiivinen ajatus seuraavasta: ”Tähän se säkkipillimusiikki!” Musiikki yhdistyy hömppäherraharjoitteessa näyttelijän käyttämään eväsbanaanisiin, banaanin syötiin ja klassiseen liukastumisgägiin, jotka tulevat osaksi esitystä.

Seuraavan esityksen palan nappaan tehtyjen tahtoharjoitteiden joukosta intuitiivisesti, Valentin tuo näyttämölle tuolin, istuu alas ja keskittyy tuhoamaan kalaliemikuutiota ajatuksensa voimalla samalla tekstiä puhuen, liemikuutio vaihdetaan lusikkaan jne.

Alun raskaus

Mitä enemmän asiat ovat levällään ja kysymysmerkkeinä, sitä raskaampaa ja stressaavampaa työskentely on. Ongelma syntyy, kun harjoitusten agenda vaihtuu äkisti hetken mielihoiteesta, kun tulee tunne, että ei ole suurempaa suuntaa tai hahmotusta harjoittelun rakentumisesta tai siitä mihin se johtaa. Mitkä ovat käsillä olevat tai käsiteltävät osatekijät, mikä on tärkeää, kun ohjaajallakaan ei ole vielä hahmotusta siitä, miten esitys rakentuu, mitä siihen kuuluu ja mitä ei. Aloitteluvaihe sisältää suuren määrän turhauttavia tunnusteluja, eri materiaalien ja lähtöjen kokeiluja ilman hahmotusta esityksen kokonaisuudesta, samalla siihen sisältyy harjoittelun tavan tunnustelu ja hakeminen.

YHÄ!:ssä tein listoja rakkaimmista ja ytimiin osuvista materiaaleista, että nämä ainakin haluan esitykseen. Esityksen osaelementtien hahmottuessa tilanne helpottaa ja rauhoittuu, tällöin myös harjoittelusta tulee suunnitellumpaa ja jäsennellympää. Alkuvaiheen luonnostelu- ja etsintävaihetta voi selkiyttää ja mieleköittää vaikka, jos jokaisen harjoituksen jälkeen artikuloidaan yhdessä paperilapuille, mitä arvokasta, käyttökelpoista tai kiinnostavaa on löytynyt.

Ohjaajan tehtävä

Ohjaajana minun tehtäväni on huolehtia työtilanteen vireisyydestä, etenemisestä, tajunnan aukinaisuudesta, ryhmän hengestä ja uskosta tekemiseen, sen merkityksellisyyteen ja että tulostakin syntyy. Taide ei pääse tapahtumaan, jos ei hetkessä toimita kirkkaana ja tinkimättä, jos tilanteessa ei olla keskittyneesti ja virittyneenä. Ennen muuta tämä vaatii huolehtimista omasta keveydestä, omasta kirkkaudesta, omasta varmuudesta ja hyvästä olosta, luottamuksesta, kytkeytyneisyydestä ja kosketuksissa olosta, omasta vilpittömästä uskosta tehtävään juttuun. Sitten sitä voi jakaa muillekin.

Yhteiselön käytännöt ja harjoittaminen

Siinä missä harjoittelusta tulee asuttamista, teatteri voi olla paikka kehittää, rakentaa ja koetella yhteiselön käytäntöjä.³⁸ Tutkia miten sallivia, heterotooppisia, moninaisen ja ahdistavan kulttuurimme kuristavista normeista vapaamman, herkemmän, vaikuttavamman, kaltaistuvamman olemisen mahdollistavia, ympäristön kokonaisvaltaisesti huomioon ottavia tiloja voitaisiin tehdä ja ylläpitää. *YHÄ!*:ssä jonkin tällaisen tilan avautuminen manifestoitui etenkin esityskaudella esitysten jälkitilassa ja -lämmössä elämään jäävästä, ilmenevästä ja syttyvästä kuplivasta, kuohkeasta, puristelevasta, leikkivästä, haastavasta, jahtaavasta, hyppelävästä päämäärättömästä yhteiselosta näyttämöllä. Käytännöistä, kokemuksista hyvästä ja huonosta rakentuu kulloisenkin väliaikaisen yhteisön oma etiikka.

Kun harjoittelu laajenee tarkoittamaan yhteiselön harjoittelua, kun harjoittelu avautuu käsittämään myös ylläpitävää toimintaa, joka usein unohtuu tai sivuutetaan, avautuu se kohti kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä kestävämmästä, kunnioittavammasta, arvostavammasta ja tarkoituksellisemmasta yhteiselosta suhteessa ympäristöön ja toisiin, kohti

³⁸Aiheesta lisää Hulkko: *Amoraliasta Riitaan – ehdotuksia näyttämön materiaaliseksi etiikaksi* (Teatterikorkeakoulu 2013)

ymmärrystä yhteiselosta kaiken kanssa, kohti ymmärrystä kuoleman olemisesta osana elämänpiiriä.

YHÄ! - *uudeksi tulemisen ilta* -esityksen harjoitusjakson aikana rakensimme Ylioppilasteatterin studion tilan pyhäköksi ja kasvatimme sinne puutarhaa, leikimme ja harjoittelimme kuolleen ruumiin valmistamista, valmistimme toisistamme luurankoja Ikkyuun Luurankouni-kertomusta mukaillen ja leikimme luurankojen elämää. Esitys oli länsimaalaisen kuolleisuuden näyttämistä, kuoleamisen ja luopumisen, hoivan, elvyttämisen ja virkistämisen harjoittelua ja harjoittamista.

Ensimmäisten harjoitusten piknikistä ja yhdessä syömisestä kasvoi käytäntö. Yhteiselosta kehittyi sallivaa ja huolenpitävää. Jos oli paska olo, sai olla paska olo, mutta jos osallistuminen ja paikalla olo oli vaikeaa, kysymyksiä käsiteltiin yhteisesti ja siihen käytettiin aikaa. Harjoittelun tila oli arjen puristamisesta, suorittamisesta ja stressistä vapautettua, harjoitteluun pyhitettyä. Pyhää oli leikki ja lapsenmielisyys. Tuulettamisen ja hömpän käsitteiden kautta ryhmä loi oman ruumiillisen purkamisen käytäntönsä ja tapansa, hövelin, oikukkaan, suoran, äkkiväärän ja perverssin ruumiissa olemisen ja toisen ruumiiseen suhtautumisen tavan. Tämä käsitti painimista, nuolemista, raapimista, puremista, puristelemista, raavintaa, hellintää, möyhintää, tanssia ja hyppimistä, karjuntaa ja ravistelua. Ensi-illan jälkeen kokemus oli kuin pilvessä, oma ruumis oli pidentynyt ja paisunut, pehmeää, lämmintä ja ilmavaa, pullaisaa taikinaa.

Uudeksi tulemisesta

”Kun mut raahattiin jaloista keskelle lattiaa ja pyöriteltiin, pääsi suusta sellainen nauru, jota en ole teatterissa ennen päästänyt.”³⁹

³⁹ (*YHÄ!*-facebook-palautteista)

YHÄ! lunasti alaotsikkonsa (*uudeksi tulemisen ilta*), mikä todentui myös osallistujien kommentteissa: ”muutos solutasolla”, ”sielun kultivoituminen kuolemaa varten”, ”ihanasti virkistävä”.⁴⁰ Ihmiset poistuivat silminnähden hehkeytyneinä ja elävöityneitä.

Kaksi vanhempaa naista, joista toinen pukeutui ja muuntui nk. väliajalla Andy Warholin näköiseksi tyypiksi tuosta vaan, vaikuttivat tulleen esitykseen myönteisen arvostelun tuomina, ja kommentoivat esitystä, että ihanasti virkistävä ja erilaista sekä että paljota ei tajunnut mutta tuntui, ettei täydykään.

Järjellisen tajuamisen tasoista osittain vapaana naiset saattoivat muodostaa oman intuitiivisen ja sanattoman suoran suhteensa esityksen maailmaan ja luoda oman suvereenin toimijuutensa. Jatkon varalle kehitettäväksi jäi, miten noita syntyneitä, löytyneitä ruumiillis-tajunnallisia tiloja ja virityksiä voisi vaalia, varjella ja ylläpitää, miten niihin voisi halutessaan helposti palata, miten esityksen tila voisi jatkua ja laajeta esityksestä poistumisen jälkeen, ja jäädä vaikuttamaan todellisuuteen.

Esitystä tai katsoja-kokijan osaa ei ollut ennalta ratkaistu, se ei ollut tunnettu tai selitettävissä, jokaisen esiintyjän ja katsoja-kokijan oli vain kokeiltava ja yritettävä, kehitettävä oma tapansa olla esityksessä oman ymmärryksensä tai hämmennyksensä mukaan. Jokainen tapa oli yhtä relevantti ja oikea. Ajatuksesta sisällyttää esitykseen mitään selittäviä osioita ovelta sisään tullessa saatavan johdatuksen lisäksi luovuttiin. Esitys tapahtui ja vastaanotettiin jollain muulla kuin järkeilyn ja kielellisen ymmärtämisen tasolla. Se toimi tätä suuremmin, kokemuksellisesti, ruumiillisesti ja välittömästi, kutsuen intuitiivisesti ympäristöön suhtautuvaan ja sen haltuunottavaan toimijuuteen, hämmennyksen äärelle ja ei-ymmärtämisen eteiseen. Toimijuuteen, jossa reflektiota tai merkityksen antoa ei ole ylhäältä ohjattu.

⁴⁰ Kirjoitelman lopussa liitteenä *YHÄ!*:stä kirjallisena facebookin kautta saatua palautetta.

Horjuttaminen ja kokemuksen virittäminen alkoivat katsojan voitellulla ja puhdistamisella jo rappuja teatteriin noustessa, osallistamisen muodot vaihtelivat hivelevästä ja lupaa kysyvistä varovaisesta lähestymisestä suoraan hyökkäykseen ja käsiksi käymiseen. Yhdessäkään kohtauksessa ei menty niin pitkälle, että olisi selvinnyt, mistä on kyse, vaan esityksen sisäiseksi logiikaksi muodostui pudottaminen, putoaminen ja hämmennykseen katkeaminen. Esitys avasi mahdollisuuden oman maailmasuhteen horjumiseen ja jatkuvaan uudelleen arvioimiseen ja siten uudeksi tulemiseen.

Sisään tullessa osallistajat vihittiin esityksen tilan suvereeniksi toimijoiksi. Pehmeän määrätietoisesti heitä kannustettiin ja ajettiin pois totunnaisesta, pois omasta. Ennen varsinaisen esityksen alkua parvekkeella saattoi raivota, huutaa, painia ja purkaa aggressioita Olli Kontulaisen opastetussa aggressionpurkupisteessä, oli teeseremonia, oli tehtäviä pienillä paperilapuilla puutarhassa, oli johdatusta silmät sidottuna, virittynyttä olemista.

Ensimmäisessä kohtauksessa, joka tapahtui studiossa (työryhmän kesken *Kevään herättäminen*), seinää kohti asetettujen katsojien ruumiita ja tajuntoja heräteltiin ja viritettiin odotukseen käsittämättömyyksillä, reidelle työntyvällä suksisauvalla, näkökenttään työntyvällä risulla, kutittavalla kaislalla, seinään ilmestyvällä valolla, peruukeilla, satavilla siemenillä, päinhierontavispilällä tai liplattavan veden äänellä. Tilanne ja dynamiikka muuttuvat ja katsojia houkuteltiin kääntymään ja katsomaan.

Myöhemmässä tuuletuskohtauksessa katsojiin käytiin konkreettisesti käsiksi, heidän päällään kierittiin, heitä revittiin näyttämölle, heitä möyhennettiin ja heidän kanssaan painittiin ja he saivat tanssia ja hyppiä ja päähänsä multaa. Kohtauksen päättyessä osallistajat löytävät itsensä yksin uudesta sijasta, hämmennyksestä, pöllämystyneinä, sörkittyinä ja jätettyinä.

Horjuttaminen aktivoi katsoja-kokijoita. Ensi-illassa *Kevään herättämis* -kohtauksen aikana joku innostui soittamaan urkuja. Tuuletuksen aikana yksi katsoja halusi osallistua hiustenleikkuuseen. Väliajalla katsojat saattoivat opastetusti pukeutua noidiksi ja käydä ulkona lentämässä, riisua alasti ja

käydä viuhahtamassa, maalata seinään tai koskettaa toisiaan oudoilla ja uusilla tavoilla ringissä seksuaalisuutta karttamatta. Se oli yhteiseloa katsojien kanssa. Yhteisen tilan asuttamista ja uudesti keksimistä.

Esiintyjältä vaaditaan

Kaiken lähtökohdaksi on yhteys ja riippuvaisuus, niiden myöntäminen, niihin luottaminen, niiden vaaliminen; samanaikainen itsellisyys ja egosta luopuminen.⁴¹

Esiintyjän velvollisuus on tietää mitä ja miksi, että tekeminen säilyy mielekkäänä ja tavoitteellisena. Esiintyjältä vaaditaan kykyä tunnistaa omat tunteet ja uskallusta olla suora ja rehellinen niiden kanssa, mikä tuntuu hyvältä, mikä toimii itselle, minkä ymmärtää intuitiivisesti, mitä ei ymmärrä ollenkaan – että hengittää ja pitää riittävän etäisyyden, että säilyttää myös oman tilansa. Esiintyjän on ymmärrettävä, että omat ajatukset tulevat todellisuudeksi, sanoiksi, asenteiksi ja teoiksi.

Ehkä näihin asioihin perustuu nk. itsevarmuus ja itsenäisyys. Itsevarma esiintyjä tartuttaa asennetta myös muuhun työryhmään: voi suhtautua keveydellä, positiivisuudella, ei ole niin vakavaa. Säilyttää perspektiivi ja terveellinen etäisyys työskentelyyn, huolehtia omastaan. Hahmottaa, onko hankaluus oma ongelma, jotain itsen liittyvää tai itsestä johtuvaa ja itse ratkaistavissa/työstettävissä, vai jotain yleistä joka vaatii yhteistä käsittelyä.

Tällaiset tekijät tuovat paljon ja voivat saada paljon. He uskaltavat toimia intuiutionsa varassa, tehdä omia valintojaan, olla röyhkeitä, olla suvereenia, ja samalla ammattimaisia, tinkimättömiä, kovia työskentelemään ilman turhaa lässytystä.

Kun näyttämö on paikka, jota eletään yhdessä, siitä saa sitä enemmän mitä aktiivisemmän ja ehdottavamman roolin ottaa, sitä suvereenimpaan,

⁴¹ Esityksen ei pitäisi pelätä ei-pidetyksi tai vihatuksi tulemista. Sen olemassa ololle pitäisi olla muita syitä, kuin testi hyväksytyksi tulemisesta. Sen pitäisi seistä omillaan kaikesta huolimatta.

suurempaan, yllättävämpään ja arvaamattomampaan toimijuuteen siinä kasvaa. Kohtauksen tai esityksen osan lainalaisuudet tulevat tutuksi koetteluun ja läpielämisen kautta. Esiintyjästä tulee esitystilanteen tai tapahtuman suvereeni käyttäjä, ymmärrys syntyy, kehittyy ja kasvaa näyttämön käytöstä ja siellä toiminnasta.⁴²

”Mitä tarvitaan on arki, läsnäolo. Suhteellisuudentaju, ja rohkeus. Ei muuta. Kohtaamisen etsiminen, auki purkaminen ja kehittäminen on asenne. Se on vakuuttunut, luottavainen. Itsevarmuudessaan kykeneväinen itselleen nauramiseen ja oman lähtökohtansa kyseenalaistamiseen.” (Hannula 2001, 90)

⁴²Epävarmuus on eri asia kuin epätarkkuus tai epäselvyys. Oman position suhteen on oltava kirkas, läpinäkyvä ja rehellinen, että siihen voi ottaa suhteen. Että sanoo sen mitä tietää ja sanoo kun ei tiedä. Että suhteessa siihen voisi myös asettua oppositioon. Sillä ”ilman paikantumista, ilman avointa kannanottoa ei ole olemassa eettisyyttä.” (Hannula 2001, 123)

KOHTAAMISEN TILASTA JA ETIIKASTA

Miten kohtaamisen tila pysyy avoimena esitystä tehtäessä?

Esityksen tärkein ominaisuus on tehdä tilaa ajattelemiselle, kuvittelemiselle, kokemiselle. Minua ajaa esitysten tekemiseen toive siitä, että voisimme olla tasavertaisesti, vuorovaikutteisesti yhdessä – ja samalla erikseen, toisemme hyväksyen ja toisiamme kunnioittaen. Että voisimme edes hetkeksi riisuuntua ennakkoluuloistamme ja vihollisuuksistamme. Miten voisi asettua myötätuntevaan kohtaamiseen, nähdä toinen ilman raskauttavia määritelmiä, asettua, antautua suhteeseen, lähestyä, lähentyä, olla yhdessä, avautua yhteiselle, hetkelle, määrittämättömälle?

Kaksi ihmistä eivät voi koskaan täysin päästä perille toisistaan. Kaksi ihmistä ei koskaan ole vain kaksi, aina on muitakin, *toisia*, vähemmälle huomiolle tai kätköön jääviä agenteja ja toimijoita. Osa säilyy aina mysteerinä, tuntemattomana. Miten voisi säilyttää tilan, jossa toinen säilyy toisena, jossa ei pyrittäisi hallintaan, joka säilyttäisi toisen omalajisuudessaan ja omakielisyydessään?

Jos kohtaamisen lähtökohdaksi otettaisiin suljetun ymmärryksen sijaan pääsemätön aukinaisuus, pyrkimys pitää kohtaamisen tilaa auki, olemaan lyömättä merkityksiä lukkoon yhdestä näkökulmasta. Jos lähtökohdaksi otettaisiin, että ”emme kuitenkaan voi koskaan täysin ymmärtää”, mutta voimme luottaa hyvään tahtoon, yhteiseen pyrkimykseen asua samaa maailmaa, kohtaamiseen ruumiiden tasolla. Että sanattomalla tasolla voimme tietää, että riitämme toisillemme, että olemme jo siinä, että tätä ei tarvitse ääneen määritellä tai lyödä lukkoon joksikin.⁴³

⁴³ (Hannula 2001, 56–57) Tällainen lähtökohta, josta Hannula puhuu väärinymmärtämisenä, vaatii huolenpitämistä tilan aukinaisuudesta, esteiden rakentamista, keinoista ja harhautuksia, että yhteinen tila ei täyty, että liikkumavara (tulkinnanvara) ei katoaisi, että tila ei tulisi määritellyksi yhdestä kapeasta näkökulmasta. (Hannula 2001, 56) Miten tulla toimeen jatkuvan moninaisuuden ja

Tärkeää on sopia yhteisistä pelinsäännöistä ja tavoitteista, miten pyritään toimimaan, mihin toiminta tähtää, mitä sallitaan, mitä vältetään. Kohtaamista puretaan auki ja kehitetään, miten tässä yhteisessä tilanteessa ollaan. Yhdessä olon sääntöjen neuvottelu on jatkuvaa ja elää ja tarkentuu prosessin myötä, vaatii jatkuvaa skarppiutta ja hereillä oloa, kirkkautta omien halujen ja toiveiden artikuloinnissa, kykyä luopua ja joustaa, osallistumista, tietoisuutta tekemisen raameista ja tavoitteesta, selkeitä orientaatioita ja näiden jatkuvaa artikulointia.

Moninaisuuden ja toiseuden sietäminen ja salliminen tarkoittavat hyväksymistä ja silleen jättämistä, tekemisen sijaan tekemättä jättämistä. Monipuolisuutta on puolustettava: ”Olennaista on, että viipyily ja odottaminen luovat tilaa, ne lähettävät omalaatuisen kutsun tulla mukaan, olla läsnä.”⁴⁴

Eettisenä lähtökohtana aukinaisuus tarkoittaa siedettävän moninaisuuden tason ja eritavalla tekemisen tason etsimistä, pidättymistä kommentoinnista ja kontrollipyrkimyksistä; eri todellisuusversioiden jatkuvaa vertailua, neuvottelua, kääntämistä, ja lopullisen tulkinnan auki jättämistä. Se on hämmennyksessä oleilua, siihen jäämistä, ratkaisemattomuutta, purkautumattomuutta ja oloa sameuden, vasta artikuloitumisen ja epävarmuuden tilassa.⁴⁵ (Ymmärrys seuraa opettelua, turhautumista ja hämmennystä.)

Miten erimielisyys voitaisiin säilyttää ja hyväksyä osana vuorovaikutusta?⁴⁶
Miten olla mielekkäästi monimielinen tai järkeenkäypästi erimielinen?⁴⁷

epävarmuuden kanssa? Miten jokainen voisi tulla hyväksytyksi tahroineen, pelkoineen, haluineen ja toiveineen? Miten sietää hallitsemattomuutta prosessissa/esityksessä? Miten pitää tila avoimena? Miten tulla toimeen erilaisuudessa ja moninaisuudessa?

⁴⁴ (Hannula 2001, 110)

⁴⁵ Hannula näkee pyrkimyksen konsensukseen väärinymmärtämisen lähtökohdalle vastakkaisena, moninaisuuden purkavana, hallintaan pyrkivänä ja haltuun ottavana, läpi organisoituvana, oikean vastauksen periaatteena. (Hannula 2001, 114)

⁴⁶ Tämä ei sulje pois sitä, että on olemassa myös sovittamattomia erimielisyyksiä, ristiriitoja, joita ei voida sietää.

Tilan aukipitäminen esitystä tehtäessä vaatii kaikkien osallisten osallistumista ja halua aukipitämiseen, yhteisten tavoitteiden jakamista ja sellaista tärkeyden kokemusta, että haluaa pitää huolta, haluaa osallistua, kantaa, antaa äänensä, että kokee oman mielipiteensä tärkeäksi, että säilyttää omansa ja toisaalta sallii sen muuttua.

Se vaatii halua kuunnella, halua antautua neuvotteluun. Se vaatii itsenäisyyttä ja omin jaloin seisomista, vahvuutta ja itsevarmuutta. Se vaatii epävarmuuden sietämistä, uskoa yhteiseen projektiin, luottoa, kärsivällisyyttä, uskoa vuorovaikutukseen, yhteiseen tilaan ja sen aukipitämiseen. Kykyä pitää kevyenä ja vastaanottokykyä muutosten, pulpahdusten, odottamattomien ehdotusten ja toisin tekemisten tai lutviutumisten suhteen – sen sietämistä että asiat eivät aina mene niin kuin itse oli ajatellut tai toivonut.

Kohtaamista leimaa erillisyyden ja yhteisyyden välinen neuvottelu, vuorottelu vetäytymisessä ja esiintulemisessa, viipyilemisessä ja kulussa eteenpäin ja myötä.⁴⁸

Tästä on kyse esityksen tekemisessä: merkityksen jatkuvasta artikuloinnista, sanoittamisesta, sanallistamisesta. Esitys toimii tramboliinina, sytykkeenä, lähtönä, mitä moninaisimmille tavoille mieltää, kokea, ajatella. Yhteisöllisyys ja vieraanvaraisuus mahdollistavat, toimivat kokemuksen kättilöinä, eivät rajaa, eivät pyri hallitsemaan. Aistisuudessaan ja kosketuksessaan esitys

⁴⁷ (Hannula 2001, 79) Miten sietää epävarmuutta, hankausta, kitkaisuutta, väärinymmärtämistä ja tahmeita energioita? Miten keventää ja toimia hyvällä? Miten päästää irti (ennalta tiedetystä, hyväksi ja varmaksi koetusta tavasta mieltää itsensä ja suhteensa ympäristöön) ja antautua yhteiseen neuvotteluun? Miten luopua kontrollista, halusta sanoa viimeinen sana, hallita ja määrittää lopputulos?
⁴⁸ Tässä Hannulan kuvaama kolmas tila tulee lähelle sitä, miten Tuomas Laitinen puhuu katsojan osasta immersiiivisessä esityksessä: ”Yleistäen voisi sanoa, että immersiiivisessä esityksessä ja osallistavassa esityksessä kokijan tehtävä on oman etäisyytensä jatkuva uudelleen säätely. Etäisyydestä luopuminen, sen ottaminen, antaminen, muistaminen ja unohtaminen.” (Laitinen 2011, 34)

toimii foorumina ja virittäjänä, virikkeenä osallistujan omalle kokemukselle; horjutuksena pois vanhasta ja avauksena uuteen.

Kysymyksiä kohtaamisen suhteen

Miten paljaaltaan kohtaamisen tilaan pääsee? Miten valmistaa salliva, kutsuva, otollinen tila? Miten muokata esitystapahtuman ehtoja sellaiseksi, että herkillä olo, tuntematonta ja outoa vasten olo ja myötätunteminen mahdollistuvat sen osallistujille?

Miten tehdä tiloja, joissa ihmiset voisivat olla toisilleen, luottaa, olla hauraina, kontaktissa, sietää toisiaan – pehmeän ja hauraana olon mahdollistavia tiloja?

Miten virittää herkkyys?

Miten pudottaa totunnaisesta, tottumuksesta, turtumuksesta, mutta kuitenkin säilyttää tila turvallisena?

Miten voisi elää ja olla yhdessä?

RIITTÄMISESTÄ

”Mutta loppujen lopuksi kaikki kuitenkin kiteytyy yhteen yksinkertaiseen alkutekijään, ainoaan, minkä varaan ihminen voi perustaa olemassa olonsa – kykyyn rakastaa.” – Andrei Tarkovski⁴⁹

Lakata näyttelemästä

”Ainut syy minun koskaan mennä vapaaehtoisesti teatteriin on toive siitä, että tapahtuisi jotain totta, että joku lakkaisi hetkeksi näyttelemästä. Että hetken voisin kokea sen, että joku uskaltaa paljastaa minulle, mitä hän oikeasti pelkää, toivoo tai ajattelee, että joku rohkenee ottaa riskin, että häntä pidetään mitättömänä, estyneenä, pinnallisena, rumana, tyhmänä, hoitoonohjattavana, iljettävänä tai sääliänsä. Että joku uskaltaisi paljastaa itsensä sillä uhalla, ettei hänestä sen jälkeen enää pidetä.”

Kirjoitti Leea Klemola Maailman teatteripäivän julistuksessaan 27.3.1996

Miten avautua olemiselle? Olla auki, asettua olemiseen, avoimeen olemiseen?

Pysähtyä, olla tekemättä mitään.

Avautua, herkistyä jo olevalle, hetkestä löytyvälle, jo tapahtuvalle.

Odottaa että jotakin todellista alkaa liikkua.

Oleminen on jo täynnä. Oleminen on aktiivinen tila. Oleminen on havaitsemista. Se tapahtuu tekemättä, olematta, ponnistelematta – levollisesti.

⁴⁹ (Tarkovski 1989, 241)

Esityksen tehtävänä on antaa tapahtumalle kehykset ja virittää paikalla olijat olemisen äärelle – tai hetkessä esiintyvän äärelle. Miten sekä esiintyjä että katsoja voisivat keskittyä olemiseen, siihen mitä tapahtuu, avautua olemiselle, esiintyvälle? Antautua, rentoutua, luottaa, asettua varaan. (Sen sijaan, että katsoja esittää katsojaa, joutuu kannattelemaan tai että esiintyjä esittää esiintyjää, joutuu kannattelemaan.) Että voisi tapahtua jotain todellista! (Elo 2006, 16)

Antautua

Peruseriaatteena, että ei tarvitse yrittää. (Voi vain asettua varaan.) Esiintyjä riittää itselleen tilanteessa kuin tilanteessa. Voi sallia ja hyväksyä kaiken tekemisensä.⁵⁰

Kyse on kyvystä antautua läsnä olevalle, kaiken läsnä olevan hyväksymisestä, lähtökohtaisesta ristiriidan hyväksymisestä ja siitä että sitä ei ole (ei ole hyvää eikä pahaa, so. paradoksi). Olla arvottomatta, tuomitsematta, luokittelematta.

Kirkastaa tekemisen mieli. Muistuttaa itselleen, että taiteessa ei ole kyse ihmissuhteista tai komplekseista ja niihin eläytymisestä tai ongelman ratkaisusta (ajattelusta), vaan tilan tekemisestä tyhjälle. Parempi olla ajattelematta liikaa, näin voi olla varassa, virrassa.

Antaa höllää, lakata suorittamasta, päästää irti olemista rajoittavista ja kuristavista normeista, joita pelko säätelee. Vapautua egon ja mielen vallasta, ajattelun ja toiminnan tottumuksista, urista, valmiista malleista ja yhdistyä olemiseen.

⁵⁰ (Elo 2006, 18)

Avautua

Taide on avautumista olevalle, sille mikä on, ei miten toivoisimme sen olevan tai kuvittelemme sen olevan. Se on ”*olemista ilman ajattelua*”, ilman kuvittelua, representaatiota – ilman asian jatkuvaa itselle selittämistä.⁵¹

Paljastua

Esitys, turvattuna kehyksenä voi tarjota kokemuksen tästä paljaasta olemassa olost, mahdollistaa sen, kutsua sen esiin. Esitys irtoaa arkipäiväisestä (peitetystä, peittyvästä, tukitusta, tukkiutuvasta, tiedetystä, suljetusta merkitykset lukkoon lyövästä) olemisesta ja havaitsemistavasta. Se tarjoaa mahdollisuuden kokea itse ja ympäröivä maailma avoimena. Esitys on mahdollisuus vaalia määrittämättömyyttä.

Se voi olla ”*paikka, joka vie kokijan 'jonnekin muualle' jossa olemisen on mahdollista vapautua.*”⁵² Siinä tavanomaisuuksiin kiinnittynyt oleva vapautuu olemaan, lepattamaan, liihottamaan, kurkistamaan, tulemaan esiin itsestään käsin.⁵³

Kohdata katsoja

Miten pysähtyä? Miten kohdata katsoja, yksilönä, hetkessä, syvästi?

Toivon, että esitys voisi mahdollistaa pääsyn kunkin esityksessä olijan intiimeille (kaikkein salatuimmille, ääneen lausumattomille) alueille, kytkeytymisen omaan salattuun, unohdettuun ja tuntemattomaan. Uskon ja ajattelen, että jos tämä tapahtuu jaetusti, samassa tilassa ja toisten todistaessa, jotain ihmisten välisyydessä voi perustavasti muuttua kohti avoimempaa, sallivampaa, intiimimpää, leikkisämpää, rohkeampaa ja moninaisempaa yhdessä olemista.

⁵¹ (Elo 2006, 23)

⁵² (Elo 2006, 25)

⁵³ Näin taiteen tehtäväksi tai mahdollisuudeksi voisi määritellä *suhteen vieraaseen avaamisen ja olemisen outouden osoittamisen*. Ja esityksen tekemisen fokukseksi tai mieleksi luoda olosuhteita sille, että oleva voisi ilmetä. (Elo 2006, 25–27)

Esitys tapahtuu enemmän katsojassa kuin näyttämöllä. Esitys on aistillinen kokemus. Se perustuu esityksen ja katsojan kohtaamiseen, ei esityksen näyttämään sisältöön sinänsä. Kysymys kuuluu siis, miten esitys koskettaa kokijaansa tai katsojaansa. Miten se herättää, herkistää, kutsuu aistimaan, aistillisuuteen, avaa aistillisuudelle tiloja? Sen tapahtumapaikkana on katsojan, kokijan ja esiintyjän tajunta ja ruumis, tai kollektiivin yhteenpunoutunut ruumis-mieli tai sielu-ruumis. Merkityksellistä on ainoastaan se mitä kohtaaminen saa aikaan kokijassa. Esityksen tärkein tehtävä on tilan tekeminen katsojan kokemukselle, ajatuksille, kuvittelulle, vaikuttumiselle.⁵⁴

Kuinka saada katsoja-kokija aidosti osalliseksi tapahtumaan?

Kuinka toimia, kun katsoja saattaa tuntea haluttomuutta osallistumiseen, ei halua asettaa itseä alttiiksi, ei halua antautua ei-tiedettyyn tai ei-tuttuun, ei-varmistettuun?⁵⁵

Jussi Parviainen puhuu juonesta katsojan kokemuksen juonimisena. Kysymys on paljon siitä, miten esitys esittelee itsensä, miten katsoja kutsutaan ja johdatellaan sisään esityksen maailmaan, miten se tekee selväksi omat lainalaisuutensa, että katsoja tietää miten esityksessä toimitaan.⁵⁶ Toisaalta kysymys on siitä, miten esitys varmistaa ja valmistaa katsojan tilan säilymisen, että katsojan omalle kokemukselle ja mielikuvittelulle jää tilaa.

Kolmanneksi kysymys on katsojan kokemuksen ja esityksen aistillisuuden

⁵⁴Tietysti jos esitys tehdään ja suunnitellaan vain esteettisten ratkaisujen näkökulmasta ja mielletään joksikin, joka tapahtuu näyttämöllä, on todennäköistä että se myös jää vain esteettiseksi elämykseksi – ja että sitä katsotaan ja arvostellaan sellaisena, hyvänä tai huonona, taiteenalan sääntöjen puitteissa. (Symbolinen eli tietämisen ja tulkinnan taso ja näkövinkkelit jyrää ja ohittaa ensisijaisen, eli ainutlaatuisen, yksilöllisen *eletyn kokemuksen* tason. Ja *esitys jää kohtaamatta* sellaisenaan, omassa outoudessaan, oliomaisuudessaan ja erityislaadussaan, so. *ei tule nähdyksi*.)

⁵⁵Kun väliin saattavat tulla suojaimekanismit, defenssit tai luottamuksen puute. Hän saattaa pelätä nolatuksi tulemistä tai kontrollinmenettämistä.

⁵⁶ Esim. että osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Milloin tahansa voi keskeyttää tai kieltäytyä, sanoa ei. Tätä ei voi liikaa painottaa ja "ei":n sanomistakin on syytä harjoitella.

pitämisestä mukana ajattelun ytimessä koko esityksen valmistusprosessin ajan.

Esitys tapahtuu (, tehdään, rakennetaan!) yhdessä katsojan kanssa. Se saattaa toimia pysähtyneisyydestä käsin, asettua vasten katsottavaksi arvoitukseksi (olla vastaamatta) asettaen katsojan odotuksen ja tapahtumattomuuden tilaan, jolloin katsojalle jää aikaa kysyä, asettua, muodostaa suhde esitykseen (ja sen sisällä oleviin/eläviin materiaaleihin) – niin kuin Anne Nimellin ohjaamassa *Panoraamassa* (TeaK 2015).

Tai esitys saattaa heti sisään tullessa koskettaa käsillä, sävelillä, oksilla piiskata, pestä, hivellä, pyytää polvistumaan ja sitomaan silmät – niin kuin *YHÄ! - uudeksi tulemisen ilta* –esitys teki.⁵⁷

Meidän on turha tehdä oletuksia katsojasta. Parempi lähteä vipittömyydestä, halusta kohdata, halusta osallistua. Parempi luopua ennakko-asenteista ja oletuksista. Asettua hetkeen ja tilanteeseen. Kohdata katsoja aikuisena (ei jonain jonka särkymistä olisi pelättävä, jota olisi suojeltava), tasavertaisena esityksen osana, *osatekijänä*.

Kysymys on siitä, miten esitys kohtaa, miten se muodostaa kontaktin. Uskaltaako esitys/esiintyjä paljastaa itsensä, asettua vasten? Miten luottamus rakentuu? Että tehdään selväksi kohtaamisen luonne ja säännöt. Että, vaikka kosketukseen ei sen kummemmin tarvitse kysyä lupaa, jos esityksessä kosketaan, kosketus esitellään heti esityksen alussa, jo sisään saattaessa. Kysymys on siitä, miten asetumme kosketuksiin.

⁵⁷ Ja oikeastaanhan esityksen tapahtuminen, odotuksen rakentuminen ja virittyminen alkaa jo ensimmäisestä vihjeestä: julisteen näkemisestä, arvion lukemisesta, infosta nettisivuilla, että tulossa on jotain kokemuksellista, osallistavaa, tavanomaisesta poikkeavaa.

*”Niin kuin ei koskaan ennen”*⁵⁸

Haluan tehdä esityksiä niin kuin ei koskaan ennen. Haluan tuntemattomille alueille, ihmetyksen ja uuden äärelle. Vasta syntymättömään, syntymäisillään olevaan, paljastuvaan.

Toimintaa ohjaa ajatus toimia ilman tietoista reflektiota, intuitiivisesti, lapsellisella herkkyydellä, innolla ja vilpittömyydellä, kysymisellä ja ei-tietäen, hetkeä ihmetellen ja tapahtuvaa todistaen.

(Asettuen ei-yymmärtämisen eteiseen!)⁵⁹

Haluan toimia älyvapaasti, mielen tietoisesta kontrollista luopuen ja omaa ruumista kuunnelle, sydän- ja keskusta-, ei pääjohtoisesti. *”Asua mielen sijaan ruumiissa.”*⁶⁰

Sisäsyntyinen tekeminen

Lähestyn esitystä ja esiintymistä sisäsyntyisyydestä, sen tuntuisuudesta ja kokemuksellisuudesta käsin. Luotan kokemuksen ensisijaisuuteen, totuuteen ja oikeuteen.

Pyrin asettumaan katsojan kokemukseen, ja kuuntelemaan esityksen ruumista. Sen rakentuminen on keskipakoista kuin kosmoksella.

⁵⁸ (Elo 2006, 50)

⁵⁹Ei-yymmärtämisen eteisessä (Todellisuuden tutkimuskeskus 2012)

⁶⁰Ruumistaan kuuntelemalla esiintyjä voi tuoda esiin yksilön tiedostamatonta materiaalia. Se vaatii minän syrjään laittamista. Keskittyä havaitsemaan pienimmätkin fyysiset vaihtelut ja niiden vaikutukset omaan sisäiseen tilaan, keskittyä omaan ruumiilliseen kokemukseen, ohittaa mieli (Oida 2004, 46). Olla ruumista ja tietoisuutta. Olla hengitystä, olla odottamista, asettua samalla haavoittuvaksi, alttiiksi, asettua osaamattomuuden tilaan. Olla istumista, olla havainnoinnin tapahtumaa, olla havaintoa. Kun luopuu omasta minästään, egoilustaan, tärkeilystään, ongelmoinnistaan, pienuudestaan ja turhista ajatuksista, myös ongelmat vähenevät.

Mitä ylipäänsä on oma itse?

”kehomme ja minuutemme on jatkuvassa muutoksen tilassa. Ihmisellä ei ole mitään tiettyä etukäteen määrättyä olemusta, vaan ihminen on jatkuvassa prosessissa, jatkuvassa tulemisen tilassa. Ihminen ikään kuin synnyttää itseään koko ajan, saaden olemuksensa olemassa olostaan.” (Klemola 1991, 5-8)

Esiintyjä herkistyy kuuntelemaan ja seuraamaan oman ruumiinsa, *eletyn kehonsa*⁶¹, impulsseja. Tavoitteena itsen unohtaminen ja kokemus, että jokin liikuttaa minua.

Ihminen paljaaltaan

Haluan nähdä ihmisen paljaaltaan.⁶² Haluan nähdä ihmisen niin kuin hän välittömästi kokee, omassa totuudessaan, ilman kieltämistä, vähättelyä, ohittamista. Pysähtyä todistamaan. Näin esitys luo katsojan, ja katsojan katse esiintyjän.

Haluan nähdä olemiselle, tilalle ja hetkelle herkistyvää, kuuntelevaa, aistivaa ruumiillisuutta. Spontaanisti innostuvaa, kaltaistuvaa, virittyvää, vaikuttuvaa, leikkisää ruumiillisuutta.

Haluan nähdä esiintyjän luopuvan normeistaan, totunnaisuuksistaan, säännöistään, kaikesta rajoittavasta ajattelusta. Kaikesta mikä tekee esiintymisestä suoritetta.

Ihminen tyhjän päällä

Haluan nähdä esiintyjän joka ei yritä, joka ei täytä, joka uskaltaa asettua tyhjän päälle, antautua varaan, tilanteeseen, osaa antaa tilanteen vaikuttaa itseensä, toimia kauttaan.

Haluan nähdä kulttuurisista normeista, arkisesta ja totunnaisesta riisuuntuvaa esiintymistä. (Niin kauan kuin liikutaan egon alueella ja minän

⁶¹”koettu tai eletty keho on se, mikä on läsnä sisäisessä kokemuksessamme.” (Klemola 2004, 77)

”Eletty keho on välittömässä nyt hetkessä läsnä oleva kehollisen kokemuksemme kokonaisuus.” (Monni 2004, 220)

⁶²”Uskon että esityksen avulla on mahdollista tuoda ihmisestä näkyviin jotain sellaista, jota emme välttämättä muuten näkisi ja kokisi. – – Minulle ihminen näkyvillä tarkoittaa jotakin todellisempaa, syvempää, aidompaa, laajempaa ihmistä – ihmistä roolien tuolla puolen. Kun katson esiintyjää, täytyy nähdä samalla kertaa ihminen ja yksilö kaikessa kauheudessaan, kauneudessaan ja outoudessaan.” (Elo 2006, 65)

kontrollissa, itse pysyy kahlittuna, rajoitettuna, määritettynä ja työskennellään sosiaalisten konventioiden alueella. Niin kauan esiintyminen pysyy miellyttämisenä ja suorittamisena.)

Haluan nähdä esiintymistä, joka perustuu välittömälle kokemukselle ja välittömälle vaikuttumiselle.

Maskin takaa

Haluan nähdä esiintymistä joka luopuu esittämisestä – tai esittää yli ja satalasissa.⁶³ (Teatraaliset hahmot, maskit ja roolit paljastavat meidät omissa naamioissamme, persoonissamme ja loputtomassa moninaisuudessamme. Ne ovat meissä asuvaa odottamatonta outoutta ja purkamatonta kummallisuutta, joka esiintyy meissä, joka on kytköksissä mysteeriiin, joka vapauttaa narun.)

Haluan nähdä esiintyjän paljastuvan omassa habituksessaan, omasta ainutlaatuisesta olemisen ja kokemisen tavastaan käsin.

Vapautuva ihminen

Yksilön olemisen ja toiminnan tavat laajenevat ja vapautuvat, on mahdollista toimia ennenkokemattomalla tavalla – niin kuin ei koskaan ennen.

Riisua mielen peitto. Asua ruumiissa. Kuunnella ruumista.
Ruumiilla.

Kutsua erilaisia olemisen tapoja näkyviin. Rakentaa erilaisia esitystilanteita.

Olla tyhjän päällä, tyhjänä, paljaaltaan, päättämättä, määrittelemättä, arvottamatta.

Riisua arkipäiväinen.⁶⁴ Totuttu. Käsitetty.

⁶³Eloa lainaten erotan esittämisen ja esillä olon eri käsitteiksi. ”Esittämisellä tarkoitan representaation lisäksi, epäaitoa ilmaisua, teeskentelemistä ja liioittelua. – – Yksinkertaisimmillaan esillä olemisen tarkoittaa minulle esille asettumista, katsottuna olemista ja nähdäksi tulemistä.” (Elo 2006, 51)

⁶⁴”Arkipäiväinen peittää suurelta osin sen, mikä on olennaista ihmisessä, mutta aina jotain tihkuu näkyviin silloin kun arkipäiväiseen tulee särö, kun konventio murenee alta. – – Tuntuu, että

Laskeutua, kiinnittyä oman olemisen pohjaan,
 hetkeen, siinä virtaavaan.
 Antaa esitystilanteen synnyttää itseä.
 Olla mahdollisimman avonaisena, läpäisevänä tilanteessa. Päästää
 läpi. Antaa itsen ilmetä, virrata, kuulua.

Antautuva ja hetkeen (hetken tapahtumiseen) asettuva ruumis-mieli-henki ilmaisee, näyttää jotain pohjimmaista, totutun mielen tunnetun takaista. Ihmisen paljaaltaan. Tämä paljastuminen tapahtuu katseessa, kosketuksessa, kohtaamisessa, kontaktissa, toiseen katseen kautta, sen todistamana.

Turvassa

Tämä kaikki tarvitsee muodon, turvallisen kehyksen, raamin, talon, asetuksen, johon asettua, jossa se voi elää, jossa se voi kasvaa, paljastua, purkautua, murtautua – että uskaltaa olla epämääräisessä, oudossa, vielä artikuloimatta olevassa. Tämä kaikki vaatii keskittymistä ja pään tyhjentämistä (ei-yrittämistä).

Tämä vaatii virittymistä, herkistymistä ruumiille ja ruumiin kuuntelua (sekä esiintyjältä että katsojalta). Ruumiin tulee olla elossa ja lämmin, läsnäoloon ja kuunteluun virittynyt, herkillä.⁶⁵

Taiteen tapahtuma

Kokemus taiteesta ja sen tapahtumisesta ohjauksen Näyttelijäntaide ja nykyaika –mestarikurssilta syksyltä 2013, soolodemon valmistamisesta: Tuskailun, turhautumisen, aggression ja läpimenemisen vaiheen jälkeen tekeminen herpoaa, tekeminen siirtyy toiselle, ei-kielelliselle tasolle. Tekniikka (NTNA) tuntuu riittämättömältä, kömpelöltä ja banaalilta, sen

arkipäivän konventiot muodostavat kelmun, joka peittää todellisen ihmisen, ja siksi ihmistä täytyy etsiä näiden konventioiden ulkopuolelta. Täytyy luoda keinotekoisia tilanteita, joissa todellisen ihmisen on mahdollista päästä näkyville.” (Elo 2006, 66)

⁶⁵ Sillä: ”Eloton ruumis ei kykene ilmaisemaan tahtoaan. Kysyt, mutta vastausta ei tule. Se ei tiedä mitä tahtoo; se on kuollut”. (Oida 2004, 44–45)

muodostamat tikapuut voi jättää, ne jäävät tarpeettomiksi, riittämättömiksi, eivät tunnu enää tavoittavan mitään.

Esiintyjänä minusta tulee suvereeni, joka etenee ja toimii esityksen elementtien, materiaalien, kirkkauden ja pimeyden virrassa intuitionsa varassa. Siirryn kielen tuolle puolen. Esityksen elementit saavat pikemminkin symbolin luonteen, niiden merkitys on tyhjenemätön, suora ja jo tiedetty. Symbolit asettuvat esityksen avaruuteen. Esiintyjä asuu samaa todellisuutta symbolien kanssa. Esiintyjä on symbolien näyttäjä, ruumiillistaja tai soittaja, välittäjä.

Mikä riittää?

Mikä riittää? Miksi pitää keksiä? Onko minulla huono mielikuvitus? Ajattelenko ei-näyttämöllisesti? Suuren näyttämön kurssilla minulle riitti näyttämölle paljain jaloin kävely, auki, hengittäen, valoista häikäistyen kuin auringosta, valon vaikuttaessa kasvoihin kipristelynä, silmiin siristelynä, ruumiiseen. Kokemus näyttämöstä on täysi. Ei tarvitse yrittää. Ei tarvitse täyttää, keksiä.

Mitä hetkessä jo on? Mitä jo tapahtuu? Hetki on täysi, loputtoman kiinnostava, uusi. Olo luottavainen ja turvattu. Miten teatteri voisi lähteä tästä? Jokaisesta asiasta, tapahtumasta, materiaalin liikkeestä riittävänä, loputtomana, haltioittavana, ihmeellisenä. Pysähtymistä ihmetyksen ääreen? Pysähtymistä hetkeen? Pysähtymistä kokemukseen, tunnusteluun, aistimaan, nauttimaan. Hitautta.⁶⁶

⁶⁶ Eikö teatteri voisi olla paikka juuri siihen, ohjata siten aktiivisempaan, elävämpään, vakuttuvampaan maailmasuhteeseen, havaintoon? Huomaamaan mitä ympärillämme jo on, mitä jo tapahtuu, ennen kuin täyttää ja keksiä. Ei enää yhtään elettä, hetkeä, kohtausta, joka ei ihmetytä, jaksaa kiinnostaa, ole uusi ja haltioittava! Ei yhtään kohtausta, joka ei sytytä, herätä eloon, hengitä!

Ei yhtään kohtausta, joka ei kosketa! Ei todellisuuden tapahtumien ja tuntujen ihmeellisyyden, hienouden ja mystisyyden ohittamista. Ei kokemuksen ja aistimuksen ylenkatsetta, vaan tilaa ja aikaa, olla ja ajatella. Olla ruumiillisesti ja sallia itsen vaikuttua, hykertyä, haltioitua.

Maailmasuhteesta

Miten voisi olla auki? Miten voisi nähdä kaikessa ihmeen? Miten toimia, että suuret kysymykset syvältä saisivat tilaa ja pääsisivät esiin? Maailmassa olo ja auki pysyminen vaativat keskittymistä, puristus on suuri. Miten säilyttää luottamus ja rauha? Miten pysyä uskossa, pysyä vakaana, suunnassa?

Miten voisi päästä tottumuksistaan? Miten voisi päästä peloistaan? Miten voisi olla epävarmuutensa kanssa? Miten voisi olla enemmän kosketuksissa? Miten voisi olla välittömämmin ja lähempänä ihmisiä? Mikä kävisi tekosyystä kohdata ja tutustua?

Miten voisi elää orgaanisemmin, kytkeytyen, suunnittelematta, valmistelematta, virraten, luottaen? Miten oppia taas lapseksi?

Miten voisi uskaltaa vanheta?

Miten saada aikaan laajamittaista liikehdintää, toimeliaisuutta ja muutosta?

Miten löytää joka hetki ihmeellisenä ja ainutlaatuisena?

Miten olla juoksematta ohi? Miten nähdä se mitä tässä on? Miten aktivoida suhde ympäristöön? ⁶⁷

On suljettava ulos paljon; paljon on, mitä ei tarvitse, mitä ei tarvitse ostaa, osata, stressata, huomioida, murehtia; paljon mistä voi luopua, mitä voi olla olematta. Tärkeää on oman mielen keveys ja kirkkaus, että ärsykkeiden ja vaihtoehtojen ristitulessa säilyttää rauhansa, oman paikkansa ja vakaumuksensa. Tämä on hyvä minulle. Tämä riittää. Tämä on oikea paikka minulle. Tämä on minun reittini.

⁶⁷ Että voisimme sanoa: ”meistä on tullut ihmisiä jälleen” (Goulis 2007, 17)

Luottamisesta

Nyt valmistumisen kynnyksellä oma tekeminen haparoi ja etsii reittejä ja kumppaneja. Missä toimia ja kenen kanssa? Mistä oma ympäristö omalle toiminnalle? Mistä sopivan naiivi ja villi yhteisö, mihin kiinnittyä? Mistä yhteistä tilaa, jossa puhua unelmista? Miten minä voisin toimia ammattimaisesti taiteilijana ja ohjaajana?

Miten suunnitella ohjauksia pitkälle tulevaisuuteen, kun taide tapahtuu tässä ja nyt? Miten säilyttää kosketus tässä olevaan, kokoontuvaan ja tapahtuvaan ainutkertaiseen ja tehdä siitä taidetta?

En osaa ennustaa tulevaa. On vaikea nähdä mitä tulee. Haluaisin osata luottaa asioiden tapahtumiseen ja luontaiseen lutviutumiseen, että kaikki järjestyy niin kuin pitää. Haluaisin osata luottaa, että oikeat ihmiset, paikat ja proggit kyllä löytyvät. Silti pelottaa. Miten voisin paremmin hahmottaa, ehkä se kaikki on jo tässä ja käsillä.

Välihuudahdus:

*Ravistan käsiäni ja hakkaan niitä yhteen
hykerryttää!*

OLEN JÄTTILÄINEN!

Tulevaisuudessa:

yhä rohkeammin mennä kohti omaa intuitiota,
rohkeammin oman välittömän havainnon näyttämölistämiseen,
materiaalin satunnaisuuteen

selitykset ja koherenssi seuraavat,
pois konseptuaalisuudesta,
pois tietämisestä,
pois suunnitelmallisuudesta

kohti avoimia prosesseja
outoja yhdistelmiä
kummallisia materiaalisia hybridejä

mahdoton, vaikeasti selittyvä, tuntematon
epäselvä, järjettömältä kuulostava

mahdottoman tavoittelu,
mahdottomat tavoitteet,
mahdottomat tehtävät,
mahdottoman käytännöt

mahdotonta, selvittämätöntä tilannetta ei ole – aina on muutoksen mahdollisuus.

Kaikki on muutoksessa.

III. TAITEEN MERKITYKSESTÄ

*(sen merkityksellisyydestä
ja merkillisyydestä)*

Taiteen tilasta

Niin kuin ei ole elämää erillään taiteesta eikä taidetta elämästä
ei kulttuuria erillään elämästä eikä taidetta kulttuurista
ei yhteiskuntaa käytöstä
eikä käytöstä etiikasta
(Minun taiteeni 7.10.2014)

”Kulttuurin perimmäisenä tehtävänä on elämän uudesti synnyttäminen.”

– Antonin Artaud⁶⁸

Mitä taide on, mitä se ei ole?⁶⁹

⁶⁸ (Artaud 1964/1983, 9)

⁶⁹Oikeistohenkisessä valtakurssissa luovatalous, kulttuuriteollisuus, taide ja viihde tuntuvat kaikki käyvän toistensa synonyymeistä. Ongelma ei sinänsä ole kulttuuri-sanankäytössä vaan siinä, mitä käsitteellä ymmärretään. Tämä luovuus tai luovuuden vapauttaminen, kun ei tunnu tähtäävän suurempaan onnellisuuteen tai iloon, inhimillisen potentiaalinn käyttöön ottoon tai utooppisten vaihtoehtojen kuvitteluun – vaan pikemminkin riippuvuuden minimointiin hyvinvointivaltiossa ja yritysten taakan keventämiseen työvoimaan liittyvissä vastuissa.

Luovuutta ei lanseerata kouluissa Beuysin hengessä, jotta kaikista tulisi taitelijoita. Sen sijaan se liitetään yrittäjähenkisyyteen, riskinsyleilyyn, omasta edusta huolehtimiseen, oman brändin luomiseen ja itsen hyväksi käyttöön: ”Elä ja työskentele niin kuin artisti!” (Bishop 2012, 14–16) Kulttuurihan voisi käsittää inhimillisen elämisen, sen muotojen ja käytäntöjen kokonaisuutta ja kirjoa, *ihmiselämää*. Satsausten kulttuuriin pitäisi olla satsauksia tämän kulttuurisen olemisemme *uudelleen ajattelemiseksi, ehdottamiseksi*.

Laajennettaessa kulttuurin käsitettä luonto-kulttuuriin satsaukset kulttuuriin voisivat olla satsauksia elämän säilyttämiseen, uudelleen synnyttämiseen, monimuotoisempaan, rikkaampaan, parempaan, tasa-arvoisempaan elämään. Herkempään, kokonaisvaltaisempaan, kytkeytyneisyydet ja riippuvaisuudet (suhteessa ympäristöön, luontoon, toisiimme, toisiin luontokappaleisiin) tiedostavaan asuttamiseen. *”Tämän sanottuamme voimme ruveta kehittelemään jonkinlaista kulttuurin käsitettä, aatetta joka on ennen kaikkea vastalause. Vastalause sille järjettömyydelle joka on kutistanut kulttuurin käsitteen kokonaisuudessaan; Vastalause kulttuurin kahtiajakoa vastaan, aivan kuin olisi*

*”[T]aide on kuitenkin tuote yhtä vähän kuin filosofia tai uskonto sitä ovat (joskin myös näitä yritetään nykyään sellaisiksi brändätä). Taide, filosofia, uskonto (enkä nyt puhu kirkosta), juhla, yhdessäoleminen, hyvä elämä ovat sitä, minkä takia yhteiskunta on. Ei ihmisyksilön eikä yhteisön ponnistelujen perimmäisenä tavoitteena ole vain “selviytyä”, sinnitellä hengissä, vaan elää, sanan vahvassa merkityksessä. Kollektiivisten järjestelyiden ydinmotiivina on mahdollistaa tila, jossa perustarpeiden tyydyttyttyä hyvä elämä mahdollistuu. – – Taide ei ole vain väline hyvään elämään, tai bonus, jonka hyvä elämä mahdollistaa; taide on myös hyvää elämää itsessään. Tuotanto on tätä varten, ei toisin päin.”*⁷⁰

Taidetta ei ymmärretä, ei ymmärretä taiteen ehtoja, ei ymmärretä sen mahdollisuuksia.⁷¹

Että se ei ole hyödyke. Sen ei tarvitse perustella itseään yhteiskunnalle hyötynäkökohdista käsin. Taide ei ole sivistyksen väline. Se ei ole kunnan kansalaisten tuotannon väline. Se ei ole yhteiskuntaan sisäpuoliseksi ottamisen väline. Se ei ole suhteessa kuluttajaan. *Mitä annettavaa taiteella sitten on yhteiskunnalle?*⁷²

toisaalta olemassa kulttuuri ja toisaalta elämä; aivan kuin todellinen kulttuuri ei juuri olisi hienostunut taito käsittää ja harjoittaa elämää.” (Artaud 1983, 13)

⁷⁰ (Terike Haapoja Mustekala.info 20.5.2014)

⁷¹Yhteiskunnallista keskustelua käydään mitä suurimmassa määrin ahtaalla alueella, sekulaarin piirissä, usein talouden ehdoilla. Tämä näkökulmien, tasojen ja kielen kaventuminen näkyy myös taiteessa. Selittämättömälle, vaikeasti hahmottuvalle, artikuloituvalle, määritelmiä pakenevalle tai mitattavaksi antautumattomalle on yhä vaikeampi löytää tilaa ja rahoitusta.

Tärkeää olisi, että taide voisi lähteä epämääräisyydestä, hämmennyksestä, perusteettomuudesta, sekaannuksesta. Tällaiseen tekemiseen tarjoutuvat mahdollisuudet koulun ja Ylioppilasteatterin kaltaisten vapaiden saarekkeiden ulkopuolella, puhumattakaan toiminnan rahoituksesta merkitystä, tarkoitusta ja ytimekästä konseptia painottavan apurahajärjestelmän puitteissa, tuntuvat huterilta. Kuitenkin juuri avoimuudesta, hajuista ja kaiken ilmassa olemisesta lähdettiin liikkeelle, mm. taiteellisessa opinnäytteessäni YHÄ!-ssä.

Onko sitten niin, että tällaiset esitykset kuuluvat Ylioppilasteatterille tai Teatterikorkeakouluun, mutta eivät ammattikentälle? Että ei niistä kenenkään palkkaa pidäkään saada? Vaikka itselle juuri tällainen tekeminen, tuntemattoman lähtöhahmottaminen, asiat tulemisensa tilassa, syntymänsä hetkellä, vasta artikuloitumassa, tekeminen hämmennystä ja ei-tietämistä vasten, uutta kieltä kehittäen ja merkitystä artikuloiden, on kaikkein perimmäisintä, kaiken tekemisen juurissa ja siten kaiken tekemisen ytimissä ja takana.

⁷² (ks. Bishop 2012, 13.)

Taide ei palvele, taide ei tottele

”Taide symbolisoi olemassaolomme tarkoitusta.”

(Tarkovski 1989, 234)

”Miksi taide on olemassa? Kuka sitä tarvitsee? Tarvitseeko sitä joku?”

(Tarkovski 1989, 58) Taide pakenee määritelmiä. Jokainen määritelmä, jokainen tehtävä, joka taiteelle annetaan kaventaa sen alaa, tekee siitä vähemmän mysteeristä, kysymistä, arvoitusta, ihmettä, tuo sitä yleisen ihmisenä olemisen piiriin vaikka sen paikka olisi juuri ihmisen ja kosmoksen, totutun ja tuntemattoman, käsitetyn ja käsittämättömän rajalla.

Mitä enemmän taide on hyödytöntä, syntyy ilman tarkoitusta jostain oikusta, mielenvikaisuudesta tai täysin hyödyttömästä pakkomielteestä tai mieltymyksestä kauniisiin asioihin, mitä enemmän se syntyy tuhlailusta ja yltäkylläisyydestä, lisänä, turhana, ylimääränä, (ajanvietteenä, hupina, hassutteluna, harrastuksena) jota ei ole tarve pakottaa mihinkään, valjastaa palvelemaan, sitä paremmin se voi.

Sillä taide ei palvele, vaan lakkaa kiinnostumasta kaikenlaisten tosikkomaisten ja rajoittavien palvelutehtävien edessä. Tai korkeintaan se kiinnostuu ja innostuu noiden tylsämielisten tehtävien ja määritelmien ja rajoitusten kiertämisestä, välttelemisestä ja naamioitumisesta.

Sillä taide vaatii tilaa. Se vaatii vapautta määritelmistä. Se pakenee määritelmiä ja haltuunoton yrityksiä aina tuntemattomille aluille, hämyille autereille, vapaaseen, sinne missä sitä ei määritellä, missä sitä ei yritetä valjastaa tai paljastaa. Ja paradoksaalistahan on että taide tapahtuu juuri kiinnijäämisensä hetkellä, itse teossa, kun jokin muoto, jokin muodonannon tai artikulaation haavi osuu siihen, nappaa sen, vangitsee sen rakenteeseensa, mutta valmis rakenne, valmis häkki tai vankila ei sitä houkuttele. Taide ei ole välttämätöntä, mutta sitä on aina ollut.

Taiteen mahdollisuuksista

Taide voi outouttaa, horjuttaa, hämmentää, herkistää, herättää, elävöittää, hehkeyttää, avartaa, auttaa näkemään. Taide voi sitoutua osallisiinsa, elollisiin, asuttajiin, käyttäjiin, kanssatoimijoihin. Se ei ole tulosvastuussa osakkeenomistajille. Se voi olla sitoutumatta tähän yhteiskuntaan, kansallisvaltioon ja niiden projekteihin. Se ei vastaa tekemisistään niille. Taide miehittääköön hämärää aluetta ymmärryksen ja ei-ymmärryksen, kokemuksen ja ennenkokemattoman, hyödyttömän ja käsittämättömän, käytännöllisen ja epäkäytännöllisen, hallinnan ja hämmennyksen, nautinnon ja puristuksen, todellisuuteen kiinnittyvän ja tämänkohtaisesta irrottautuvan, *silkaksi elämäksi* tulemisen ja *silkaksi taiteeksi* tulemisen välillä.

Sen ei tarvitse kartuttaa kulttuurista pääomaa, sen ei tarvitse olla hyödyllistä, sen ei tarvitse sitoutua luomaan kasvua ja hyvinvointia, sen ei tarvitse toimia yhteiskunnan kriittisenä äänenä, sen ei tarvitse suostua sivistys-, elin- tai luokkatason mittariksi.

Se voi suoraan tämän tason ohittaen ottaa osaa luomakunnan, kosmoksen, ruumiin tai minkä mielihäilyksiin. Sillä ei ole tehtävää. Se ei palvele mitään tiettyä tarkoitusta, täytyä mitään tehtävää yhteiskunnassa, ole osa mitään totaliteettia tai kokonaisajatusta. Ei ole mitään yhtenäistä ja samaa, koherenttia ja kaikenkattavaa ajatusta, ymmärrystä, käsitystä, tajunnallisuutta, tietoisuutta taiteesta – päinvastoin, sen voima ja mahdollisuus on sen merkillisyydessä, selittämättömyydessä, epäkoherenttiudessa, selvittämättömyydessä, tajuttomuudessa, purkautumattomuudessa. Sen merkitys on sen mahdollisuuksissa.

Sen ei tarvitse olla suhteessa vain olemassa olevaan. Sen ei tarvitse tyytyä typerään, mitättömään ja kurjaan, tylsään ja näköalattomaan reaaliseen ja realismiin. Sen lisäksi, että se voi avata ja auttaa näkemään näkymätöntä, ohitettua ja sivuun jäänyttä, arvotta ja juhlatta jäänyttä tässä todellisuudessa,

että se voi juhlia, ylistää, julistaa, kiittää nyt hetkeä, hiljentyä, vaipua, herkistyä hetkeen, se saattaa luoda uutta.⁷³

Se voi luoda todellisuuksia. Se voi luoda uusia ruumiillisuuksia, subjektiviteetteja, uusia kanssa ja yhdessä olemisen mahdollisuuksia, uusia tiloja kaltaistua, uusia kielen tasoja, merkityksen tasoja, merkillisyyden tasoja. Se voi avata suhdetta ja luoda uutta kytköstä muinaiseen matriarkaaliseen kulttuuriin. Se voi sytyttää, voi valottaa, voi energisoida, voi kytkeä suurempiin voimiin, voimauttaa, laajentaa ja emansipoida.

Vallaton taide

”Anarkismi lähtee luottamuksesta ihmisen spontaaniin sosiaalisuuteen, kokemuksen perustavaan jaollisuuteen... Teatteri ei tule kenellekään yksinään, kenellekään subjektille vaan aina joukolle, yleisölle... Näyttämön poliittinen perussanoma on luonteeltaan anarkistinen: ei herraa, ei orjaa vaan kokemus meistä elämän ja toiminnan perusteettomana perustana. Näyttämö itsessään tulee ymmärtää vapauden ja vastarinnan instanssina suhteessa kaikkiin haltuunottoyrityksiinsä, tulivatpa ne vasemmalta tai oikealta, ylhäältä tai alhaalta. – – Ruumis ei ole ainoastaan esillä, vaan aukeaa tilaksi, jatkuu ja jakaantuu.”⁷⁴

Suhteessa totuttuun ja normittuneeseen käsittämisen ja kokemisen tapaan taiteella on tärkeä mahdollisuus villitä, iloita, ilakoida ja rienata, kytkeytyen anarkistisiin perusvoimiin ja energioihin se on kautta aikojen purkautunut ja saanut muotonsa luovina ja vastustamattomina vallattomuuden ja kapinan

⁷³Tällä hetkellä minua/meitä polttavat taidetta, tekemistä ja tätä esitystä koskettavina suurina kysymyksinä, (sekulaarin ja nopean) alla lepäävät ja alle kätkeytyvät kysymykset erimielisyyden turvaavasta ja sisällyttävästä yhteisöstä ja yhdessä olemisesta, suhteesta pyhää, naurun alaisuudesta – pakosta ja mahdollisuudesta, kunnioituksesta, häpeästä ja tosissaan ottamisesta, väärässä olemisesta ja kuuntelusta sekä muutoksen hitaudesta ja hiljaisuudesta.

⁷⁴ (Kirkkopelto 2007, 18) Esitys on osiensa yhteisö. Osat toimivat itsenäisesti, itseohjautuvasti. Osien toimia tai liikkeitä ei voi ennustaa. Taiteelta ei voi tehdä tilausta eikä taidetta tai taiteilijoita voi valjastaa talouden käyttövoimaksi. Taiteen radikaali aina nuori voima on sen arvaamattomuudessa.

eleinä suhteessa valtaan ja vastuksiin. Alexander Klugea mukaillen se voi avata kuvittelukykyä ihmisen mahdollisuuksista, tuntemisen mahdollisuuksista, ajattelun mahdollisuuksista, havaitsemisen mahdollisuuksista, esityksen mahdollisuuksista, olemisen mahdollisuuksista, tiloista, ajasta, yhteiselosta, yhteiskunnallisista mahdollisuuksista, vaihtoehtoista ja poliittisesta muutoksesta.⁷⁵

Se voi avata ja perustaa normikriittisiä ja norminvastaisia tiloja. Se voi avata toisinoleminen tiloja ja mahdollisuuksia, mahdollisuuksia höveliin, järjettömään, pöljään norminvastaiseen ja ei-tiukkapipoiseen, ei-tylsään, ei-aikuismaiseen olemiseen. Siinä avautuu mahdollisuus kohtuuttomuuteen, vallattomuuteen ja epäsovinnaisuuteen – mikä tarkoittaa olla sopimatta, olla tekemättä sovintoa – kumoukselliseen suoruuteen ja välittömyyteen.

Se voi maadoittaa, näyttää ja paljastaa kytkeytyneisyytemme, riippuvuutemme ja rajallisuutemme ajasta ja paikasta, ympäristöstämme ja toisistamme. Se voi toimia väylänä kokonaisvaltaiseen ja kokonaisiaistilliseen ihmisyyteen ja maailmasuhteeseen. Se voi laajeta uskomattomaan, käsittämättömään, tuntemattomaan, ei-tiedettyyn, ei-totuttuun ja ei-tuttuun. Se voi toimia ei-laskelmoiden, ei-rationaalisesti. Juhlien älyvapautta, seuraten ruumiin viisautta, sillä on unen mahdollisuudet. Se voi avata tilaa määrittelemättömyydelle, selittämättömyydelle, tuntemattoman kanssa elämiselle ja outoa vasten olemiselle. Taide voi irtisanoutua siitä, mikä tuntuu mielettömältä ja elämää tuhlaavalta tai tuhoavalta.

Suhteessa politiikkaan taide voi myöntää ja myöntyä. Se voi ottaa pohjakseen tämän tai minkä tahansa todellisuuden. Se voi luovuttaa, se voi antautua, se voi vaatia vähemmän. Se voi tuntea ja näyttää tunteensa, elää ruumiillisesti, olla vipitön, luottaa ja olla suora, olla omassa voimassaan, välittömästi ja rehellisesti ja samalla tutkia teeskentelyä, esittämistä ja valehtelua.⁷⁶

⁷⁵ (Kuuskoski 2011) Ks. lisää esim. Nuori Voima 3-4/2011 – Alexander Kluge -teemanumero

⁷⁶”Sivistynyt ihminen on hirviö, joka on kehittänyt absurdiin saakka kykynsä luoda teoistaan ajatuksia sen sijaan että tekisi ajatuksistaan tekoja.” (Artaud 1983, 11)

Se voi olla tyhmä ja naiivi. Sen ei tarvitse pelätä epäuskottavuutta. Se voi lähteä liikkeelle runsaudesta ja ylenpalttisuudesta⁷⁷ niukkuuden sijaan. Se voi osallistaa ja ottaa mukaan. Sen ei tarvitse sulkea ulos. Se voi suvaita ja sallia moninaisuutta. Se voi sisällyttää itseensä erimielisyyttä. Se voi antaa sille sijan ja osan. Se voi osallistaa politiikkaa suuremmin, laajemmin, kekseliäämmin ja kokonaisvaltaisemmin. Sen ei tarvitse pyrkiä kompromisseihin, sen ei tarvitse muodostaa konsensusta. Sen ei tarvitse tulla lopputulokseen. Se voi toimia monella kielellä ja ymmärryksen tasolla samanaikaisesti. Se voi rakentua suhteessa yleisöön, yhteisöön, muuttua sen kanssa, sen osana.

Ylijäämäinen taide

Taide voi olla harvoja markkinalogiikasta vapaita alueita. Se voi olla kapitalistisen prosessin vastakohta. Se voi olla lahja. Se voi asettua varjelemaan luontoa. Siteiden ja kytkösten katkomisen sijaan taide voi saattaa yhteen, luoda ja vahvistaa siteitä, paljastaa ja ylistää yhteyksiä ja kytköksiä.

Se voi purkaa hierarkioita, purkaa muureja, rakentaa rauhaa. Se voi rakentaa muuhun kuin eriarvoisuuteen, kuluttamiseen ja vaihto- ja välinearvoon perustuvaa kulttuuria ja kanssaolemista. Se voi luoda moninaisuutta ja monikollisuutta. Se voi rikastaa kielen, esitysten, elämisen käytäntöjen, sosiaalisen kanssakäymisen tapojen, herkkyyksien lajikirjoja niiden yksipuolistamisen sijaan. Se voi luoda moninapaisuutta ja monenkeskisyttä, levittää, jakaa ja jakautua.

Talouden ja harvalukuisen sijoittajien joukon sijaan se voi asettua palvelemaan luomakuntaa ja planeettaa. Sen ei tarvitse perustua kasvuun. Siinä missä kapitalistisessa realismissa⁷⁸ vallitsee ainainen (laskennallinen, ei

⁷⁷ (auringon yleisestä taloudesta)

⁷⁸ Kuvataiteilija Gerhard Richterin 1963 yhdessä Konrad Luegin kanssa järjestetyssä happeningissa esittelemä käsite, happeningin otsikkona: ”Elämää popin kanssa – demonstraatio kapitalistisen realismin puolesta”. Kapitalistisella realismilla tarkoitan tilaa, jossa kapitalismi totalitarisoituu, jossa kapitalismista ja porvarillisesta keskiluokkaisesta elämän muodosta tulee kaiken mitta, se kattaa jäännökset koko todellisuuden, muodostaa todellisuuden. Se on tila, jossa kapitalismille ei nähdä vaihtoehtoja. Tila, jossa sen ihanteet ja tavoitteet otetaan omiksi (esim. koulu instituutioon ottaa, että

todellinen) niukkuus, se voi paljastaa maailman yltäkyläisyydessään, rikkaudessaan ja ylenpalttisuudessaan. Siinä missä kapitalistisessa realismissa vallitsevana ovat erillisyyden kokemus, niukkuus sekä tehokkuuden, suorittamisen, nopeuden, menestymisen ja työteliäisyyden imperatiivit, se voi juhlia yhteisyyttä, yhteyttä, jaettuutta, riippuvuutta, laiskottelua, joutilaisuutta, tarkoituksettomuutta, tekemätöntä yhteen kerääntymistä, kuljeskelua, hitautta, kelkasta putoamista.

Se voi esittää ajan ei-niukkana, hitaana, syklisenä, kerroksisena, moninaisena, limittäisenä, ylisukupolvisena, suhteellisena, ei yhtenäisenä ja asuttavana, siinä missä kapitalismin aika on lineaarista, kvartaalista, kontrolloitua, mitattua, niukkaa ja ei-omaa. Se voi antaa ja luoda lisää aikaa. Se voi tehdä tilaa ja tehdä ilmaiseksi ja vaivatta. Nuoruuden, terveyden, elinvoiman ja tekemisen ylikorostumisen aikana, aikakauden lopulla⁷⁹, taide voi auttaa luomaan suhdetta kuolemiseen, lopettamiseen, hautaan saattamiseen, vähentämiseen, sairauteen, vanhenemiseen, kuolemiseen, ei-tekemiseen.

Tässä olen nyt lyhyesti ja vain pintaa raapaisten kuvaillut taiteen mahdollisuuksia. Kun mahdollisuuksien horisontti on tämänkaltainen ja vielä loputtomasti laajempi, vituttaa se latteus, yksipuolisuus, yksisilmäisyys, näköalattomuus ja välineellistäminen, joka taidepuhetta määrittelee. Siksi haluan kirjoittaa taiteesta.

Taiteesta on pidettävä huolta

Status quo ei odota taiteelta mitään todellista muutosta tai muutosvoimaa. Sitä siedetään, koska se koetaan harmittomaksi.

Taiteesta on pidettävä huolta. Taiteen tekijöiden on pidettävä siitä huolta, varjeltava sitä, sen voimaa, sen potentiaa, sen pyhyyttä, sen vaaraa, ravittava sitä, oltava rohkeita, vilpittömiä, rehellisiä, tinkimättömiä.

yksilö ottaa). Ja näin liitytään osaksi järjestelmää, joka uusintaa, vahvistaa ja uudelleen tuottaa kapitalistisen yhteiskunnan ympäristöjä sekä sosiaalisia, poliittisia ja mentaalaisia rakenteita.

⁷⁹ Nykymuotoisen fossiilisperustaisen kapitalismin loppu

”Miwon Kwonin näkemyksen mukaan taiteilijoista on tullut 'instituution liisaama taiteellis-kriittisten palvelujen tarjoaja'. Kaikensalliva taideinstituutio, joka Jussi Kiven mielestä muistuttaa jo valtaisaa yhteiskunnallista niehua, laajentaa jatkuvasti rajojaan ja syleilee kuoliaaksi vasta-asetat ja kritiikit. Kriittinen, instituution rajoja purkava asenne on muuttunut normiksi.”⁸⁰

Tekijät voivat syyttää lähinnä itseään taiteen alhaisesta arvostuksesta⁸¹. Missä on tekijöiden itsetunto? Miksi ei ajatella suuresti, ei vaadita suuruutta, näkemyksellisyyttä, uusia horisontteja? Miksi ei kannusteta toisiin tekemiseen? Miksi tyydytään keskivertoon, laitosstandardiin, toimivaan, vakuuttavaan, sujuvaan, viihdyttävään, johonkin joka ei sytytä, sykkähdytä, horjuta, haasta, kosketa kokonaisvaltaisesti, koettele tekijöitä ja yleisöä, möyhi, laita ihmistä uuteen järjestykseen? Miksi tyydytään omaan sijaan, omaan asemaan, osaan, naurettavan pieneen 0,8% kakkusiivuun valtion budjetissa, ei arvostettuna olemiseen?

Miksi alistutaan, sopeudutaan ja mukaudutaan talous- ja business-näkökulmien dominointiin? Miksi annetaan diletanttien dominoida taidepuhetta, määrittää diskurssi banaaliin, imbesillimäiseen, näköalattomaan ja taiteen tappavaan? Aina joku muu kuin taiteilija tuntuu määrittelevän puhetta taiteen mahdollisuuksista ja merkittävydestä, ja hyvin rajatulla näkökulmalla.⁸²

⁸⁰ (Illukka 2012, 75)

⁸¹Taiteen ja kulttuurin rahoituksen osuus budjetista 0,8%. Lähde esim. ”Valtionosuuslain piirissä toimivien tanssiryhmien ja -tuotantokeskusten Hallitusohjelmataavoitteet vuosille 2015–2019” (suomenteatterit.fi, lausunnot ja kannanotot, 19.2.2015)

⁸² so. luovatalous, kulttuuri talouden vauhdittajana, hyvinvointia kulttuurista, elinvoimaa kulttuurista, rikkautta arkeen, taide auttaa jaksamaan – taidetta tuskin edes mainitaan, se nähdään hyödykkeenä, elämyksenä, koristeena tai kapitalistisen prosessin uutena aluevaltauksena, aina ulkokohtaisesti, instrumentaalisesti, sisällöstä (tai taiteesta) välittämättä.

Ulos omista ympyröistä

Teatterin suhteen ongelman ytimessä on omissa ympyröissä askarteluun keskittyminen ja tyytyminen. Lipsahtaessa alas suosittujen ajanviettopojen ranking-listalta – muuttuessa kuppikunnan asiaksi tai segmentoiduksi kulttuuriseksi markkinapaikaksi, live-tapahtuman (teatterin) siteet ympäröivään elämään höllentyivät.⁸³

Sitä myöden teatterin reagoivuus ja vastuullinen suhde ympäristöön vähenee, yhteisöä kokoavasta toiminnasta siirrytään kulttuuriteollisuuteen ja markkinasegmentteihin. Samalla taide latistuu tuotteen myymiseksi ja sen kumouksellinen, väkeä liikuttava, samaan aikaan yksilöllistävä ja joukkoistava potentia unohdetaan.

Teatteri menettää näkökykynsä; tyydytään "askartelemaan ihmisen omissa ympyröissä". Aivan kuin ei uskottaisi teatteriin, että se voisi olla merkittävää, ajankohtaista, tärkeää, vaikuttavaa ja varteenotettavaa.

Nyt, historiallisten vaiheiluiden kautta, esittävä taide tekee paluuta sosiaaliseen ja tapahtumalliseen. Katsojan sijaan puhutaan osallistujasta. Taiteilijasta, joka tuottaa yksilöllisesti taideobjekteja, siirrytään taiteilijaan yhteistyökumppanina ja tilanteiden/tilaisuuksien tuottajana.

Miksi ei vaadita, haasteta, koetella?

Vaadita enemmän itseltä, yleisöltä, päättäjiltä? Miksi suostutaan yleisöntyhmentämisprojekteihin tai taiteellisen linjan loiventamisprojekteihin? Miksi ei sanota, että ei käy? Miksi nuoren sukupolven äärimmäisen lahjakkaat tekijät eivät ota kenttää johtaakseen?

Miksi tyydytään apurahaprojekteihin, joita vain omat kaverit näkevät? Miksi taiteellisesti kiinnostavimpia hakijoita ei valita kaupunginteatterien johtoon? Mitä pelätään? Että joku suuttuisi, että taide tuntuisi jossain, vaikuttaisi, herättäisi keskustelua, ei olisikaan hauskaa. Platon kirjoitti reilut

⁸³ (Kershaw 2007, 292-293)

2000 vuotta sitten, että taide on vaarallista. Olen samaa mieltä. Mitä tekijät pelkäävät?

Nuoren tekijän näkökulmasta päällimmäisenä on kysymys oman paikan, oman sijan löytämisestä, toive hyväksytyksi tulemisesta, osaksi pääsemisestä. Tätä vastaa pelko ulkopuolelle jäämisestä ja sosiaalisesta kuolemasta. Tyytyvätkö tekijät siihen, kun pääsevät osaksi apurahansaajayhteisöä, kysytyjä tekijöitä ja saavat yhteisön hyväksynnän?⁸⁴

Kenttä on hajanainen ja tekijät erillään. Koulussa tai jo ennen sitä sosiaalistutaan kyynisiin, latistaviin, lokeroiviin ja leimaaviin, toista alentaviin ja itseä korottaviin, eroa tekeviin puhetapoihin. Toimimaan *status quo*ssa. Ajattelen, että tämä johtuu auki purkamattomasta kilpailusta, vertailusta ja epävarmuudesta.

Mitä jos lopetettaisiin tällainen puhe ja paskan puhuminen selän takana? Mitä jos toisia ei nähtäisikään vastustajina, vaan vertaisina, kaltaisina, ihmisinä? Mitä jos korostettaisiin yhteyttä ja samassa veneessä oloa?

Puhe voi olla kytkeytyvää, esitys voi saada arvonsa kytköksistään, kytkeytymisestä toisiin esityksiin. Miksemme enemmän innostuisi, haastaisi, ylistäisi, kehittäisi rakentavia ja affirmatiivisia kollegiaalisen palautteen, keskustelun ja kritiikin muotoja?

Voimme toimia aktiivisesti

Voimme toimia aktiivisesti, ehdottaa, näyttää mitä on taide, uskoa sen mahdollisuuksiin. Ajassa on paljon hyvää liikkeellä, paljon positiivisia signaaleja, paljon hyvää tapahtuu. Kiitos Mika Myllyaho ja Kansallisteatteri viiden esitystilän laajennussuunnitelmista saneerauksen yhteydessä, uskomaton, pähkähullu, suuri ja ihana uutinen kulttuurimäärärahojen

⁸⁴”Jos elämästämme puuttuu rikin katku, toisin sanoen jonkinlainen jatkuva magia, se johtuu siitä että me mieluummin katsellemme tekojamme varsinkin sellaisina joiksi niitä halveksimme sen sijaan että antaisimme tekojamme panna itsemme liikkeelle.” (Artaud 1983, 11)

supistamisen aikana! Kiitos Jussi Sorjanen ja Ari Numminen Lappeenrannan KT:n johtajuuden hakemisesta! Kiitos Svenskan, s-laitos ja Akse Pettersson huiseista ja avartavista Titanic-suunnitelmista Svenskanin suurelle näyttämölle! Kiitos Sirpa Ylioppilasteatterin tuulettamisesta, kirkkaudesta, suoruudesta ja vilpittömyydestä, suuruudesta ja esimerkistä johtajuuteen! Kiitos Baltic Circle Taidepoliittisesta huippukokouksesta!

Kiitos n-laitos kunnianhimoisesta, progressiivisesta ja omistautuneesta näyttelijäntyön koulutuksen kehittämisestä, taidepuheesta, tosissaan olemisesta ja haastamisesta! Painotuksesta omaan taiteilijuuteen, ammattitaitoon ja eetokseen! Kiitos suurennäyttämön kurssin haastamisesta ja haasteen asettamisesta suomalaisen teatterikentän rakenteen ja työtapojen muuttamiseksi! Kiitos o-laitos lisääntyvistä taiteellisista projekteista, lisääntyvästä luotosta ja vastuusta, yhteistyöstä eri laitosten välillä, ohjaajan vallasta luopumisesta, kanditeatterista ja esityksen ja tapahtuman näkökulmista ohjaamiseen, näkökulman taiteeseen, teatteriin ja esitykseen laajentamisesta!

Kiitos Mustarinda-seuralle rajoja rikkovasta, maltillisesta ja pitkäjänteisestä, sitoutuneesta ja paatoksellisesta, tilan ja mahdollisuuksien tekemisestä, keskustelun avaamisesta, näkijyydestä ja edelläkävijyydestä! Kiitos Laura Pietiläinen esimerkistä, tinkimättömyydessä oman tien kulkemisessa, kasvussa, oman voiman löytämisessä, uskalluksessa, omassa suuruudessa olemisessa, pyrkimyksessä vilpittömyyteen ja suoruuteen, unelmoinnissa, intuitioon ja sisäiseen viisauteen luottamisessa, taiteilijuudessa ja toiminnassa! Kiitos kannustamisesta, haastamisesta ja keskusteluista! Kiitos Jouko Turkka, pyhä mies, vanha aina nuori, onnellinen hullu, arkeologi näyttämisestä! Kiitos Aune Kallinen viisaasta, tuntevasta, näkemyksellisestä, herkillä olevasta, näkevästä opista, kursseista, keskusteluista, rauhasta, tyyneydestä, keveydestä ja kirkkaudesta, tehdyistä, annetuista mahdollistavista tiloista ja vieraanvaraisuudesta ja kodista! Kiitos Esa Kirkkopelto suurista, haastavista, koettelevista ja leikkisistä ajatuksista! Kiitos Reima Hirvonen sydämellisyydestä, auliudesta ja vieraanvaraisuudesta antaessasi majapaikan ja toimiessasi oppaana Joensuussa Konos-kiertueella!

Miksi kenenkään täytyisi kadottaa itseään? Miksi kenenkään täytyisi kärsiä ja voida pahoin kouluaikana? Ketä se hyödyttää? Miten se on välttämätöntä?

Miksi kenenkään olisi tuotettava pakosta, tuottamisen vuoksi, kun on apurahaa, tai kun on haettava sitä?

Miksi kenenkään täytyisi kadottaa itseään tekemiseen, suorittamiseen, pelkäämiseen, paineisiin, puristamiseen? Miksi kenenkään täytyisi kadottaa iloaan, totuuttaan, lapsen katsettaan? Miksi kenenkään täytyisi tehdä kompromisseja? Miksi kukaan veisi arvoa, omalta tai toisen tekemiseltä?

Miksi kenenkään sydäimestä ja sielusta tuleva työ olisi sisällyksetöntä, tyhjää tai ulkokohtaista? Miten se voisi olla sykehdyttämättä ketään? Miksi kenenkään täytyisi ensisijaisesti ajatella työllistymistä?

Miksi kenenkään täytyisi tyytyä jonkun toisen normiin, standardiin, hyvään, riittävään tai osaavaan vaikutelmaan? Miten se voisi tyydyttää ketään? Miten taide voisi olla omaa ilman, että se olisi omaehtoista, itse määriteltyä, tinkimätöntä?

Miksei aina voisi haastaa itseään menemään pidemmälle? Miksei ensisijaisesti voitaisi ajatella taidetta, mitä vilpittömästi omasta erityislaadusta ja taiteilijuudesta käsin haluttaisiin tehdä ja välittää? Miten ei voisi olla ottamatta tilaa ja aikaa kuunnella ja kysyä, missä mennään, mitä kaipaam, missä maailma menee, mitä kuuluu, kytkeytyä, muodostaa suhde ja kontakti itseen ja todellisuuteen? Mikä minulle on elämässä, taiteessa, tekemisen suhteen tärkeää?

Selvittää millä motiivein, minkä vuoksi tekee, onko sydän mukana, onko hukassa, liian kiire, kenelle tekee, onko syytä tehdä, osaako lopettaa, osaako olla tekemättä?

Miten ei voisi aina pysyä tekemisissään nuorena, freesinä, ennakkoluulottomana, uusiutuvana? Miksei tekeminen voisi aina olla mielekästä? Onko itselleen rehellinen, onko kestäväällä pohjalla? Miksei taiteen arvoa ja tekemisen arvoa voisi perustaa näille asioille? Miksi kenenkään täytyisi kadottaa itseään?

Miten voisimme ottaa mallia Pekka Perän asenteesta, itsetunnosta ja ennakkoluulottomuudesta ja näkemyksellisyydestä?

Ei rahaa tarvitse ymmärtää niukkana resurssina, se on mahdollistaja. Se on velkaa, jota luodaan jatkuvasti lisää lainanannossa, se ei ole realiteetti eikä olemuksellisesti niukkaa, sidottu kolikkoihin, seteleihin tai kultaan. Kenenkään ei pitäisi tuhlaata ainutkertaista elämäänsä, tai sekuntiakaan, miettiessään, miten tehdä jostain myytävää tai jostain tuote. Raha ei tarvitse tuotteita – varsinkaan taidetuotteita.

Vaadimme suoraa keskuspankkirahoitusta taiteelle ja teattereille!

Vaadimme henkilökohtaisia miinuskorkoisia lainoja jokaiselle, joka kutsuu itseään taiteilijaksi!

Me jotka haluamme muutosta, jotka olemme valmiita epävarmuuteen, jotka emme kaipaa porvarillista turvaa, elintasoja ja järjestystä, vaan päinvastoin, keille ei riitä pikkuporvarillinen, helppo ja turvattu, ennustettava elämä kilttinä kuluttajana osana lopunajan systeemiä, meidän ei tarvitse tyytyä!⁸⁵

Voimme vaatia enemmän, voisimme ajatella suuremmin, avarammin, laajemmalle, kohti avartuvia horisontteja! Voimme uskoa enemmän, itseemme ja tekemiseemme, sen merkitykseen ja arvoon! Voimme olla kekseliäämpiä, hullumpia, ottaa suurempia riskejä! Voimme unelmoida! Voimme uskaltaa!⁸⁶

⁸⁵Ja huonoja uutisia niille, jotka haluaisitte jatkaa tämän vanhan, konservatiivisen, aikuismaisen ja tylsän elämän uusintamista ja toisintamista taiteessa ja pitäytyä porvarillisessa. A:) Se ei ole mahdollista kaikille. (Aina joku jää ulkopuolelle, meillä ja muualla, ei ole varaa tai oikeutta pääsylippuun, jää autotta, jää rajan taa, muurin taa; jää työttömäksi, varattomaksi, paperittomaksi, tekemään länsimaista hyvinvointia ja valmistamaan halpoja hyödykkeitä; jää kärsimään meidän elämäntapamme aiheuttamasta ilmastonmuutoksesta.) B:) Se ei ole mahdollista enää kauaa. (Laajentumisella on rajansa. Planeetan resurssit ovat rajalliset. Laajenemisen ensimmäinen ehto, halpa fossiilinen energia loppuu ennemmin tai myöhemmin.) C:) Se ei ole enää mahdollista!

⁸⁶Kysymys kuuluu, mihin standardit asetetaan (koulusta alkaen). Mitä vaaditaan? Millä tasolla keskustelua käydään? Mihin ajattelu ja ymmärrys taiteesta asettuu? Onko taide jotain kaikkein suurinta, tärkeintä, vaikeinta ja totisinta – niin kuin Tarkovskilla suhteessa absoluuttiin ja Jumalaiseen totuuteen olemista – vaiko jotain ei niin tärkeää, työtä, lyhytnäköistä arkea, tv-sarjoja, rahan tienämistä, sen miettimistä, ostaako SodaStream®-masiina?

Me irtisanoudumme

Me irtisanoudumme porvarillisesta teatterista, porvarillisesta taiteesta.
 Sen itseensä kääntyneisyydestä, ongelmoinnista ja valituksesta.
 Sen elämänvastaisuudesta, sen myrkyllisyydestä ja tuhoisuudesta
 ihmiselle ja tälle planeetalle. Sen ajattelua kaventavasta,
 latistavasta ja yksipuolistavasta vaikutuksesta⁸⁷.
 Sen lamauttavasta vaikutuksesta.
 Sen riippuvuudet ja kytkökset kadottavasta
 näkökulmasta. Sen todellisuuden tuttua, jo tiedettynä esittämisestä.
 Sen valmiista ja säännönmukaisesta maailmasta,
 jossa ainut todellisuus on porvarillinen todellisuus.
 Sen järjestyksestä ja säännöistä. Sen kurista,
 sen kasvatuksesta, koulutuksesta ja alistuksesta.
 Sen vaihtoehdottomuudesta ja umpikujasta.

Emme halua todellisuutta pahennettavan
 sen näköalattomilla ja uskonsa menettäneillä,
 mukatosilla, kuvittelukyvyttömillä
 kyynisillä esityksillä. Todellisuuden
 esittämisellä kylmänä ja ihmisen esittämisellä
 raakana ja julmana. Emme usko porvarillisen
 elämän ehtojen esittämiseen muuttumattomina,
 pysyvinä, pääsemättöminä. Voivottelun sijaan
 uskomme todellisuuden tekemiseen toiseksi.
 Haluamme nähdä näyttämöllä muutakin kuin esityksiä
 keskiluokkaisesta elämästä.
 Me uskomme ihmiseen,
 uskomme ihmisen hyvyyteen. Uskomme
 ihmiseen myötätuntoisena ja kaltaistuvana,

⁸⁷Aiheesta lisää, ks. Felix Guattari: Kolme ekologiaa (Tutkijaliitto 2008).

tuntemattomana ja arvoituksellisena,
 ihmeenä ja ihmeteltävänä.
 Uskomme todellisuuteen
 tutkimattomana. Uskomme voimiin,
 uskomme luottamukseen ja uskomme
 yhteyteen. Uskomme avautuviin piireihin,
 laajeneviin tajunnan kehiin,
 taiteeseen joka ei sulje ulos,
 rajaudu suljetun piirin taiteeksi. Uskomme
 kohtaamiseen, sekoittumiseen, jakamiseen.
 Me uskomme leikkiin, uskomme
 muutoksen mahdollisuuteen ja uskomme unelmointiin.

Sanoudumme irti porvarillisesta elitistisestä taidekoulutuksesta,
 jossa ei olla kiinnostuneita taiteesta, taiteen sisällöistä,
 maailmasta tai sen muuttamisesta.⁸⁸

Emme ole kiinnostuneet koulutuksesta,
 jossa vanha maailma, vanha rakenne,
 vanhat hierarkiat ja valtasuhteet
 luodaan uudelleen, joka perustuu
 hierarkioihin, erotteluun,
 pelkoon, epävarmuuteen,
 huonoon kilpailuun
 ja alentamiseen, joka rakentaa
 ulossulkevia maailmoja,
 jossa ihmiset ja olennot

⁸⁸ Kuten Kaisa Illukka kirjoittaa: ”Teatteriretoriikan ytimessä voi havaita oudon ja paradoksaalisen vaatimuksen: on oltava avoin kaikelle, kunhan asiat pysyvät sellaisina kuin ne olivat ennenkin. Kyseessä on ideologia, joka läpäisee taidelajin kaikki tasot yhteiskunnallisten tukimäärärahojen kohdentumisesta yksittäisten taidehankkeitten tuotantorakenteisiin, produktioiden aikatauluista tekijöiden itsensä välisten sosiaalisten suhteiden rakentumiseen tympeiden ja alistavien hierarkioiden perustalta.” (Illukka 2014, 136)

jaetaan sisä- ja ulkopuolisiin,
jossa toiset elävät toisten kustannuksella,
jossa jonkun on hävittävä ja jäätävä ulos,
joka ei pysty käsittelemään erilaisuutta
tai erimielisyyttä vaan sulkee ulos
ja mitätöi. Meitä ei kiinnosta
aikuismaisuus, meitä ei kiinnosta
päteminen, meitä ei kiinnosta
tosikkous, pikkuviisaus
tai suorittaminen.

Emme ole kiinnostuneet
teatterista, jonka näyttämölle
ei mahdu muuta kuin ihminen,
ja vielä tylsänä, ennalta päätettynä, jo tiedettynä
esityksenä. Sanoudumme irti taiteen ja
teatterin luutuneista muodoista
aikansa eläneinä. Ne eivät kerro
meidän kokemuksestamme, ne eivät
kykene kuvaamaan meidän kokemustamme,
aikaamme, todellisuuttamme. Ne eivät
kosketa meitä.

Emme ole kiinnostuneet
teatterista, joka ei usko hyvää
toisista, innostu ja ole vilpittöitä.
Emmekä koulusta, joka ei usko taiteeseen.
Emme usko taiteeseen, joka
ei tunnista kytkeytyneisyyttään ja riippuvuuttaan,
ei elinkeinoelämästä ja talouden realiteeteista,
vaan kokemismaailmasta,
luomakunnasta, ympäristöstä, perinteestä,
eliömaailmasta, kaiken elollisen ja täällä asuvan

yhteen kietoutuneesta, yhteiselosta.
 Emme usko taiteeseen, joka ei tunnusta kokemuksen ensisijaisuutta.
 Emme ole kiinnostuneita teatterista joka
 ei kysy perustaansa, etiikkaansa, näyttämöänsä,
 tekemisentapojansa, palautteenantotapojansa,
 hierarkioitansa, työroolejaan
 jatkuvasti uudelleen.
 Emme ole kiinnostuneet
 teatterista, joka on kiinnostunut
 itsestään enemmän kuin maailmasta.

Kuka tarvitsee kuollutta teatteria?

”Meidän on hinnalla millä hyvänsä koettava magia niin välittömästi, että kokonaiskäsitsemme siitä mikä on olennaista voi sen ansioista muuttua. Koko maailmassa on teatterista lakaistava melkein kaikki, jotta se pelastuisi... Meidän on avattava tyhjät kätemme ja näytettävä, ettei meillä tosiaankaan ole mitään piilossa hihassa. Vasta sitten voimme aloittaa.”

– Peter Brook, Tyhjä tila

”Kivettynyt teatterikäsitsemme liittyy saumattomasti kivettyneeseen käsitsemme varjottomasta kulttuurista, jossa henkemme ei näe muuta kuin tyhjää, katsoi se minne päin tahansa, vaikka sen ympärillä oleva avaruus on täpötäynnä.⁸⁹”

– Antonin Artaud⁹⁰

⁸⁹”Mutta oikea teatteri, joka liikkuu ja käyttää eläviä instrumentteja, ravistelee edelleenkin varjoja, joissa elämä vieläkin takeltelee eteenpäin.” (Artaud 1983, 16)

⁹⁰ (Artaud 1983, 16)

”Eläimet ovat tuaregeille kaikki kaikessa. Kun eläimet kuolevat, tuaregit kuolevat.”

(National Geographic 10/2011, 85)

Kukaan ei tarvitse kuollutta teatteria; on turha kirjoittaa kuolleesta teatterista.

Elämme ekologista kriisiä niin yhteiskunnallisella, sosiaalisella kuin mentaaliseläkin tasolla. Tämän ajan suurten kysymysten pitäisi asettaa kehys ja konteksti kaikelle toiminnallemme.

Teatteri on kadottanut suhteen olemassaolonsa ehtoihin. Että maailma, johon se itsensä liittää, on elinkelvoton.

Käsillä olevaa yhteiskunnallista ja kulttuurista murrosta ajatellen nykyinen tekemisen taso ei riitä. Vanhat tuotannon, tuottamisen ja tekemisen muodot ovat umpikujassa, vanhamuotoinen, kokoetävä, itseensä kääntynyt teatteri on umpikujassa. Nykyinen taide ei riitä. On ajateltava suuresti, uudesti, toisin, vähempi ei riitä.⁹¹

Vaadimme kontekstinsa tuntevaa ja määrittävää teatteria! Vaadimme teatteria joka viittaa, kytkeytyy ja tarttuu! Joka uskaltaa olla mieltä ja eri mieltä! Teatteria joka kokee ja tekee itsensä tärkeäksi, suureksi, ajankohtaiseksi, ajattomaksi, joka ottaa tekemisensä tosissaan, joka tiedostaa mahdollisuutensa, tapahtumallisuutensa, ainutkertaisuutensa, joka välittää yleisöstään ja joka on aistimellista ja kokonaisvaltaista, jolle katsojan kokemuksella on merkitystä, jonka esitykset eivät voisi tapahtua ilman katsojia, katsojista huolimatta!⁹²

⁹¹Ja yksi kysymys kuuluu, mikä on teatterikoulutuksen suhde nykymuotoiseen laitosinstituutioon. Mitä Teatterikorkeakoulu koulutuksellaan rakentaa, uusintaa, vahvistaa tai purkaa?

⁹²Teatterin yhteiskunnallinen ja poliittinen potentia on yhteiskunnallisten ongelmien esiin nostamisen ja näyttämisen lisäksi (dokumentaarisuus) ehkä vielä enemmän, ja mahdollisuus juuri taiteena siinä, että esitys voi nostaa esiin tapoja miten olemme suhteessa toisiimme, miten havainnoimme, mistä positioista, millä asenteilla, millä ennakko-oletuksilla, olemisen tavoilla, murtaa luutumia ja horjuttaa näihin liittyviä (jo normeiksi muodostuneita) tottumuksia ja totunnaisuuksia – saattaa esiin mistä ja

Vaatimamme teatterin ei tarvitse olla ymmärrettävää, sen ei tarvitse olla ratkaistua ja selittyvää, sen ei tarvitse olla helppoa eikä mukavaa, sen kanssa ei tarvitse olla samaa mieltä, eikä sen tarvitse sisältää maailmanselitystä. Se voi olla hämmentävää ja kysymyksiä herättävää ja selittämätöntä. Todellinen ajattelu on paikassa olemista (maailmassa oloa) ennen kuin aivotoimintaa, ratkomista.⁹³

Teattereiden on tehtävä näkyväksi oman olemassaolonsa ja toimintansa materiaaliset ehdot, paljastuttava omassa riippuvuudessaan ja kytketyneisyydessään. Avattava suhteensa planeettaan, suhteensa luontoon, huomioitava elämä: Mikä mahdollistaa elämän ja toiminnan teatterissa, mitä resursseja se vaatii? Mikä on teatterin suhde energiaan? Mitä se kuluttaa, tarvitsee toimiakseen (katsojia, näyttelijöitä, luovia voimia, puutavaraa...)? Mitä se tuottaa, valmistaa? Voisiko se toimia elämää vahvistaen, energiaa, ihmisten välistä luottamusta, yhteiseloä, maailmassa oloa luoden, vahvistaen ja mahdollistaen, arvoa antaen

miten ”realismimme” ja todellisena pitämämme todellisuus rakentuu – saattaa esiin sen kyseen- ja kiistanalaisuus. Että voin ärsyttää esiin tunteita ja kokemuksia, jotka kysyvät jotain kokijaltaan, jotka käyvät henkilökohtaisiksi, joissa on jotain hankalaa, jotain purkautumatonta ja sattuvaa. Että toisaalta teatteri voi suunnata kysymyksensä yhdessä oloomme, sen luonteeseen, muotoihin ja tapoihin, että se voi näyttää ja avata yhteisen toisen olemisen tiloja.

⁹³Todellisuuden esittäminen todellisuuden näköisenä, so. näyttämörealismi, psykologinen realismi, porvarillinen realismi, näyttämömodernismi on minulle jotain täysin käsittämätöntä, tyhjimmistä tyhjintä, epäluovaa, epäkiinnostavaa, sovinnasta ja myötäsukaista, näköalatonta, kuvittelukyvyttöntä, todellisuuden tylsyydeksi muuttavaa, aikuismaista, lukkiutunutta, jäykkää, täysin hukassa olevaa toimintaa, joka pitäisi kieltää lailla – kun mahdollisuus enempään, mahdollisuus muuhun, mahdollisuus todellisuuden toisena näyttämiseen, toiseksi kuvittelemiseen, leikkiin, elämään, metamorfoosiin, ilotteluun. Keskiössä aina ihminen ja sekin aina ihmishahmoisena, tunnettuna ja vihoviimeisissä, kymmeneen tuhanteen kertaan kalutuissa (epäuskottavien, ei-tosien!) porvarillisissa ihmissuhdekuvioissa esitettyinä, eikä tuntemattomana, tutkimattomana, arvaamattomana, outona, aina uutena, muuttavana, ilmiönä, mikä mahdollista olisi. Se tuntuu pahimmalta, järjettömimmältä ja hyödyttömimmältä luovuuden, voimavarojen, fyysisten, materiaalien, sielun ja hengen resurssien haaskaukselta mitä kuvitella saattaa.

ja luoden?

Tarvitsemme kokonaisvaltaista,
kulttuurista muutosta!
Tarvitsemme uusien vallankumouksellisten
subjektiviteettien tuotantoa!
Tähän tarvitsemme taidetta!⁹⁴

Tarvitsemme taidetta, joka koettelee,
taidetta joka ehdottaa,
joka rakentaa
luottamusta ja vahvistaa
solidaarisuutta (ihmisten, kansojen, lajien välillä)
joka on proaktiivista,
osallistuvaa ja progressiivista
luontosuhteen aktivoimisen ja elvyttämisen suhteen,
elämän järjestämisen suhteen,
yhteiselon käytäntöjen suhteen,
tarvitsemme taidetta,
joka juhlii ja koettelee yhdessä oloa,
hetkessä löytyvää, kokoutuvaa,
tekeytyvää,
joka koettelee etiikkaa,
joka herkistää
aistimaan, kokemaan, kuulemaan, ja
joka vahvistaa myötäelämis- ja kaltaistumiskykyjä,

joka on omaehtoista ja uutta etsivää,

⁹⁴Myötätuntemiseen herkistämisen kautta taide voi auttaa meitä yhteyden tunteeseen, auttaa meitä osaksi ympäristöämme, auttaa kokemaan sosiaalisten, henkisten ja taloudellisten yhteyksien verkoston. Näin taide voi toimia osana ympäristökriisin ratkaisua. (Illukka 2014, 118)

joka vilpittömästi ja rohkeasti
 luo ja ehdottaa uutta,
 joka uskaltaa epäonnistua,
 haparoida
 mennä pieleen,
 olla kömpelö, ei-osaava,
 kokematon, mutta ei jää toistamaan vanhaa!⁹⁵

Teatterit auki elämälle, teatterit auki todellisuuteen!
 On puhkottava ikkunoita, saadaan niihin ilmaa ja elämää!
 Seurataan kansallisteatterin esimerkkiä, otetaan talojen valoisat ikkunalliset
 salit käyttöön! Kirjataan työehtosopimukseen oikeus päivänvaloon työ- ja
 harjoitustiloissa!
 Teatterit auki kansankeittiöille, teatterit auki kansalaistoiminnalle,
 järjestöille, liikkeille ja ryhmittymille,
 teatterit auki pakolaisille!
 Teatterit auki hengelle, henkisyydelle, pyhälle!
 Teatterit auki kasveille, teatterit auki säätiloille, teatterit auki eläimille
 Teatterit auki ihmisille, auki kansallisuuksille,
 auki kielille!
 Teatterit auki omaehtoiselle ja moninaiselle toiminnalle!
 Teatterit auki auringolle, teatterit auki tuulelle, teatterit auki vedelle, teatterit
 auki maalle!
 Pajat käyttöön kansalle. Jokainen osaa rakentaa, teatterit auki ite tekemiselle,

⁹⁵Tämä on vaihtoehdoisen käytännön itseisarvoa, taide saa arvon toisin tekemisestä, tehdessään jotenkin muuten: *"Vaihtoehdoisen' politiikan tehtävä ei siis ole olla muutosvoima. Sillä on kaksi aivan muuta tehtävää: ensinnäkin se ilmentää vastarintaa, mikä on itseisarvo. Toiseksi sen verkostoissa, parhaimmillaan, eletään tässä ja nyt parempaa elämää. Ja kun teollinen maailma, tai jokin sen alajärjestelmistä, romahtaa, jotkut osaavat jo elää ilman sitä. He olivat... valmistautuneet."* (Nevanlinna 1999, 50)

Historiallisen avantgarden epäonnistumisen liittyi siihen, että se asettui vastustamaan taideinstituutioita. Antagonismiin joka samalla vahvisti ja uudelleen perusti nuo instituutiot. Nevanlinna mukailleen olisi pikemmin toimittava kuin Paavali, joka ei lähtenyt kumoamaan Roomaa mutta ei liioin sopeutunut siihen, on laitettava Rooma (taideinstituutio) sulkeisiin ja rakennettava oma vaihtoehtoinen järjestelmä sen rinnalle, siitä huolimatta. (Nevanlinna IssueX 1/2013, "Taiteilija rajalla"-artikkelissa)

keksijöille, kierrätykselle, omavaraisuudelle!

Teatterit auki metsälle.

Teatterit auki pellolle ja kasvimaalle.

Teatterit auki polkupyöräilylle. Teatterit auki maaseudulle.

Teatterit auki yhteisöille, todelliselle osallisuudelle, väenkokouksille, yhteisyydelle,

yhdessä olemiselle, tekemiselle, tapahtumiselle, ruuanlaitolle, levolle,

lastenhoidolle, pyykinpesulle, elämälle, asumiselle!⁹⁶

Tarvitsemme taidetta, joka leikkii

ja luo uskoa,

taidetta joka avartaa,

joka näyttää vaaditun

kulttuurisen muutoksen

mahdollisuudet,

reitit ja

horisontit,

tarvitsemme taidetta

joka uskaltaa,

unelmoi ja luottaa.

Sillä muutos tulee

meistä riippumatta, mutta voimme vaikuttaa miten, millainen

muutos.⁹⁷

Uskaltaa olla yksinkertainen.

⁹⁶”Meidän on uskottava teatterin kautta uudistuvaan elämäntarkoitukseen, teatterin jossa ihminen pelottomasti astuu sen herraksi jota ei vielä ole, mutta jonka hän synnyttää.” (Artaud 1983, 17)

⁹⁷On helppo yhtyä tähän, mitä Jon-Jon Geitel puhui syksyllä 2014 manifesti-teemaisen mestarikurssin manifestissaan: ”Taide on parhaimmillaan järjetöntä ja ymmärrettävää, rohkeaa ja herkkää. Minä uskon hämmennykseen! Minä haluan olla altis hämmentymään! Lopetetaan tietäminen! Voisimme olla pyyteettömiä, kirkassilmäisiä, naiiveja. Meidän täytyy luottaa, jotta voimme hämmentyä!”

Uskaltaa olla tylsä.

*Uskaltaa luottaa ja asettua varaan,
luottaa että se riittää.*

Tarvitsemme taidetta joka keksii
subjektia uutena, tuntemattomana,
arvaamattomana, hallitsemattomana,
kykenevänä,
ei yksin pärjäävänä,
ei autonomisena,
ei itseriittoisena,
ei riippumattomana,
ei muita vastaan kilpailevana,
vaan ehdollisena ja rajallisena,
ympäristöönsä kytkeytyneenä,
siitä riippuvaisena,
kasvillisuudesta ja
ilmastosta riippuvaisena,
sään vaikutuksille alttiina,
ympäristöään vasten rakentuvana,
mahdollistuvana, kaltaistuvana,
osallisena, vastuullisena,
jaettuna,
yhdessä elävänä,
toimeliaana,
toimintakykyisenä,

myötätuntoisena, avuliaana,
yhteisöllisenä.

Uskaltaa olla epäseksikäs.

Uskaltaa pysähtyä pienen tapahtuman äärelle.

Tarvitsemme taidetta joka haastaa ja koettelee
ihmistä pienuuksissaan, rajallisuudessaan,
joka syventyy rajaan,
rajapintaan,
yhteiseen, jaettuun,
sekalaiseen ja
sen mahdollisuuksiin.

Tarvitsemme taidetta joka ei keskity
katkokseen ja kohtaamattomuuteen,
vaan lähtee jo yhteydessä
olemisesta, elämisestä
(jonain josta ei pääse, irti / ulkopuolella oleminen
on mahdottomuus!)

Tarvitsemme taidetta
joka unelmoi ongelmoinnin sijaan!

**Tarvitsemme uusia muotoja,
uusien vieraanvaraisuuden muotoja,
sitoutuvaa toimintaa,
hitautta ja pitkäjänteisyyttä,
elämän ja taiteen kietovia käytäntöjä,**

uusia harjoittelutapoja,
asuttavaa taidetta –
taidetta joka asuttaa,
ja taidetta jossa voi asua!
Tarvitsemme itsenäisyyteen
opettelua, itse tekemiseen
ja omavaraisuuteen
opettelua,
lähi-/paikallisyhteisöön kytkeytymistä⁹⁸,
yhteiseloja ja yhteistyötä,
yhteen tulemistä ja
kollektiivisuutta,
itsenäistä päätöksentekoa,
lähidemokratiaa, suoraa demokratiaa,
konsensustaitoja ja kykyä antaa sija erimielisyydelle.
Tarvitsemme pienempää volyymia ja
suurempaa vaikuttavuutta,
pitkäikäisyyttä ja
laatua ja painotusta
sisältöön
(tyhjän näkyvyyden sijaan).
Uusia yhteisöllisyyden ja
tapahtumallisuuden muotoja,
voimien yhdistämistä, karsinat ja lokeroinnit,
taide- ja ammattialat, luokat ja ikäryhmät
ylittävää toimintaa. Sallivaa,
moninaisen osallistumisen
mahdollistavaa
toimintaa⁹⁹

⁹⁸Mustarinda-seuran ja talon toiminta on tästä hyvä esimerkki.

Taidetta joka sitoutuu, tapahtuu lähellä,
osallistaa ja osallistuu!
Vähempään tyytymistä,
ja vähemmän vaatimista,
pysähtymistä,
hellittämistä,
hengittämistä,
keskittymistä,
paikalla
ja paikallaan
oloa.

Kuriin, muotoon ja palvelemaan asettamisen kautta ärsyttää, kutsua esiin ja
riistäyttää irti taide, joka ottaa oman tilansa vapaana ja arvaamattomana,
anarkistisena ja ketään palvelemattomana tai milloin minäkin!

Etiikan koettelu

Tarvitsemme taidetta joka koettelee
yhteiselämisen ja toiminnan etiikkaa.

Vaadimme kaiken toiminnan eettisyyden koettelua.

Eettisesti kestävä pohjan itsestä lähtevää kysymistä myös kaikelta
taiteelliselta toiminnalta.¹⁰⁰

Kysymyksiä:

⁹⁹Esimerkkinä moninaisuus Espanjan asumisoikeusliikkeen, PAHin toiminnassa. Toimintaa suorasta toiminnasta talojen ja pankkien valtauksista maltillisempaan toimintaan perheellisille tai suoraan toimintaan tottumattomille.

¹⁰⁰Mikä on suomalaisen laitosteatteerin tai Taideyliopiston toiminnan eettinen perusta? Kykenevätkö ne haastamaan, koettelemaan itseään, säätämään, päivittämään toimintaansa eettisemmäksi, kestävämmäksi?

Tarvitseeko se orjuutta ollakseen olemassa?

Käyttääkö se luonnonvaroja yli maapallon kantokyvyn?

Rakentuuko se luonnon ja kulttuurin erottelulle;

typistyykö sen luontosuhde luonnon näkemiseen resurssina,

vai luonnon ja kulttuurin yhteen kietoutuneisuudelle, yhteiselolle ja

rikastavalle vuorovaikutukselle? Omaa yhteyttä ja riippuvaisuutta tutkien ja

tunnustellen,

oman kytkeytyneisyyden ja toiminnan materiaaliset (puhdas vesi, ilma, ruoka,

lämpö, öljy) reunaehdot tunnustaen?

Onko se inhimillisesti kestäväällä pohjalla?

Antaako se yhtä paljon kuin ottaa?

Onko se ihmistä, ympäristöä kuluttavaa, so. hyväksi käyttävää?

Ovatko puhetavat enemmän rakentavia, ja huomioivia

vai nujertavia, tuhoavia, etäännyttäviä, välineellistäviä?

Ottaako se ihmisen huomioon kokonaisvaltaisena, henkis-materiaalisena,

sielullis-psykofyysisenä, kaltaistuvana, herkkänä, hyväksyntää, naurua, turvaa

ja hellyyttä tarvitsevana ruumiillisena olentona ja eläimenä? Salliiko

ympäristö ruumiillisuutta? Onko siellä mahdollisuus toteutua ruumiillisena

olentona, täyttää ruumiillisia tarpeita, toteuttaa ruumiillisuuttaan,

lihallsuuttaan, eritteisyyttään, haluaan, nolouttaan, tahraisuuttaan,

seksuaalisuuttaan?

Onko yhteiselo kestäväällä pohjalla? Onko kokonaisvaltainen osallistuminen

mahdollista vai tarvitseeko itseä suojella tai säästellä? Onko toiminta ihmisten

välistä luottamusta ja arvostusta ja kunnioitusta rakentavaa, vahvistavaa,

mahdollistavaa ja edesauttavaa vai tuhoavaa?

Voivatko ihmiset hyvin, yksilöt hyvin, voiko yhteisö hyvin?

Sulkeeko toiminta, käytäntö tai järjestelmä ulkopuolelleen ihmisiä, toimijoita,

sukupuolia, ikäryhmiä, jos niin, millä perustein?

Sietääkö se seksismiä, rasismia tai homofobiaa, millä perustein?

Hyötyykö joku kohtuuttomasti toisten työstä, mitään tekemättä?

Miten valtaa käytetään, kuka sitä käyttää, kenelle se kuuluu,
ketkä yhteisön jäsenet osallistuvat päätöksentekoon ja miksi?

Ketkä muut ja miksi? Ketkä eivät ja miksi?

Kuka kelpaa yhteisön jäseneksi?

Onko päätöksenteko läpinäkyvää?

Onko valta valtaa yhdessä, valtaa *kanssa*,

yhdessä neuvoteltua,

sovittua,

ymmärrettyä valtaa

vai ylivaltaa, ylikäyvää, epäselvää,

hyväksikäytön, alistamisen, alentamisen,

nujertamisen ja satuttamisen mahdollistavaa valtaa?

Tulevatko eri intressit tasapuolisesti kuulluiksi? Tukeeko yhteisö
moniäänisyyttä?

Saavatko eri diskurssit tasapuolisesti huomiota ja tilaa päätöksenteossa?¹⁰¹

Onko sijaa vaihtoehdoille, erimielisyydelle? Toisin tekemiselle, keskustelulle
vaihtoehdoista?¹⁰²

Sallitaanko, edesautetaanko, mahdollistetaanko toisia näkökantoja,
niiden omaa elämää,

niiden varaan, toisista lähtökohdista lähtevää toimintaa?

Miten (kulttuurista, poliittista, sosiaalista, geneettistä toisenlaisuutta,
poikkeavuutta) erilaisuutta käsitetään, käsitellään, suvaitaan, siedetään?

Korostetaanko eroja vai yhteyttä ja yhteistä ja jaettua?

¹⁰¹Vrt. Viennin- ja talouden näkökulmien ja intressien korostuminen Suomen politiikassa muiden, mm. ihmisten hyvinvoinnin (terveys, eriarvoisuus, tuloerot), tasa-arvokehityksen, ympäristön ja planeetan hyvinvoinnin kustannuksella. Ensiksi mainittujen diskurssien toimijat ja asiantuntijat pystyvät dominoimaan ja määrittelemään keskustelua.

¹⁰²Tärkeä kysymys uusliberalistisen/markkinafundamentalistisen vaihtoehdottomuuden ja välttämättömyyden (totalitarismin) politiikan aikana.

Kannustaako ympäristö omaehtoisuuteen, erilaisuuteen ja moninaisuuteen ja ymmärtääkö se niitä – vai onko ympäristö niitä nujertava, niillä alistava ja alentava?

Miten siedetään ja käsitellään heikkoutta, keskeneräisyyttä, kokemattomuutta, vajavaisuutta, poikkeavuutta, hankalia ja ei-haluttuja tapauksia?

Missä määrin toiminta on sallivaa, sisäänottavaa, kutsuvaa, erilaisuutta mahdollistavaa, missä määrin ulossulkevaa, erotteluja ja eriarvoisuutta rakentavaa?

Aistista ja esteettistä erontekoa

(Toisaalta taidetta ei voi koetella ja mitata vain eettisin mittapuuin, sen erityispiirteenä on esteettisyys.

Samoin kuin puhetta arvoista,

tarvitaan puhetta estetiikasta, estetiikan perusteiden kysymistä ja koettelua.)

Ei realismille, ei muka-naturalismille.

Ei akulouhimiesmäiselle muka-todelliselle rankistelulle ja sadistiselle paskalle.

Ei lohduttomuudelle, ei vaihtoehdottomuudelle.

Ei vaikuttumisen estävälle latistavalle, banaalille, yleiselle cooliuudelle.

Ei itseisarvoiselle, ulkokohtaiselle estetisoinnille.

Ei kuolleelle ja ulkokohtaiselle viittaukselle,

ei tärkeilylle, ei ulossulkevalle

elitistiselle pätemiselle.

Ei säällille ja itsen olosuhteiden yläpuolelle nostamiselle.

Ei vanhaa valtaa pönkittäville narratiiveille.

Ei yleiselle teatterinäköisyydelle.

Ei teatterinäköiselle teatterille.

Ei teatterille vanhan toistona.

Ei yleisille muotonormeille.

Ei modernistisille muotonormeille.

Ei aikuismaiselle, tylsämieliselle, rajoittavalle, tosikkoudelle.

Ei keskinkertaisuudelle, ei suorittamiselle,

ei tasapaksulle, keskimittaiselle, kädenlämpöiselle,
sujuvalle yleisön miellyttämiseksi ja viihdyttämiseksi.

Ei puristamiselle.

Ei laskelmoidulle konseptiajattelulle.

Ei lähtökohtien raameissa pysymiseksi.

Ei ei-yllätyksellisyydelle.

Ei teosajattelulle, ei teoskeskeisyydelle,

ei ulkokohtaisuudelle.

Ei sille, mikä ei sytytä.

Ei sille, mikä ei lämmitä.

Ei sille, mikä ei sykehdytä

Ei sille, mikä ei vaikuta.

Ei sille, mikä ei ole tärkeää.

**Kyllä rankistelun epäuskottavuuden, falskiuden ja koomisuuden
paljastamiselle!**

Kyllä överiydelle, ylinäyttelemiseksi, pateettisuudelle!

Kyllä oman osallisuuden havaitsemiseksi!

**Kyllä vaikuttamiseksi, lainaamiseksi, varastamiseksi, viittaamiseksi,
kopioimiseksi!**

Kyllä esityskohtaiselle, erityiselle, orgaanisesti rakentuvalle estetiikalle!

**Kyllä omaehtoisuudelle, oman näköisyydelle, itse määritellylle estetiikalle,
sisältä käsin määrittyvälle estetiikalle!**

Kyllä muodon ja sisällön erottamattomalle toisiinsa kietoutuneisuudelle!

**Kyllä materiaalisuudelle, kokonaisuustilisuudelle, tuntuudelle,
aistiherkkyydelle, materiaalille virittämässä!**

Kyllä puhdistaville, voimauttaville, horjuttaville, ravistaville, raikastaville
yhteentuoville narratiiveille!
Kyllä mutkattomuudelle, konstailemattomuudelle.
Kyllä innostumiselle, kyllä uutena löytämiselle,
kyllä kikkailulle, kyllä keksimiselle,
kyllä ite tekemiselle,
kyllä fiilistelylle!
Kyllä moninaisuudelle! Kyllä moniäänisyydelle! Kyllä heterogeenisyydelle!
Kyllä henkisyydelle!
Kyllä sielukkuudelle!
Kyllä elävyydelle!
Kyllä sitoutuvalle käytölle, kulumille,
kierrättämiselle, pitkäikäisyydelle!
Kyllä tuntuudelle,
kyllä naiiville, epämääräiselle hivelylle,
kyllä auraattisuudelle!
Kyllä parantavuudelle, kyllä kokemuksellisuudelle,
kyllä kohottavuudelle!
Kyllä tuhlailulle, kyllä ylenpalttisuudelle,
kyllä rönsyille, kyllä perustelemattomille,
intuitiivisille materiaalivalinnoille!
Kyllä fantastisuudelle, uudelle, tuntemattomalle!
Kyllä liian pitkille ja liian lyhyille muodoille!
Kyllä keveydelle ja kyllä kohtuuttomille koitoksille ja keitoksille!
Kyllä avautumiselle luonnon ympäristöihin! Kyllä hybrideille!
Kyllä kiinnittymiselle, kytkeytymiselle ja uusiutumiselle!
Kyllä lumelle, kyllä tulelle, kyllä maalle, ilmalle ja jäälle!
Kyllä tosissaan ololle!
Kyllä jatkuvalle nahan luonnille!
Kyllä omien lähtökohtien ja oman pienuuden ylittämiselle!
Kyllä vanhalle ja laholle!
Kyllä arvaamattomuudelle!

Kyllä absurdiudelle!

Kyllä sisään kietovuudelle!

Kyllä tasavertaisena kohtaamiselle, myötätunnolle!

Kyllä sille mikä lämmittää, mikä sykehdyttää ja sytyttää!

Kyllä kivulle!

Kyllä vieraanvaraisuudelle!

Kyllä vastasyntyneisyydelle!

Teidän on mahdoton ymmärtää minua.

Me emme kohtaa yhdessäkään hetkessä vaikka te luulisitte niin.

Eikä taiteella ole tehtävää eikä sitä velvoita mikään eikä taide

tapahdu markkinoilla eikä ole hyödynnettävissä koska se

on elävien välillä fokaalisti paikallisesti eikä sitä voi

siirtää eikä mitata se kuolee mittaukseen se kuolee

siirrettäessä eikä se elä teidän ympäristöissänne.

(Minun taiteeni 7.10.2014)

*”Syvin pelkomme ei ole riittämättömyytemme,
vaan että olemmekin mittaamattoman voimakkaita.
Emme pelkää eniten pimeyttä, vaan valoamme.
Kysymme itseltämme: ’Kuka minä olen loistamaan?’
Mutta itse asiassa, kuka et olisi?
Olet jumalan lapsi.
Jos leikit mitätöntä, se ei palvele maailmaa.
Kutistumisessa ei ole mitään valaistunutta.
Jotta muut eivät tuntisi oloaan turvattomaksi lähelläsi.
Olemme syntyneet manifestoidaksemme Jumalan ylistystä,
joka on sisällämme.
Se ei ole vain joidenkin meidän sisällä, vaan kaikkien.
Ja kun annamme valomme loistaa,
alitusesti annamme muillekin luvan loistaa.
Ja samalla kun vapaudumme omasta pelostamme,
läsnäolomme vapauttaa muutkin peloistaan.”*

Nelson Mandela

1994

!

n

IV. TOIVOISIN

Mitä voisi olla?

Mitä toivoisin itseni olevan?

Toivoisin yhteyttä, läheisiä ystäviä ja yhdessä oloa. Toivoisin aikaa yksin.

Toivoisin lapsia ja toivoisin rauhaa.

Toivoisin oman paikan löytämistä.

Toivoisin omakotitaloa.

Toivoisin ojaa.

Toivoisin metsää.

Toivoisin intensiteettiä, värikylläisyyttä, kokonaisuistillisuutta,

toivoisin herkkyyttä ja elämän rikkaana löytymistä,

toivoisin kykyä antautua,

ja kykyä tuntea elämä täytenä.

Toivoisin kykyä räjähtävyyteen ja pidäkkeettömyyteen, pelottomuuteen ja

hetkessä olemiseen, ohjaamista intuitiolla, tyhjän päälle heittäytyvää raivoisaa

ja myyttistä ohjaajuutta, ilman itseän kohdistuvaa arvostelua.

Toivoisin hyväksyntää.

Toivoisin etten huolehtisi turhia,

että voisin olla kevein mielin,

etten ajattelisi itselleni esteitä ja estoja, että voisin kohdata ja tutustua.

Toivoisin virtaavuutta ja kitkattomuutta

toivoisin vaivattomuutta, ja toisaalta toivoisin kamppailua ja vastakkaisia

voimia tekemiseen.

Toivoisin yhdessä tekemistä, kollektiivista ymmärrystä ja eetosta, yhteen sulautuvaa tahtoa ja halua, yhteen suuntautunutta voimaa.

Toivoisin intiimiyttä, kuumuutta ja kosketuksissa oloa.

Toivoisin intiimiyttä, kontaktia ja lähelle pääsemistä.

Toivoisin kykyä kuunnella ja jakaa. Toivoisin kykyä palvella ja kykyä olla itsellinen. Että olisin ohjaajana viisas.

Toivoisin taituruutta ja ruumiin viisautta, että olisin taituri jossain lajissa, toivoisin tarkkaa ja omistautunutta, näyttämöllä artikuloituvaa, selittämätöntä, käsittämätöntä, haltioittavaa, herkkää ja vastaansanomaton ruumiillisuutta.

Toivoisin vitsejä ja huonoutta.

Toivoisin armollisuutta ja rakkaudellisuutta.

Toivoisin että voisin olla sellainen, jonka läheisyys tekee hyvää, jonka läheisyys kirkastaa, pehmentää, huoventaa ja avaa.

Toivoisin rohkeutta.

Toivoisin, että voisin olla tanssija.

Toivoisin lentoon lähtenyttä ilmaisu.

Toivoisin todellisuuden tapahtumiselle itsen antamista, kykyä luottaa, kuunnella ja seurata omaa tehtävää. Uskallusta olla toteuttamatta ja suorittamatta yleistä normia ja tehtävää. Toivoisin tukea. Toivoisin paikkaa.

Toivoisin kiireettömyyttä. Toivoisin aikaa.

Toivoisin, ettei minun tarvitsisi miettiä apurahoja, toivoisin elämää ilman hakuja. Toivoisin peruspalkkaa. Toivoisin, ettei tarvitsisi vertailla, ettei tarvitsisi kilpailla, ettei olisi niin erillään, ettei jatkuvasti joku painaisi päälle.

Toivoisin keventäviä esityksiä. Huojentavia ja helpottavia, herkistäviä ja hulluksi tekeviä esityksiä.

V. ESITYSTEN TEKEMISESTÄ

*(näkökulmia esitysten tekemiseen)*¹⁰³

Meidän käytäntömme
mihin ne meidät vievät

valitsemme käytäntöjä
toivomme pääsevämme jonnekin

(Minun taiteeni 7.10.2014)

1. Esityksen tekemistä voi ajatella tunnun seuraamisena

Suhtaudun tuloillaan olevaan esitykseen tuntemattomana olentona. Jokaisella esityksellä on omat erityiset sääntönsä ja lainalaisuutensa, joiden ajattelen näyttäytyvän ja hahmottuvan vasta tekemisen myötä. Esitys siis löytyy tehdessä. Samoin löytyy esityksen tekemisen tapa, taito antaa muoto, synnyttää kulloinkin käsillä oleva erityinen esitysolento.

Esitys selittyy tehdessä. Suuri osa ohjaajantyötä on oleellisen artikuloiminen harjoituksissa ja näyttämöllä ilmenevästä. Artikuloiminen tapahtuu suhteessa esityksen kokonaisuutta ohjaavaan tuntuun, suhteessa haluttuun suuntaan sekä kohtauksen vaatimaan viritykseen, omaan mekaniikkaan, funktioon tai erityislaatuun. Samaa artikuloitumista on ryhmän virityksen ja prosessin vaiheen artikuloiminen.

Tekemisen ja sen sanallistamisen kautta kasvaa yhteinen ymmärrys siitä mitä on kollektiivisesti käsillä. Sikäli kun esitys saattaa koostua tiloista ja toimintakentistä, ymmärrys kasvaa sisältäkäsinkin käytön ja toiminnan kautta.

¹⁰³Enemmän vähemmän ja omistautuneemmin kuin jotain ei niin tärkeää liukuhihnalta tuotettuna.

Tällöin suuri osa ymmärryksestä jää sanattomaksi, hiljaiseksi tiedoksi. Ohjaajan tehtävä on yrittää artikuloida tilojen ja toimintakenttien sääntöjä ja lainalaisuuksia, vireisyyksiä ja vireyteen ja kirkkauteen vaikuttavia tekijöitä sekä osoittaa maaleja, joihin keskittymällä koko kenttä kirkastuu, selkiytyy tai artikuloituu paremmin.

Jokaista esitystä edeltää erityinen tuntu. Tunntu pohjustaa esityksen, se toimii sytykkeenä ja salaperäisyydessään liikkeelle panevana voimana. Se voi syntyä tekstistä, tekstiä vasten tai pohjustaa koko materiaalin valintaprosessia. Se voi tuntua tarpeena johonkin, jonkin äärelle. Jokaisen esityksen kohdalla se syttyy eri tilanteissa, virittää tiettyyn havainnoinnin herkkyyteen, havainnon tekemiseen, kytkee materiaaliin. Suunnatun toimintaa ja havainnointia tunntu toimii intuition kaltaisena orientaationa¹⁰⁴.

Esityksen tekeminen on tunnun artikuloitumista, sen salaisuuden avautumista, auki solmiutumista, kääriytymistä. Jonkin tuntemattoman voiman paljastumista, vasten oloa, äärellä oloa. Sen välittämistä, sille virittäytymistä, herkistäytymistä, kuulolla oloa. Esityksen tekeminen on tunnun harjoittamista, tuntuun varautumista, tuntua vasten harjoittamista. Sen seuraamiseen antautumista ja sen äärelle opastamista.

Alkuun tunnun seuraaminen on materiaalin keräämistä ja kirjoittamista. Koota jotain tuntua ilmentävää, välittävää, kantavaa – ikään kuin alustan kokoamista. Myöhemmin prosessissa seuraavaa tilan tekemistä voisi ajatella samoin yrityksenä rakentaa kasvualustaa, maailmaa jossa tunntu saattaisi ilmetä, toteutua, asua ja viihtyä. Pikkuhiljaa tunnusta käsin virittyvät ja hahmottuvat esityksen lähtökohdat. Kantapään kautta olen oppinut, että

¹⁰⁴Se eroaa intuitiosta pysyvyydellään, pohjimmaisuudellaan, syvyydellään. Se on muuttumaton pohjasävel kaiken alla. Intuition johtaessa toimintaa hetkessä, kevyenä, vikkelänä, muuttuvana.

konkreettisuus¹⁰⁵, yksinkertaisuus ja suora tartuttavuus ovat lähtökohdissa valttia.

Seuraa työryhmän kokoaminen. Kutsun työryhmän tunnun äärelle. Tuntu on ensimmäinen viritys. Toisaalta yritän artikuloida tuntua, toisaalta konkreettisia, materiaalisia kiinnekohtia, joihin tuntu on kiinnittynyt ja joissa se minulle ilmenee. Sen seuraaminen ja palveleminen antavat orientaation ryhmän työskentelyyn. Ryhmän kokoontuminen, odotus ja intensiteetti kokoontumisessa, paljastavat ja kirkastavat paljon: Miten tuntu toimii ja ruumiillistuu kollektiivissa? Mikä tuntuukaan tärkeältä, on työskentelyn ytimessä? Mihin kollektiivinen tajunta avautuu, mikä lähtee syvenemään? Mikä resonoi ja mikä taas ei tunnu tärkeältä tai tähän juttuun kuuluvalta juuri nyt, mikä ei mahdu mukaan?

Kokoontumisen kautta alkaa hahmottua ja artikuloitua myös ryhmän oma elämä, ryhmän dynamiikka ja toimintatapa, mitä vasten hahmottuu työskentelyn keinosto: Kuinka tämä ryhmä toimii? Kuinka tämä ryhmä työskentelee? Kuinka juuri tätä tuntua kohti tai vasten olisi parasta työskennellä? Miten virittää työskentelyä? Mikä on jutun maisema, konkreettisenä tai tajunnallisena? Miten virittäytyä juttua ohjaavan ja määrittävän tunnun äärelle? Miten avata ilmaisun kenttää niille asioille, joiden toivoisi saavansa ilmaisunsa, joiden äärellä toivoisi voivansa viettää aikaa?

Ohjaaminen tunnun seuraamisena merkitsee lopputuloksen, estetiikan, jonkin näköisyyden (*vision*) edeltä käsin määrittämisestä ja kontrolloimisesta luopumista, John Cagea mukailleen omista preferensseistä ja omasta mausta luopumista, se tarkoittaa itselle vieraan sallimista ilmetä, ottaa muoto, sen kirkastamista. Ennalta ei tiedä miltä esitys tulee näyttämään.

¹⁰⁵Konkreettisella lähtökodalla tarkoitan konkreettista tilannetta, hahmoa, materiaalia, väriä, tunnelmaa, viritystä, tajunnan suuntaa, pyrintöä. Siis jotain aistittavaa, koettavaa, ruumiissa tunnettavaa, lihaan kiinnittyvää.

2. *Esityksen tekemistä voi ajatella yhteen kokoontumisena*¹⁰⁶

Kuinka hienoa, kuinka ihmeellistä ja arvokasta, että voimme, että saamme kokoontua yhteen! Kiinnitän huomiota siihen, miten kokoonnumme ja missä, kokoonnummeko kotona vai koulussa, ulkona vai sisällä, luokassa vai kylään kutsuttuna, kokoonnummeko pöydän ääreen vai kokoonnummeko lattialle, kokoonnummeko keittiöön vai olohuoneeseen.

Mikä on kokoontumisen muoto? Mikä on kokoontumisen laatu? Miten kokoontumisen paikka ja tapa virittävät yhteistä olemista, miten ne vaikuttavat koettuun ja käsillä olevaan, miten ne avaavat, mahdollistavat tai sulkevat ulos? Miten tehdään tilaa ja mille annetaan aikaa, mitä tai ketä kutsutaan koolle?¹⁰⁷ Esityksen tekeminen on vieraanvaraisuuteen perustuvaa koolle kutsumista ja vieraista huolen pitämistä.

Yhteen kokoontuminen kertoo aina jotain, yhteen tuleminen paljastaa. Mitä kaikkea siinä kokoontuu? Mitä kaikkea muuta kuin vain henkilöt, ihmiset? Mitä kaikkea hetki ja tapahtuma kutsuvat luokseen? Siinä on totuus tästä hetkessä. Siinä on mukana jokaisen ryhmäläisen intiimi ja salattu, jokaisen ryhmäläisen vire, pelko, tahto, energia, väsymys, aivoitus ja salaisuus.

Yhteen kokoontumisesta alkaa itseymmärrys, kollektiivi selittää itsensä, kertoo itsensä, toimintansa, mahdollisuutensa.

Yhteen kokoontuminen on mahdollisuus, mahdollisuuden äärelle kokoontumista, yhteisen mahdollisuuden elämistä, mahdollistamista, mahdollista toimintaa kollektiivin voimin.

¹⁰⁶Minulle riittäisi esitykseksi jo yhteen tuleminen sellaisenaan. Jonain josta kaikki, koko maailmankaikkeus ja esitys saattavat keriä ja laskostua auki. Monasti koko esityksen tekeminen saattaa tuntua vain tekosyyltä tulla yhteen ja päästä lähelle ja kosketuksiin toisten ihmisten kanssa. Yhteen kokoontuminen ja tapaaminen kaikkein juhlavimpana ja kaikkein arkisimpana tapahtumana, kokoontua yhteen ja katsoa mitä syntyy.

¹⁰⁷Tästä muodostuu yhteiselön politiikka.

Mille tehdään tilaa, mitä mahdollistetaan, mitä suljetaan ulos?

3. Esityksen tekemistä voi ajatella virittämisenä

Ajattelen esityksen tekemistä virittäytymisenä kohti tuntematonta, asettumisena luovuuden lähteille, alttiiksi ja kuulolle asettumisena, arjesta irrottautuvana, ei-yymmärtämiseen avautuvana keskittymisen ja hiljentymisen suorituksena. Jatkovana tarkkaavaisuuden harjoittamisena ja artikuloimisena. Jatkovana tarkentamisena siihen mikä on olennaista, käsillä olevan esityksen ytimessä. Jatkovana hetkessä olona, hetkeen asettumisena, riisuutumisenä, antautumisena, ruumiillisena aukinaisuutena, kontaktin ja kytkeytyneisyyden harjoittamisena.¹⁰⁸

Virittäytymisenä avaruuksille, outouksille, tiloille ja tuntemattomuuksille, ymmärryksen avartumisena uusille horisonteille.

Virityksestä huolehtiminen on tekemisen pohjalla.¹⁰⁹ Ohjaajana luon työskentelyn tilan ja vastaan työskentelyn puitteista. Annan orientaation ja viritän työskentelyyn. Orientaatio on ryhmän huomion, tarmon, tajunnan ja herkkyyden suuntaamista. Sen sanomista mitä nyt tehdään ja mihin

¹⁰⁸ Sikäli kun käsittää olemista resonanssina, ajatusta vireestä, jonkin taajuudelle virittäytymisestä tai jonkin virittämisestä, voi laajentaa koskemaan koko maailmassa olemista.

Se osallistumista, tuunautumista, avartamista. Se on kontaktia ja kohtaamista, tutustumista, vuorovaikutusta, oppimista.

Hytkevää kytkeytymistä.

Vuorovaikutuksen ja yhteyden, signaalin vahvistamista.

Matkimista, säätämistä, mukautumista, kiinni pitämistä ja myöntymistä.

Värinää ja vuorovaikutusta omilla rajoilla ja niiden yli.

Kuuntelua, vaikuttamista ja manipulaatiota, antautumista ja vaikuttamista.

Korjaamista, välittämistä ja transformaatiota (metamorfoosia!).

Animointia ja elävöittämistä, kyvyn, voiman, tilan mahdollisuuksien herättämistä, paljastamista ja käyttöön ottoa.

(Että voi virittäytyä yhtälailla TeaKin torilla rämisevän ilmastointirutilän taajuudelle tai rännistä tippuvaan veteen kuin yöhön tai auringonpaisteeseenkin.)

¹⁰⁹Mihin tekeminen pohjaa? Miksei kaiken työskentelyn pohjana aina vaadita vireisyyttä ja innostuneisuutta?

Miksei omasta innostuneisuudesta huolehtimista pidetä perusjuttuna?

keskitytään. Työskentelyn kiinnittämistä, tavoitteellistamista ja ajallista jäsentämistä.

Taide on jotain hetkessä tapahtuvaa, hetkessä ilmenevää, katoavaa ja haurasta. Sen tapahtuminen edellyttää auki oloa, kontaktissa ja kytköksissä oloa, oikeaa olotilaa. Se on jotain mitä en voi käskeä tai pakottaa, jotain mitä voin vain kutsua, edesauttaa ja toivoa.

Esityksen tekeminen on äärelle asettumista, oikean taajuuden etsimistä. Siinä missä taiteen tapahtuminen edellyttää (a.) vapautumista ja (b.) kuulolla oloa, ohjaamista voi ajatella tämän mahdollistamisena, virittämisenä ja suuntaamisena.

Työskentelyn lähtökohtina ja reunaehtoina kokonaisvaltainen osallistuminen edellyttää itsestä lähtevää, omasta vireisyydestä ja innostuneisuudesta huolehtimista sekä rehellistä suhdetta omaan työskentelyyn. Se edellyttää perusteiden tarkkaa kysymistä, vastuun kantoa, vastuun kantoa itsestä, oman elämän mielekkyydestä ja omasta elossapysymisestä!

Lopulta ainoa mistä on pidettävä huolta, on esityksen harjoittelun muoto ja työtilanteen vireisyydestä huolehtiminen. Ja että yhtä tärkeää on tehdä tästä ryhmän yhteinen asia.

Valentin, herkkä peto -esitykseen virittäydyimme Youtubesta löytyneillä pikakävelyharjoitteilla ja kaksi kierrosta Töölönlahden ympäri kellotettuna pikakävelemällä. Monesti joudun heittämään keksimäni hienot viritykset roskakoppaan. Niitä ei ehdi koskaan edes testaamaan, kun asiat lähtevät tapahtumaan, kun tilanne lähtee vetämään itsen yllättävällä tavalla, vaatii luopumaan omasta tärkeydestä, antautumaan ja seuraamaan. Viritykset harjoitteina ei ole itseisarvo, työryhmän ollessa taitavaa ja motivoitunutta yllättävän vähä riittää. Toisaalta parhaat viritykset syntyvät odottamatta,

yllättäen hetkessä – edellinen tilanne, kohtaaminen tai treenitilanteen konflikti, väliin tai hajamielisyyden tilaan putoaminen tai harjoitusten välissä hassuttelu virittää seuraavaan, avaa tilan, tekee tilaisuuden.

Suunnittelen harjoitukset vireisyyttä, harjoittelun rytmiä ja energiaa silmällä pitäen ja huolehdin, että harjoittelun tila pysyy työskentelylle otollisena ja alttiina. Jokainen juttu löytää omat rutiininsa, omat tapansa valmistautua ja virittäytyä sisään harjoitukseen.

4. Esityksen tekemistä voi ajatella osallistumisena

Esityksen tekemistä voi ajatella osallistumisena yhteiseen tilaan, kokemukseen, ajatukseen. Esitys on yhdessä tekijöidensä ja osallistujiansa kautta toteutuva ja rakentuva tapahtuma, osallistensa yhteisö.

Esityksen tekeminen osallistumisena tarkoittaa huomion kiinnittämistä osallisuuksien, osallistumisen mahdollisuuksien rakentamiseen. Miten rakentaa mahdollisuus kokonaisvaltaiseen, kokonaisuistilliseen, ruumiilliseen osallisuuteen ja elämiseen niin työryhmälle kuin osallistujillekin?

Esityksen tekeminen osallistumisena tarkoittaa jokaisen ryhmänjäsenen huomioimista ja haastamista subjektina ja kokonaisvaltaisena ja ruumiillisena ajattelijana ja taitelijana.

Se tarkoittaa oikeutta tulla kohdeksi ilman ennakoasenteita, määritelmiä ja oletuksia. Se tarkoittaa vapautta ja tilaa olla (vapaasti), vapautta valita ja määrittää oma olemisensa, olla ajatteleva olento. Se tarkoittaa erilaisten tarpeiden, toiveiden, esteellisyyksien ja herkkyyksien huomioimista. Se tarkoittaa mahdollisuutta todelliseen osallisuuteen ja sisäpuolisuuteen marionettina, kulissina tai välineenä olemisen sijaan.

Se tarkoittaa oikeutta tulla kohdatuksi kokonaisena ihmisenä, tosissaan otetuksi ja kuulluksi tuloa. Se tarkoittaa huomion kiinnittämistä prosessin rakenteeseen ja rakentumiseen, miten se sallii ja mahdollistaa tai ulossulkee osallisuuksia, miten esim. näyttelijöiden on mahdollista osallistua ennakkosuunnitteluihin tai teatterin johtajan valintaan.

Se tarkoittaa tarkentamista siihen, millaiset osallistumisen mahdollisuudet, millainen sija annetaan tekijöille ja osallistujille, millaista toimijuutta tuotetaan, (millaista maailmassa oloa,) millaista toimijuutta mahdollistetaan, millaisia katsojuuksia, millaisia subjektiviteetteja tuotetaan.

*5. Esitys ja sen tekeminen heterotopiana¹¹⁰,
toispaikkaisuutena, vallattomuudet ja toisin
olemiset mahdollistavana tilana*

Esityksen tila on eri kuin arki. Esityksen valmistaminen tapahtuu arjesta erillisessä tilassa, harjoitteluun varatussa ja pyhitetyssä tilassa. Harjoitukseen tullaan valmistautuneena ja virittyneenä, harjoituksen tila on kohottunut ja keskittynyt. Harjoituksen tila on salliva. Harjoituksen tila on kuunteleva.

Jos esitykseltä halutaan jotain erityistä, harjoittelun on oltava erityistä.
Jos esityksen halutaan avautuvan tuntemattomaan, harjoittelun tilan on oltava siihen otollinen ja valmis.

Jos esiintymiseltä halutaan suuruutta, sitä kohti on virittädyttävä ja harjoiteltava.

Jos esiintymiseltä vaaditaan erityistä paljautta ja läsnäoloa, sen on oltava orientaationa harjoituksissa.

Jos esiintyjiltä vaaditaan kokonaisvaltaisuutta ja omistautumista,

¹¹⁰ Heterotopia eli *toispaikkaisuus*. Toisin olemisen paikka, paikka, jossa merkityksen ja toisin olemisen mahdollisuudet ja tasot ovat moninaiset ja kerrostuvat, tai paikka, joka koostaa tai kykenee esittämään muita paikkoja, hyvänä esimerkkinä Mikä-Mikä-Maa. lisää aiheesta ks. Foucault 1984

jos esitystä ajatellaan rituaalina, puolesta tekemisenä, lihallistamisena ja uhrin antamisena, harjoittelulla on oltava siihen suhde.

Harjoittelun tila on eri kuin arki. Harjoittelun tila on virittynyt.

Harjoittelun tila on vapaa arjen huolista ja stressistä, puristamisesta, suorittamisesta ja erillisyydestä.

Harjoittelun tila on vapaa kiireestä.

Harjoittelun tila on nyrjähtänyt tila, se on sijoiltaan mennyt tila, se on vinksahaneisuuden ja toisin olemisen mahdollistava tila. Sen toisin oleminen on toista kuin normitettu, rajattu, paineistettu ja puristettu, latistettu ja kontrolloitu, sovinnainen, suoritteinen ja rationaalinen ihmisenä olo.

Harjoittelun tila on asenteellisuudesta vapaa.

Harjoittelun tilan pitäisi olla pelosta vapaa.

Harjoittelun tila mahdollistaa hövelin, pöljän, naiivin, vilpittömän, häpeällisen, kömpelön, ujon, rujon, kipeän ja sopimattoman esiintulon ja ilmenemisen.

Harjoittelun tilassa mahdollistuu kosketus ja kontakti, lähelle tulo, liki olo, seksuaalinen kiihottuminen ja paljastuminen.

Harjoittelun tila kutsuu ja kannustaa anarkiaan, omavaltaisuuteen, kohtuuttomuuteen, yllätykseen, nautiskeluun, ilakointiin ja villiintymiseen. (Rajoittamisen, rationalisoinnin, aikuismaisen latistamisen, normittamisen ja arvottamisen sijaan.)

Harjoittelun ja esityksen tila on toispaikkaisuuden avaava tila, minkä tahansa muun tilan ja todellisuuden esittämään kykenevä tila.

Se on tila joka avaa toispaikkaisuuden virittyneisyydellään, tekeytymisillään ja naamioitumisillaan, valeasuilla, peruukeilla, puvuilla, laseilla, maskeilla, taikaviitoilla ja metamorfooseilla, se on tila joka tekeytyy toiseksi.

Se on tila joka on samaan aikaan monta, moni. Tila joka on mikä vaan. Transformoituva tila. Kaltaistuva, herkillä oleva, vaikutteita ottava tila.

6. Epilogi: Esityksen tekeminen ihmisenä olon ja maailmassa olon (maailmasuhteen) harjoittamisena

Tämä tarkoittaa taiteen tekemiseen suhtautumista jonain, joka edellyttää tosissaan oloa, kokonaisena, koko sydämellään mukana oloa, vilpittömyyttä ja rehellistä puolesta oloa.

Tämä tarkoittaa taiteen ja esityksen tekemistä yhteiselön ja -olon opetteluna, harjoitteluna, yhdessä olemisen ehtojen tutkimisena, asuttamisen opetteluna, yhteiselön etiikan ja käytäntöjen koetteluna.

Tämä tarkoittaa esityksen tekemistä maailmasuhteen harjoittamisena.

Myötätunnon harjoittamisena.

Herkkyuden harjoittamisena.

Oman kytkeytyneisyyden ja riippuvuuden paljastumisena ja todistamisena, kykyinä paljautteen ja suhteen salaisuuteen harjoittamista ja vaalimista, kytkeytymisenä kollektiiviin.

Tämä tarkoittaa esityksen tekemistä todellisuuteen, maailmaan, elämään, olemassaoloon osallistumisena, niiden todistamisena, niiden ihmettelynä.

Yhteen kietoutuneen ja kollektiivista riippuvaisen, sen tekemän ja sen mahdollistaman elämän todistamista ja ihmettelyä.

Tämä tarkoittaa sen kysymistä, miten tehdä asuttavia, moninaisuuden sallivia, huomioon ottavia ja mahdollistavia tiloja.

Tämä tarkoittaa yhteen saattamista, olemisen ja tapahtumisen kietoutumisen, kulttuurin ja luonnon, mentaalisen, sosiaalisen ja yhteiskunnallisen elon yhteen kietoutuneisuuden ja kytkeytyneisyyden todistamista ja ihmettelyä.

Tämä tarkoittaa ei-eron tekemistä esityksen ja elämän, elämän ja taiteen välille.

Tämä tarkoittaa taidetta asuttamisena, pyhittämisenä ja juhlanä.

Taidetta joka tulee täydeksi elämästä.

Tämä tarkoittaa esityksen tekijän paljautta ja paljastumista omassa heikkoudessaan, haaveessaan ja haavassaan, vahvuudessaan ja ihmisyydessään.

Tämä tarkoittaa syvätason alttiutta, koskettamista, koskettumista, muutosta.

Tämä tarkoittaa esityksen tekemistä elämään kytkeytyvänä rituaalina, kuolemaan opetteluna, nahan luontina, luopumisena, kuoleman jälkeisenä elämänä.

Tämä tarkoittaa suhdetta harjoittelun ja esityksen tapahtuman konkreettiseen ympäristöön. Ulos menemistä ja auki olemista. Ympäristöön kytkeytymistä, interventioita, sekaantumista, sekoittumista ja osallistumista¹¹¹. Raitista ilmaa, kasveja ympärillä ja auringon valoa.

Tämä tarkoittaa esityksen tekemistä auki olemisena, vasten olemisena, herkillä ja kuulolla olemisena. Jatkovana opetteluna, kesken olemisena ja antautumisena.

Zen-meditaationa ja tyhjyyttä vasten olemisena. Määritelmistä, varmuuksista luopumisena.

Keskittymisenä ja havainnon harjoittamisena.

¹¹¹Ennen kuin erillisyyttä ja elämää kuolleessa ja hapettomassa kuplassa. Erillistä ja kytkeytymätöntä, mihinkään paikantumatonta tai kiinnittymätöntä tapahtumaa ikkunattomassa kammiossa, todellisuudesta irrallaan.

Luottamaan opetteluna.

Jatkuvana luopumisena ja avartumisena.

Hämmennyksenä, ihmetyksenä, putoamisena ja outoutena. Jatkuvana uudelleen jäsentymisenä ja artikuloitumisena.

Tämä tarkoittaa esityksen tekemistä ryhmän hyvinvoinnista huolehtimisena, kuunteluna,

että siihen on aina aikaa, että siitä pidetään huolta.

Että suorittaminen ei koskaan mene

ihmisenä kohtaamisen edelle,

etemme kadota suhdetta ja kontaktia toisiimme,

etemme kadota suhdettamme yleiseen ihmisenä oloon. Ettei mikään prosessi saata ihmisiä välirikoon.

Tämä tarkoittaa taidetta yhteistuotantona, co-poiesiksena, yhdessä synnyttämisenä.

Siivoamisena, rakasteluna, ruuan laittona, lepona, hoivana, tilan

valmistamisena, koristamisena ja muuna elämää ylläpitävänä, ylevöittäväenä ja juhlivana toimintana.

7.

”Että osaisi ottaa sen ajan ja paikan, ja tehdä tilaa. Tapahtumalle.”¹¹²

(Uloshengitys.)

¹¹² (Hannula 2001, 103)

Esityksen tila = taiteen tila

LÄHTEET:

PAINETUT LÄHTEET:

Artaud, Antonin (1983): Kohti kriittistä teatteria. Otava, Helsinki.

Bishop, Claire (2012): *Artificial Hells – Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. Verso, Brooklyn, NY.

Bourriaud, Nicolas (2002): *Relational aesthetics*. (Käännös: Simon Pleasance & Fronza Woods Mathieu Copelandin kanssa). Les presses du réel, Dijon.

Elo, Julius (2006): Kohti jotakin todellista: pohdintoja olemisesta, kokemuksesta ja taiteesta. Teatterikorkeakoulu, Helsinki.

Ettinger, Bracha L. (2006): *The Matrixial Borderspace*. University of Minnesota Press, Minneapolis.

Foucault, Michel (October, 1984): ”*Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias*”. From *Architecture /Mouvement/ Continuité*; (“Des Espace Autres,” March 1967 Translated from the French by Jay Miskowiec)

Goulish, Matthew; Bottoms, Stephen (toim.) (2007): *Small acts of repair : performance, ecology, and Goat Island*. Routledge, London.

Guattari, Felix (2008): *Kolme ekologiaa*. Tutkijaliitto, Helsinki.

Hannula, Mika (2001): *Kolmas tila – väärinymmärtäminen eettisenä lähtökohtana*. Kuvataideakatemia, Helsinki.

Illukka, Kaisa (2014): *Kokemuksellisen ekologian harjoituksia esityksissä Pelto – ankara moraliteetti ja Studio 5*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki.

Illukka, Kaisa (2012): *Ympäristöherkkien esitysten luonnosta*. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Helsinki.

Johnsson, Jussi (osakirjoittaja) (2008): *Ei-ymmärtämisen eteisessä. Todellisuuden tutkimuskeskus*, Helsinki.

Kantonen, Lea (toim.) 2010): *Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua. Keskustelevaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta*. Kuvataideakatemia, Helsinki.

Kantonen, Lea (2007): ”*Tahroja esityksessä. Yhteisötaiteen etiikkaa*.” Kirjasta: *Taiteen etiikka*. (Toim. Jari Jula). Areopagus, Turku.

Kershaw, Baz (2007): *Theatre ecology : environments and performance events*. Cambridge University Press, Cambridge.

- Kirkkopelto**, Esa (2007): Nuori kaarti. Esa Kirkkopellon 1990-luvun teatteri. Elektra/Like, Helsinki.
- Laitinen**, Tuomas (2011): *Katoava elimistö*. Kirjasta: Kokeva keho. Ajatuksia katsojan kehosta esityksessä Todellisuuden tutkimuskeskuksen esitysten valossa. (Toim. Julius Elo ja Tuomas Laitinen). Todellisuuden tutkimuskeskus, Helsinki.
- Luoto**, Miika (2002): Heidegger ja taiteen arvoitus. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Monni**, Kirsi (2004): Olemisen poeettinen liike : tanssin uuden paradigman taidefilosofisia tulkintoja Martin Heideggerin ajattelun valossa sekä taiteellinen työ vuosilta 1996-1999. Teatterikorkeakoulu, Helsinki.
- Nevanlinna**, Tuomas (1999): Hyväkuntoisena taivaaseen. Tammi, Helsinki.
- Oida**, Yoshi (2004): Näkymätön näyttelijä: Like/Teatterikorkeakoulu, Helsinki.
- Oschmann**, James (2003): Energy Medicine in Therapeutics and Human Performance. Butterworth Heinemann, Edinburgh.
- Rabkin**, Gerald (toim.) (1999): Richard Foreman. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Rancière**, Jacques (2014): *Vapautunut katsoja*. Suomentanut Janne Porttikivi. Julkaistu osana Liikkeellä marraskuussa -festivaalin ohjelmakirjaa 2014. Helsinki.
- Silde**, Marja (toim.) (2011): Nykynäyttelijän taide – horjutuksia ja siirtymiä. Maahenki, Helsinki.
- Stewen**, Riikka (1989): Hugo Simberg – unien maalari. Otava, Helsinki.
- Tarkovski**, Andrei (1989): Vangittu aika. Love kirjat, Helsinki.
- Watts**, Alan W. (1977): Psykoterapiaa idästä ja lännestä. Otava, Helsinki.

PAINAMATTOMAT JA ELEKTRONISET LÄHTEET:

- Haapoja**, Terike (2014): *Taiteen politisoituminen on kansalaisyhteiskunnan puolustamista 20.5.2014*. Mustekala.org (luettu 31.3.2015)
- Kuuskoski**, Martti-Tapio (2011): ”*Making of Alexander Kluge*”. Nuori Voima 3-4/2011 - Alexander Kluge (luettu 31.3.2015)
- Nauha**, Tero (2008): ”*Virtuaalitapaaminen Bracha Ettingerin kanssa*”. Taide-lehti 4/2008. Teronauha.com (luettu 31.3.2015)
- Nevanlinna**, Tuomas (2013): ”*Taiteilija rajalla*”. IssueX 1/2013. www.issuex.fi (luettu 31.3.2015)
- http://en.wikipedia.org/wiki/Edward_Soja (luettu 31.3.2015)

*”Valtionosuuslain piirissä toimivien tanssiryhmien ja -tuotantokeskusten
Hallitusohjelmatavoitteet vuosille 2015–2019”* . Suomenteatterit.fi, lausunnot ja
kannanotot, 19.2.2015. (luettu 31.3.2015)

LIITTEET

YHÄ! palautteita Facebookissa

"Ylioppilasteatterin Yhä!, jonka viimeiseen näytökseen eilen pääsin, antoi huimasti työkaluja omaan olemiseen. Se haastoi, viekötteli, kiihotti, inhotti ja asetti kyseenalaiseksi monet niistä normeista, joiden mukaan esitystilanteessa toimitaan. Kun mut raahattiin jaloista keskelle lattiaa ja pyöriteltiin, pääsi suusta sellainen nauru, jota en ole teatterissa ennen päästänyt.

Hurmos oli kollektiivista, mutta ei mitään massaharhaa. Tilassa sai olla just niinkuin tykkäsi. Minäkin otin väliin etäämmän position. Välillä halusin olla keskemällä. Tuntui, että olisin voinut hyvin lähteä viuhahtamaan, kuten monet tekivät. Mutta ei tarvinnut. Oli niin helppo olla, eikä siinä vaiheessa itseään tarvinnut erityisemmin haastaa. Hienoimpia teatterikokemuksia elämässäni. Eikä vähiten siksi, ettei siinä ollut mitään sellaista nuorten tekijöiden nokkelaa, aikaansa tarttuvaa ironiaa tai itseinhoa. Se oli puhdasta, pyyteetöntä ja ajatonta meditointia yksin ja yhdessä."

"Huhhuh jengi, tää oli puhtaasti vavisuttavan upea kokemus, vilpitön iso kiitos! Että kaiken lävistävän lempeyden kautta päätyy kyseenalaistamaan hyvässä hengessä omaa tapaansa olla ja noh, noudattamaansa sosiaalista koodistoa niin isosti yllättävänkin primitiiviseltä tasolta asti, ihan ennennäkemätöntä. Elämys, jonka toivoisi ihan kaikille, olis tärkeitä! Uudeksi tulemisen ilta tosiaankin. KIITOS"

"Sydämellinen kiitos teille kaikille siitä hienosta teosta, jonka olette tehneet. Olitte onnistuneet muodostamaan paikan, jossa ainakin minun ajatukseni lähtivät todella lentoon ja vaikuttamaan. Oli paikka jossa pystyin havainnoimaan omaa toimintaani ja arvomaailmaani ja sen potentiaalista taipumista. Annoitte riittävän vasteen, että en yksinkertaisesti voinut jäädä passiiviseksi, vaan ryhdyin kantamaan vastuuni katsojana, osallisena. Aivan liian harvoin pääsee/menee sellaiseen avautumisen tilaan, josta käsin pystyy tunnustelemaan omia motivaatioitaan käsillä olevassa hetkessä. Mutta juuri tuo siinä hetkessä avautuva havainto, ainakin enemmän kuin jälkiviisaus, tuntuu olevan se josta käsin muutos tapahtuu. Olitte nerokkaasti tuoneet esille sen hienovaraisuuden, jolla ihminen saadaan lähtemään mukaan melkein mihin vain. Moneen kertaan ihmettelin:

"mikä saa minut toimimaan kuin muutkin, vaikka tässä minulla on reflektiivinen mahdollisuus valita toisin. miksi tätä pohtiessanikaan en nyt lähde pois (esim) ringistä, vaan valitsen osallistua näihin vähäsanaisiin sääntöihin, joihin en ole täysin varma haluanko?" Toki on monia ilmiselviä vastauksia tuohon kysymykseen. Minulle noissa hetkissä oleellisinta oli kuitenkin se nimenomainen asia, että kysymys oli läsnäoleva ruumiillisena ja todellisena, ei pelkkänä mielen ideana.

Minulle Yhä oli

monikerroksinen, jatkuvasti aukeava ja sulkeutuva, elävä, todellinen puhutteleva, häiritsevä ja ärsyttävä, kiinnostava, kauhistuttava, ikävän herättävä rakkaudellinen, kummallinen, outo tervetullut luova ja merkittävä."

"Kiitos! Esityksen jälkeen oli aistit auki ja olo rennon letkeä ja huomioonotettu. Tämä palautti hapertuvaa uskoani teatterin tekemisen iloon ja leikkiin!"

"Sunnuntaina 4.5. Upea rentouttava, terapeuttinen kokemus. Kiitos Lauri, Olli ja kaikki muut."

"Olipa virkistävä herätys kevääseen. Tunnelma oli satumaisen riemukas. Töitä oli tehty paljon mutta epäilemättä hyvällä tuulella. Toivottavasti esitys/tapahtuma yhä jatkuu. Kiitos työryhmälle!"

Esityksestä – KESKUSTELU MESTARIN KANSSA

"Samoin kuin lausimme sanan elämä, meidän on käsitettävä, ettei kysymyksessä ole ulkoisten seikkojen toteama ja tunnustama elämä, vaan jonkinlainen liikehtivä, hauras pesä, johon muodot eivät ulotu."

(Artaud 1983, 17)

”Ne ovat vieraita – ehkä vieraalta planeetalta[.]” (Hannula 2001, 94)

JOUKO TURKKA:

Miten miellät esitystä?

LAURI MATTILA:

A)

Ajatella esitystä¹¹³

ei kokonaistaideteoksena,

ei jonain suljettuna, tiedettynä, tunnettuna, hallittuna, päätettynä, sujuvana ja
kitkatta etenevänä,

edeltävän analyysin pohjalta rakentuvana, etevyyden, pätevyiden ja vision
ilmauksena,

jonain uskottavana tai koherenttina,

jonain ulkoa käsin arvioitavana esteettisenä objektina – sillä lopultakaan
niillä, tai vertautumisella totuttuja sääntöjä ja vakiintunutta muotokieltä
toisintaviin teatterikappaleisiin ei ole merkitystä.¹¹⁴

B)

Ajatella esitystä, ei kokonaistaideteoksena, vaan yhteisesti rakentuvana
tapahtumana,

jonka ei tarvitse olla yhdenmukainen,

jonka ei tarvitse olla siisti,

jonka ei tarvitse olla selitettävissä,

jonka ei tarvitse olla yhtenäinen,

¹¹³”Sana esitys kuvaa hyvin tapahtumaa, johon sillä viitataan. Se on johdettu ikivanhasta sanasta esi, joka ilmaisee suhteellista sijaintia, ts. edessä olemista johonkin toiseen verrattuna. Esityksessä tämä suhteellinen sijainti kertoo vastaanottajan suhteesta esityksen tekijään. Tekijä (taiteilija) asettaa jotain esille, vastaanottajan eteen.” (Laitinen 2011, 26)

¹¹⁴ Bourriaud’n relationaalisen estetiikan kehityksessä taide tarjoaa rakennusaineita todellisuuden toisin ajattelemiseksi: ”Taiteen tehtävä ei enää ole fantastisten tai utooppisten todellisuuksien muodostaminen vaan toisenlaisten elämäntapojen ja toimintamallien tarjoaminen olemassa olevan todellisuuksien piiriin.” (Bourriaud 2002)

ei ennalta tiedetty, tunnettu tai ratkaistu,
ei ehkä selitettävissä,
mutta jaettavissa, koettavissa, eletävissä!

Esitys elävänä, hengittävänä, kuolevana, lihaisana sattumuksena.

Esitys yhteisesti koettuna seikkailuna, matkana, retkenä tuntemattomaan!

Esitys matkana,

oudolle altistumisena,

muutoksena, transformaationa, rituaalina¹¹⁵!

Esitys kutsuina, ehdotuksina yhdessä olon ja kohtaamisen tavoiksi, esitys jonain, joka muuttaa osallistujaansa!

Esitys jonain, joka ennemmin tekee, elää, asuu ja leikkii

läpi sen mitä ehdottaa kuin vain tyytyy sen fiktiiviseen esittämiseen¹¹⁶.

C)

Esitys tekona, joka paljastaa tekijänsä,

joka edellyttää tosissaan oloa,

vilpittömyyttä,

kokonaisena ihmisenä osallistumista ja koko sydämellään osallistumista.¹¹⁷

Esitys, joka on osiensa yhteisö.

D)

Esitys ihmistä ja ihmisyyttä haastavana ja koettelevana!¹¹⁸

¹¹⁵Taiteellinen opinnäytteeni *YHÄ! - uudeksi tulemisen ilta* -ryhmän ensimmäinen kokoontuminen päättyi retkeen talon alla sijaitsevaan luolaan, harjoitusjakso sisälsi leiriytymistä Ylioppilasteatterille, retkelle lähtöä ja viikonloppuleiriä Laajasalossa. Esityksessä leiriydyttiin ja lähdettiin seikkailulle yleisön kanssa. Esiintyjät ja katsojat pukeutuivat noidiksi tai hahmoiksi ja maalauttivat naamansa, lopussa esiintyjät transformoituivat luurangoiksi. Pitkään vaihtoehtona ollut nimiehdotus *Matka pyhälle vuorelle* on paljon puhuva, esitys oli muutosprosessi ja matka tuntemattomaan.

¹¹⁶Katsojat kutsutaan osallistumaan leikkiin, elämään yhteistä fantasiaa. Fiktio sotkeutuu todellisuuteen: ohjaaja pistetään pataan ja valmistetaan syötäväksi (*YHÄ! - uudeksi tulemisen ilta, Ylioppilasteatteri 2014*)

¹¹⁷Niin kuin Kahiluoto ja Kirkkopelto kysyivät Elvytystä esityksen yhteydessä: Miten teatteri voisi olla yhtä tärkeää, yhtä konkreettinen teko kuin verenluovutus?

E)

Esityksen tärkein ominaisuus on tehdä tilaa ajattelemiselle, kuvittelemiselle, kokemiselle.

JOUKO:

Mihin sitten keskitytään? Mitä tuo tarkoittaa?

LAURI:

A)

Esityksestä-kappaleessa kuvattu orientaatio esitykseen tarkoittaa keskittymistä harjoittelun tilaan ja harjoitustilaan, huolehtimista sen ilmavuudesta, tilasta ajatella, keskittymistä siihen miten virittäydytään, miten tilaa valmistetaan, viritetään, vireisyydestä huolehtimiseen, keskittymistä harjoittelun rytmiin.

Se tarkoittaa esityksen vaatimien kohtausten, herkkyyksien tai muiden harjoittamista, harjoittamista kohti itseohjautuvaa esiintyjyyttä, itsenäisyyttä, omavaltaisuutta, sekä huomion kiinnittämistä yhteisöön/kollektiiviin, sen hyvinvoinnista, yhteisestä mielestä ja ymmärryksestä, auki ja mukana pysymisestä, aukinaisesta, suorasta ja vilpittömästä asenteesta huolen pitämistä. Se tarkoittaa siitä huolehtimista, että esitys palvelee myös esiintyjä.

B)

Se tarkoittaa irti päästämistä, vastaan sanomista, villiintymistä, vapautumista, hulluttelua, haistattamista, ilakointia, leijuntaa, epäsovinnaisuutta, omahyväisyyttä! Se tarkoittaa niin kuin mieli tekemistä!

C)

Ja toisaalta se tarkoittaa fokusoimista esitystapahtumaan, katsojan kokemukseen, siitä huolehtimista, sen kuljettamista, rakentamista,

¹¹⁸Maailmassa oloon kytkeytyvänä. Siinä missä esitys suuntaa, kietoutuu ja kytkeytyy elämään, yhdessä olon ja planeetan asuttamisen kysymyksiin, se haastaa, koettelee ja kohtaa ihmistä määritelmistä paljaana, kokonaisena.

demoamista, katsojan kokemuksen tasoa esityksen ensisijaisena tapahtumisen tasona.

JOUKO:

Mitä esityksen/teatterin tekeminen voisi olla? Mitä toivoisin sen olevan?

LAURI:

A)

Teatterin radikaaliuden reseptiin kuuluu Eugenio Barbaa mukaillen toinen puoli kurinalaisuutta, toinen puoli kumouksellisuutta.

toinen puoli normittamista, tinkimätöntä harjoittelua, tavoitteellista harjoittamista, jatkuvaa tarkentamista, jatkuvaa artikulaatiota, jatkuvaa vaatimista, itsen haastamista, koettelua

toinen puoli virtaamista, virtsaamista, lentämistä, kuvittelua, pidäkkeettömyyttä,

B)

Enemmän kuin järkeä, analyysiä tai teoriaa, rakentumisessaan esitys seuraa törmäämisiä, satunnaisia kohtaamisia ja hetkessä/hetkestä avautuvia mahdollisuuksia ja näkymiä.

Rakentumisen prosessi on orgaaninen, kollektiivinen, intuitiivinen ja arvaamaton enemmän kuin suunniteltu, kaavaa seuraava, laskettavissa tai ennustettavissa.

Esitys muotoutuu prosessissa, se muotoutuu uniikkina, jonain mitä ei koskaan ennen ja jonain mitä ei koskaan enää!

JOUKO:

Missä piilee teatterin radikaalius ja voima?

LAURI:

Teatterin radikaali voima on kaltaistumisessa. Teatterin suuruus on siinä, että siellä ihminen pääsee toteutumaan kaltaistuvana olentona, ihminen kaltaistuu

havaitessaan, ja havaitsee kaltaistumalla, osallistuu ja tekeytyy toiseksi, tämä on myötätunnon mekanismi.

Teatteri mahdollistaa herkistymisen ja yhteyden kokemisen, teatteri mahdollistaa avautumisen hauraana ja läpäisevänä, kaltaistuvana ja haavoittuvana. Teatterin mahdollisuus ei ole speaktaakkelissa¹¹⁹, sen erityisyys on sisäisyydessä, intiimiydessä, kutsussa, mahdollisuudessa olla *anti-speaktaakeli*. Teatteri on myötätunnon harjoittamisen paikka.

Teatterin voima on yhteisyydessä ja yhdessä olossa. Sen mahdollisuudessa etsiä ja ehdottaa, kokeilla ja harjoittaa uusia yhdessä olemisen tapoja, yhdessä olemisen etiikkaa, sen mahdollisuudessa avata sallivia ja toisin olemisen mahdollistavia tiloja!

Teatterin voima on sen mahdollisuudessa vapauttaa ja samaan aikaan paljastaa yksilö rajallisuudessaan ja riippuvuudessaan kollektiivista, ympäristöstä, elinpiiristä!

Teatterin radikaali voima on sen mahdollisuudessa vahvistaa kokemusta yksilöllisyydestä samalla, kun se paljastaa yksilön riippuvuuden kollektiivista, kollektiivisen rakentumisen, ihmisenä olemisen kollektiivisen luonteen!¹²⁰

Esitys kosketuksessa kosketuksesta
 ruumis ihminen näyttämö ruumis
 mikä koskee toista koskee itseä

(7.10.2014 Minun taiteeni)

¹¹⁹Guy Debordin mukaan speaktaakelin olemus on ulkoisuus.

¹²⁰Schilleriltä lähtee ajatus itsenäisen taideteoksen sisältämästä ehdotuksesta tai lupauksesta paremmasta maailmasta ja sitä kautta polittisuudesta. Esitykseen sisältyy ehdotus maailmasta. Teatterin uudistaminen tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että siitä on taas tehtävä yhteisöllinen kokoontuminen tai yhteisöllinen seremonia (esim. Artaud). Rancierin kuviossa painotus siirtyy taiteen autonomiasta kokemuksen autonomiaan ja yhteisössä ruumiillistuvan kollektiivisen voimantunnon/osallisuuden painotuksesta (todellista yhteisöä ei ole) todentumiseen nimettömänä yksilönä, omana itsenä, omassa voimassa, singulaarisuudessa, tasaveroisena kaikkien muiden kanssa. (Ranciere 2014, 17)

Teatteristani, muistiinpanoista 7.10.2014

Minun teatterini lähtökohtana on leikki, erityisesti *majaleikki* ja *heimoleikki*.

Minä olen minun teatterini päällikkö.

Minun teatterini ryntää loikkii pakenee näyttämöltä katsomoon.

Minun teatterissani on räökkäystä.

Minun teatterissani on kipua ja pahoinpitelyn elementtejä.

Teatterini syntyy vihan täyteyteen ja rakkauden tyhjyyteen.

Teatterini päähenkilö on epävarma, ja lopussa hänet syödään, paitsi jos hän *ihmepelastuu*.

Teatterissa on ikkunoita.

Teatteria siivotaan.

Teatterissa voi istua tai maata.

Teatterissa voi osallistua voi olla vapaasti.

Minun tyttöystävälläni on mustat hiukset ja maailman mehevin pimppi.

Minä tykkään syödä sen maailman mehevimmän pimpin mehukasta hedelmälihaa.

Minun teatterini on heterotopia, utooppinen tila.

Minun teatterini sojottaa salatulle rakkaudelle.

Minun teatterini kipuilee.

Minun teatterini on törkeä.

Minun teatterini on romanttinen.

Minun teatterini kurottautuu hipelöimään ja kosketuksiin ja hakeutuu saavuttamattomaan kontaktiin hämärässä.

Minun teatterini ei pysy paikallaan.

Minun teatterini on kirkko on maja on suru on talo on puska.

Minun teatterini huutaa toista ihmisistä.

Minun teatterini on minun kyrpäni aivoni paksusuoleni vatsani keuhkoni ihoni hiukseni niskani huuleni kynteni kämmeneni läntioni sormeni.

Minun teatterini on epämääräistä abstraktia paskaa.

Minun teatterini tulee tästä todellisuudesta.

Minun teatterini paskantaa verta.

Minun teatterini horjuu on kesken ei tiedä ei tunnista.

Minun teatterini on tuloillaan ymmärrykseen artikuloituksi.

Minun teatterini ei osaa puhua, joten minä puhun monia likaisia valheita sen suulla.

Minun teatterini on kaipauksen temppeli, muisto tai kuva tai kuvitelma kaukaisesta kodista, kotiplaneetasta, sillä minä en ole täältä.

Kuinka monta kertaa opiskelijoiden yli voidaan kävellä ennen kuin he älähtävät?